

Nieuws over Turkije

Een onderzoek naar de beeldvorming over Turkije en de toetreding tot de EU in drie Nederlandse kwaliteitskranten

Bron: Wikipedia, 2009 (kaart); Balci, 2008; Van den Boogaard, 2005; Eijsvoogel, 2006 (titels en artikeldelen).

Universiteit Utrecht
Faculteit Geowetenschappen
Masterthesis Geo-communicatie

Student: Nelleke Wester - 0421502
Begeleider: prof. dr. R.J.F.M. van der Vaart
oktober 2009

Voorwoord

Nadat ik in februari 2008 aan de master ‘Geografie en Communicatie’ (vanaf september 2008 ‘Geo-communicatie’) was begonnen, was het in maart alweer tijd om een thésisonderwerp te bedenken. Uiteindelijk besloot ik mijn interesse voor het onderwijs even opzij te zetten en te kiezen voor een combinatie van twee aspecten die mij tijdens de bachelorfase van de studie erg hebben geboeid: de Europese Unie en journalistiek.

Door het bijwonen van een heftig debat over de toetreding van Turkije tot de EU ben ik mij erg gaan interesseren voor de mogelijke Turkse toetreding. Het feit dat de Nederlandse nieuwsmedia hier erg veel aandacht aan besteden in verhouding tot de toetreding van andere kandidaat lidstaten, maakte de keuze voor de toetreding van Turkije als onderzoeksonderwerp extra gemakkelijk.

Mijn geloof in de objectiviteit van nieuws was op het moment van onderwerpkeuze al ernstig aangetast dankzij de bachelorcursus Geografie en Communicatie en het bijwonen van een lezing over berichtgeving over de oorlog in Srebrenica. Door het lezen van het boek ‘Het zijn net mensen’ van Joris Luyendijk (2006) tijdens de voorbereidingsfase van mijn masteronderzoek, werd mijn interesse in (maar ook wantrouwen ten opzichte van) de journalistiek verder aangewakkerd.

Ik besloot mijn onderzoek te focussen op het voorkomen van ‘othering’ in Nederlandse krantenartikelen die over Turkije’s mogelijke toetreding tot de EU gaan. Dit wil zeggen dat ik op zoek ging naar negatieve stereotyperingen van Turkije, waarmee op een ongenueanceerde manier aangegeven zou worden dat Turkije anders en minder waard is dan de EU. Gezien de sterke anti-islam gevoelens die vaak doorklinken in het publieke debat over de Turkse toetreding, verwachtte ik dat othering sterk zou voorkomen in de Nederlandse kranten. Ik zag het al helemaal voor me: ik zou als een nobele ‘Luyendijk-wannabe’ wel eens even laten zien hoe oneerlijk de kranten schrijven over Turkije!

Deze gedachte was een vergissing. Los van het feit dat het wel erg gemakzuchtig is om als buitenstaander ‘het nieuws’ te veroordelen is het natuurlijk niet de bedoeling dat je als wetenschapper bij voorbaat uitgaat van een bepaalde uitslag van het onderzoek dat je uitvoert. Ik zette mijn ‘strijdlust’ dan ook snel opzij om op zoek te kunnen gaan naar een zo objectief mogelijke waarheid. Uit deze scriptie zal blijken dat de uitkomst dan ook een stuk genuanceerder is dan van tevoren verwacht. Daarbij moet vermeld worden dat het onderzoek op meer aspecten dan alleen othering ingaat, die samen uiteindelijk een indicatie geven van de mate waarin de berichtgeving over Turkije en de toetreding selectief is.

De periode waarin ik mijn scriptie schreef heeft uiteindelijk – met enkele onderbrekingen – lang geduurd. Ik ben dan ook erg blij dat mijn begeleider Rob van der Vaart, ondanks zijn drukke nieuwe baan als dean op het University College, toch de tijd en wil bleef vinden om mij te helpen. Ik wil hem bij deze dan ook graag bedanken voor de nuttige adviezen tijdens de gehele ‘productieperiode’. Daarnaast wil ik Martje Wedman bedanken voor haar lees- en correctiewerk aan het einde van de ‘rit’ en wil ik iedereen op de tussenruimte en de V.U.G.S.-kamer bedanken voor de nodige gezellige afleiding tussen het typen door.

Ondanks het feit dat het onderzoek- en schrijfwerk soms veel moeite kostte, heb ik mijn interesse voor het onderwerp zeker niet verloren. Ik hoop dan ook van harte dat ik u met deze scriptie kan boeien.

Nelleke Wester
Utrecht, oktober 2009

Inhoudsopgave

	<i>Pagina</i>
Voorwoord	3
Summary	7
Hoofdstuk 1: Inleiding	13
Hoofdstuk 2: Culturele beeldvorming en de media	15
2.1: Inleiding	15
2.2: Beeldvorming en cultuur	15
2.3: Othering en Oriëntalisme: de theorie	16
2.4: Voorbeelden van othering: de praktijk	18
2.5: De productie van nieuws	20
2.5.1: De journalist en het nieuwsmidium (filter 1 en 2)	21
2.5.2: De nieuwsroutines (filter 3)	21
2.5.3: De afnemers (filter 4)	23
2.5.4: Ideologie (filter 5)	23
2.6: Conclusie	25
Hoofdstuk 3: De toetreding van Turkije tot de Europese Unie	27
3.1: Inleiding	27
3.2: Politieke ontwikkelingen en argumenten	28
3.2.1: Argumenten voor	28
3.2.2: Tegenargumenten	29
3.2.3: Politieke vraagstukken voor de EU	31
3.3: Economische ontwikkelingen en argumenten	31
3.3.1: Argumenten voor	31
3.3.2: Tegenargumenten	32
3.4: Veiligheid	32
3.4.1: Argumenten voor	32
3.4.2: Tegenargumenten	33
3.5: Cultuur	33
3.5.1: Turkije; een land met veel identiteiten	34
3.5.2: Argumenten voor	34
3.5.3: Tegenargumenten	36
3.6: Het politieke klimaat ten aanzien van de toetreding	38
3.7: Conclusie	40
Hoofdstuk 4: Methodologie	41
4.1: Deelvragen en hypothesen	41
4.2: Conceptueel model	44
4.3: Selectie van de artikelen	45
4.4: De inhoudsanalyse	47
Hoofdstuk 5: Algemene kenmerken van de artikelen	51
5.1: Inleiding	51
5.2: Soort artikelen	51
5.3: Relatie met de toetredingen	53

5.4: Waar vandaan zijn de artikelen geschreven?	53
5.5: Wie zijn er aan het woord in de artikelen?	54
5.6: Perspectieven	57
5.7: Conclusie	58
Hoofdstuk 6: Teneur, thematiek, argumentatie en othering	61
6.1: Inleiding	61
6.2: Analyseresultaten van het jaar 2005	62
6.2.1: Teneur en hoofdonderwerpen	62
6.2.2: Dominante argumenten	63
6.2.3: Andere politieke argumenten	66
6.2.4: Andere culturele argumenten	67
6.2.5: Veiligheidsargumenten	68
6.2.6: Economische argumenten	69
6.2.7: Sfeer rond de toetredingsonderhandelingen	69
6.2.8: Othering	70
6.3: Analyseresultaten van het jaar 2006	71
6.3.1: Teneur en hoofdonderwerpen	71
6.3.2: Dominante argumenten	73
6.3.3: Andere politieke argumenten	76
6.3.4: Andere culturele argumenten	77
6.3.5: Veiligheidsargumenten	79
6.3.6: Economische argumenten	79
6.3.7: Sfeer rond de toetredingsonderhandelingen	80
6.3.8: Othering	81
6.4: Analyseresultaten van 2007-2008	82
6.4.1: Teneur en hoofdonderwerpen	82
6.4.2: Dominante argumenten	85
6.4.3: Andere politieke argumenten	87
6.4.4: Andere culturele argumenten	89
6.4.5: Veiligheidsargumenten	90
6.4.6: Economische argumenten	91
6.4.7: Sfeer rond de toetredingsonderhandelingen	92
6.4.8: Othering	92
6.5: Conclusie	93
Hoofdstuk 7: Conclusie en discussie	97
Bronvermelding	101
Bijlage 1: Het toetredingsdebat volgens de Argumentenfabriek	107
Bijlage 2: Aantal artikelen en dominante gebeurtenissen per maand	113
Bijlage 3: Lijst van onderzochte artikelen	119
Bijlage 4: Voorbeelden van analyseuitwerkingen	123

Summary

Introduction

Since Turkey became an official candidate for EU-membership in 1999 and especially since the official opening of the accession negotiations in 2005, the Dutch media pay a lot of attention on the country. Turkey seems to get much more attention in the news than other candidate member states like Croatia (Bache & George, 2006, p542; Lexis Nexis, 2009).

The debate about Turkey's possible accession is wide and complex. Beside the official accession criteria, a lot of other (cultural, historical and geographical) aspects make the public debate about Turkey's possible membership complicated (Negrine et al, 2008, p48).

News media are influenced by public debates like the one about Turkey's possible membership of the EU. At the same time, news media influence the content and tenor of the public debate. Thus, representations in news media are interwoven with mental images that people have of certain subjects, which they use to determine and defend their opinion on the subject (De Pater et al, 2002, p128; Luyendijk, 2006, p42,43).

The goal of this research is to find out which image of Turkey and the accession to the EU is provided by three Dutch quality newspapers between 2005 and 2008. The main question is:

To what extent do the Dutch newspapers Trouw, De Volkskrant and NRC Handelsblad provide a selective image of the accession of Turkey to the European Union in their longer articles?

Several sub questions will help to provide an answer to the main question. These sub questions are:

1. What is the general tenor of the articles about Turkey and the accession to the EU?
2. Are the articles about Turkey and the accession to the EU mainly written from a 'western' or from a Turkish perspective?
3. To what extent and in which way are which arguments in favour and against the Turkish accession emphasized in the articles?
4. To what extent is othering present in the articles about Turkey and the accession?
5. To what extent does the period 2005-2008 show shifts in the representation about Turkey and the accession?

Theory

To understand why certain events and opinions are represented in newspapers and others are not, it is important to understand how 'news' works. Several studies have revealed that different filters have influence on the tenor and content of news. Three filters work from inside the news media (internal filters), while the two other filters have influence on news from the outside (external filters) (Meijers, 2006, p14,15; RuG, 2007). The internal filters are:

1. the journalist
2. the news medium
3. the news routines

Journalists and news media need to make choices about which subjects they want to discuss and which not. These choices depend on their interests, their political preferences and whether they define a subject as being (too) complex. The *kind* of news medium which is used is also of influence: the disastrous consequences of a terroristic attack are better communicated through television, while an article in a newspaper does more justice to a political analysis for example (Meijers, 2006, p23-25; RuG, 2007; Luyendijk, 2006, p37,218).

Editorial offices are like machines that constantly need to make balanced choices about what to publish. Because of deadlines, these choices often have to be made within little time. Therefore, in the course of time a lot of unofficial guidelines have developed which decide if a journalist marks an event as being 'newsworthy' or not. Van Ginneken (1998) describes

those guidelines as twelve ‘news factors’. The news factors which are most apparent in the articles about Turkey and the accession to the EU will be discussed in the following paragraphs (Van Ginneken, 1998, p32,33).

The extern filters are:

4. the consumers

5. ideology

Like any other commercial body, the media are dependent on their consumers. What the consumer likes to read, is most likely to be published (Luyendijk, 2006, p42,43).

Although most journalists like to write as objectively as possible, ‘western’ norms and values are always interwoven in western news. Therefore, events in the world are, often unintentional, measured up to western ideas of what is right and what is wrong (Meijers, 2006, p19,20). As a consequence, othering can be present in articles about events elsewhere in the world.

The fourth sub question of this research is about the presence of othering in the articles about Turkey and the accession to the EU. Therefore, this concept needs some clarification. Othering refers to the process of describing ‘the other’ (in this case Turkey) as something which is opposed to oneself (in this case the EU). The other is described as something which is less worth than oneself, mostly by using negative stereotypes of the other without explaining or disproving them (Norton, 2002, p419; De Pater et al, 2002, p24,25).

Since the end of the Cold War and especially since the terroristic attacks in the United States in 2001, othering is most often based on cultural differences. Othering sometimes seems to be present in public debates about Turkey and the accession to the EU when spoken about the according to opponents ‘problematic’ islamic character of the Turkish population. Therefore, the expectation is that othering will be found in the researched articles (Bastürk & Yilmaztürk, 2006, p57).

Methods of research

This research is carried out by means of a content analysis of the coverage about Turkey and the accession to the EU in three Dutch quality newspapers: Trouw, De Volkskrant and NRC Handelsblad. For each researched period, 2005, 2006 and 2007-2008, twenty articles with 500 words or more are randomly selected.

The selected articles all have the stem ‘Turk’ in the title and ‘EU’ or ‘Europese Unie’ and the stem ‘toetred’ (accession) in the rest of the article. As a consequence, also articles about Turkey which only once refer to the accession to the EU are selected.

First, the more general features of the articles are identified. The most important questions which are answered are the following: is the accession to the EU the immediate cause of the article or does the article only refer to the accession, which persons are interviewed in the articles (Turkish or European people) and which perspective is apparent in the article?

Then, the main subject of the articles is identified and the question if the general tenor in the articles is mainly positive, negative or neutral is answered.

Then, all text fragments which consist of arguments in favour or against Turkey’s accession are selected and categorized by group (political, cultural, economic or ‘safety’ and in favour or against).

Each argument is examined intensively to see in which way it is put forward: is the argument explained well, is the argument nuanced? Special attention is given to arguments which are apparent in more than five articles in one period.

Then the articles are examined to identify to what extend othering is present. Special attention is given to the way in which Turkey is described (as a modern, western country or as a

traditional, eastern country), in which way the Turkish population is described, the way in which Turkey's relation with the EU is described and the presence of negative stereotypes of Turkey.

Within all the above described research steps, the results for the periods 2005, 2006 and 2007-2008 are compared with each other.

The next paragraphs will describe the most important outcomes of the content analysis, which will be linked to the theory described in the previous paragraph.

Perspectives

When the total of sixty articles is examined, it has become clear that Turkish viewpoints almost get as much attention as European viewpoints. The number of articles in which only Turkish people are interviewed is the same as the number of articles in which only Europeans are interviewed. The amount of articles which are written from a western perspective is bigger than the amount of articles with a Turkish perspective, but the difference is not that big.

However, in the articles where Turkey's accession to the EU is the immediate cause, it is clear that European voices and perspectives dominate. Thus, the news about Turkey's accession to the EU is particularly determined by the opinions of Europeans about the subject.

One of the twelve news factors described by van Ginneken (1998) explains this. The factor states that news needs to be relevant for its public. Therefore, an event in which 'own' (in this case European) people are involved will have more chance to be registered as news (Van Ginneken, 1998, p32). As a consequence, Europeans will sooner be interviewed than people from Turkey.

This news factor also explains another development in the articles. Most of the articles which are not directly about the accession to the EU are about interior developments in Turkey. To make this news also relevant to the Dutch public, a link is made between the interior developments and Turkey's possible EU-membership, even though these interior aspects have nothing to do with the accession process. Thus, although the majority of these articles is written from a Turkish perspective, 'westerners' are still involved in the story even though they have nothing to do with it.

Finally, because of the fact that the journalist, the news medium and the ideology (the first, second and last news filters) influence the news production, western perspectives are more likely to develop in the articles.

Bad news is news

Another important news factor is the fact that bad news is news. Because good news is more normal and 'the way it is supposed to be', bad news has more chance to be recognized as 'newsworthy' (Van Ginneken, 1998, p34). As a consequence, things that are not 'right' in Turkey are emphasized in the researched articles.

Arguments against get more attention than arguments in favour of Turkish EU-membership in the articles. Furthermore, the articles pay more attention to problems and tensions within the accession negotiations than to accomplished milestones. At last, interior struggles in Turkey get more attention than positive developments.

It is important to emphasize that a lot of the above described aspects are explained and nuanced in the articles. Turkish people often get the chance to defend themselves and the EU is often blamed for problems within the accession negotiations. However, the general tenor of the articles is mostly negative towards Turkey.

Attention for (groups of) arguments

Next to the fact that arguments against the accession of Turkey get more attention, the distribution of attention for different kinds of arguments is also uneven. The articles give the most attention to issues like the Cyprus-problem or the recognition of the Armenian genocide. This is remarkable, because these issues are only indirectly linked to the official accession criteria.

These official accession criteria do not get half as much attention as the above mentioned issues. The articles refer a lot to them in a sense that Turkey is not 'ready', but they do not explain why Turkey is not ready, which aspects need improvement and why this is so important.

Although political arguments form the biggest category of arguments, the reader of the articles will not learn a lot about the way Turkey is politically organized. Even less attention is given to economic structures, despite the fact that these structures have a lot to do with the official accession criteria. As a matter of fact, the attention for other economic arguments in favour and against Turkish EU-membership is also very sporadic.

These findings can also be linked to several news factors. First, the already mentioned 'bad news is news' is of influence. This factor explains the huge attention for obstacles like the Cyprus-issue. Also, Turkey performs relatively well on the economic level. Thus, economic aspects are good news and therefore less newsworthy than political problems.

Another news factor is the fact that it is important that news is understandable. Combined with the fourth news filter, the influence of the consumer, subjects that are difficult to grasp will get less attention (Van Ginneken, 1998, p32; Luyendijk, 2006, p213-215). This is the case for complex analyses about Turkey's political and economic background.

Also, another news factor tells us that the time in which an event develops needs to be relatively short. Therefore, 'chronic' issues (like hunger in Africa) are always a little neglected (Van Ginneken, 1998, p32). This is also the fact for the chronic issues of Turkey, which is its political and economic background.

Othering?

As already mentioned, the expectation was that othering would be clearly apparent in the articles about Turkey and the accession to the EU. Since the public debate seems to be primarily focussed on negative aspects of the islam these days, the hypothesis was that the focus of othering would be on the islamic character of the Turkish population and on other cultural differences between Turkey and the EU.

However, othering is not really apparent in an explicit way and certainly not in connection with the islam. Certain problems in Turkey which are linked to the islam (like the strict control of the Turkish state on religion) are mentioned, but the presence of the islam in Turkey as such is not described as a problem in the articles (and certainly not without explanation or by the use of negative stereotypes).

Sometimes the articles refer to Turkey as being different without explaining why, but never a value judgment is linked to these statements. When value judgements are made, this happens in the context of Turkey not being ready for the EU considering certain accession criteria. This cannot be called othering as well, because of the 'natural' unequal relationship between the two parties (as Turkey being the applying party and the EU as the party who has to decide about the application of Turkey).

A few articles show some tracks of explicit othering, mostly when they are speaking about the negotiation tactics of Turkey. In these cases, Turkey is described as a country that has another (more harsh) way of negotiating than current EU member states. For example, one article describes Turkey in a kind of disparaging way as a bragging carpet seller.

All in all, the articles show more ‘political correctness’ than expected. However, it is striking that the articles give very little information about characteristics of Turkey and its population. Therefore, the questions that have been asked at the beginning of the research (is Turkey described as a modern or a traditional country, and how is the population characterized?) are not really relevant in this research. Turkey is often seen as an ‘object’ in the accession negotiations and the few articles that mention the Turkish population consider them as a homogeneous whole or they describe a simplistic bipartition. Therefore, the articles do not really contribute to a better understanding of Turkey and the Turkish people.

Shift of attention between 2005 and 2008

The representation of Turkey and the possible accession to the EU changes a bit throughout the years. The most remarkable thing is that the attention for the accession negotiations fades away. Instead, more attention is given to interior developments in Turkey, mostly political struggles about the identity of the Turkish state. This also has to do with the news factor which states that events need to develop relatively quick.

Although the accession of Turkey is still a controversial topic, it has become clear that the accession negotiations will go on for many years to come. Therefore, the accession negotiations have become a ‘chronic’ issue which causes the shift of attention to other aspects of the debate.

With the shift of attention towards interior developments in Turkey, the articles pay more attention to characteristics of Turkey and its population. However, as the previous paragraph already mentioned, the amount of attention stays small and shallow.

Throughout the years, the attention for the islam increases. This has to do with the public debate, which is also increasingly focused on the islam (under influence of politicians like Geert Wilders) (Van Alphen, 2007, p27). However, as already mentioned in the previous paragraph, the islam as such is not presented as a real problem (in contrast with the tone of the public debate).

Conclusion

The representation of Turkey and the accession to the EU in the longer articles of Trouw, De Volkskrant and NRC Handelsblad is selective. The articles focus on European viewpoints and negative aspects of the debate and the distribution of attention among different kind of arguments is uneven. However, the newspapers are selective within the frame of what could be expected from them considering the news filters and –factors. Most of the articles write in a politically correct way about Turkey and it is clear that most journalists at least try to be objective.

Nevertheless, the influence that the articles can have on othering in the public debate needs to be taken into account. Because of the news factor ‘bad news is news’, things that are not right in Turkey considering ‘our’ norms and values are emphasized. Combined with the fact that the articles do not contribute to a better understanding of Turkey and its population, othering can unintentionally but easily be encouraged in the public debate.

It would be too easy to suggest that the process of news-making should change, but it would be favourable if more people are aware of the fact that the images that the media provide are incomplete.

Hoofdstuk 1

Inleiding

De mogelijke toetreding van Turkije tot de Europese Unie vormt al jaren een twistpunt (zie figuur 1.1 voor een kaart van Turkije en de EU). Al vijftig jaar probeert Turkije lid te worden van de EU. Het duurde echter tot 1999 voordat Turkije een officiële toetredingskandidaat werd. Vanaf dat moment, en zeker sinds de opening van de toetredingsonderhandelingen op 3 oktober 2005, vormt de toetreding van Turkije een dominant onderwerp op de Europese agenda (Bache & George, 2006, p542,554).

Daarmee is de toetreding van Turkije ook een dominant onderwerp in de nieuwsmedia geworden. Wanneer een kijkje wordt genomen in de online verzameling van Nederlandse krantenartikelen (Lexis Nexis), valt op dat over Turkije (in relatie met de toetreding) veel meer is en nog steeds wordt geschreven dan over andere kandidaat lidstaten, zoals Kroatië, of Roemenië en Bulgarije die in 2007 lid van de EU zijn geworden (Lexis Nexis, 2009).

Het debat over de Turkse toetreding tot de EU is dan ook erg complex en gaat over een veel breder veld dan alleen de officiële toetredingscriteria. De toetreding van Turkije is een gevoelige kwestie, waarbij historische, geografische en culturele argumenten een grote rol spelen op de achtergrond. In het publieke debat lijken dergelijke argumenten zelfs vaak de overhand te hebben. Verschillende gebeurtenissen, zoals de fundamentalistische aanslagen in de Verenigde Staten en Madrid en de moord op Theo van Gogh, hebben ertoe geleid dat in het publieke debat over de Turkse toetreding de nadruk lijkt te liggen op het volgens tegenstanders problematische islamitische karakter van de Turkse bevolking (Negrine et al, 2008, p48; Van Alphen, 2007, p25).

Zoals in de volgende hoofdstukken uitgelegd wordt, worden nieuwsmedia zoals kranten beïnvloed door het publieke debat dat gaande is over een bepaald onderwerp. Andersom heeft het beeld dat nieuwsmedia scheppen van een onderwerp, in dit geval de Turkse toetreding, ook weer invloed op de inhoud en de toon van het publieke debat (Luyendijk, 2006, p42,43,213-215,218).

In de volgende hoofdstukken komt ook naar voren dat kranten en andere nieuwsmedia nooit helemaal objectief kunnen schrijven over een kwestie zoals de Turkse toetreding. Naast het feit dat zij dus beïnvloed worden door het publieke debat bestaan er verschillende andere nieuwsfilters die ervoor zorgen dat bepaalde gebeurtenissen en meningen wel en andere niet in het nieuws komen (Meijers, 2006, p14,15).

Dit onderzoek probeert te achterhalen welk beeld van Turkije en de toetreding ‘overblijft’ nadat de nieuwsfilters gepasseerd zijn. De onderzoeksobjecten vormen hierbij de langere artikelen van verschillende Nederlandse kwaliteitskranten, van het jaar 2005 (startjaar van de toetredingsonderhandelingen) tot en met het jaar 2008 (startjaar van dit onderzoek). Door middel van een voornamelijk kwalitatieve inhoudsanalyse wordt gezocht naar een antwoord op de volgende hoofdvraag:

In hoeverre geven de Nederlandse dagbladen Trouw, De Volkskrant en NRC Handelsblad in hun langere berichten een selectief beeld over de toetreding van Turkije tot de Europese Unie?

Het feit dat de mogelijke toetreding van Turkije tot de EU relatief veel aandacht krijgt in de kranten maakt het onderwerp erg relevant. Dit wordt versterkt door het feit dat de toetredingsonderhandelingen met Turkije naar verwachting nog erg lang gaan duren. De toetreding blijft nog jaren een twistpunt, waardoor de kranten hier nog jaren over zullen blijven schrijven. Daarnaast is ‘het nieuws’ zelf ook een dominant onderwerp van gesprek

geworden sinds de publicatie van het populaire boek ‘Het zijn net mensen’ van Joris Luyendijk (2006). Luyendijk heeft voor een breed publiek duidelijk gemaakt dat nieuws, zoals eerder vermeld, onderhevig is aan filters en daardoor nooit objectief kan zijn.

In het volgende hoofdstuk wordt uitgelegd wat deze nieuwsfilters precies zijn en hoe nieuwsmedia werken. Daarnaast wordt aandacht besteed aan de begrippen beeldvorming en othering. De zoektocht naar het voorkomen van othering in de krantenartikelen vormt namelijk een onderdeel van het onderzoek.

In hoofdstuk 3 wordt vervolgens het academische debat over de toetreding uiteengezet, waarbij de verschillende soorten argumenten voor en tegen de toetreding van Turkije de revue passeren. Ook wordt hier aandacht besteed aan het overheersende politieke klimaat en de toon van het publieke debat over de Turkse toetreding.

Hoofdstuk 4 legt uit hoe het onderzoek is uitgevoerd en welke hypothesen aan het onderzoek verbonden zijn. In dit hoofdstuk wordt dus ook uitgelegd wat een inhoudsanalyse precies is en hoe deze in dit onderzoek in zijn werk is gegaan.

In de hoofdstukken 5 en 6 worden vervolgens de onderzoeksresultaten behandeld. Hoofdstuk 5 blijft nog redelijk op de vlakte en gaat in op wat algemenere kenmerken van de onderzochte artikelen, terwijl hoofdstuk 6 ‘de diepte’ induikt op zoek naar de algemene teneur, de thematiek, het argumentengebruik en het al dan niet voorkomen van othering in de artikelen. Tot slot wordt in hoofdstuk 7 de conclusie van het onderzoek gepresenteerd, waarbij gereflecteerd wordt op de behandelde theorie in hoofdstuk 2.

Figuur 1.1: Turkije (oranje) en de Europese Unie (groen)

Bron: Wikipedia, 2009.

Culturele beeldvorming en de media

2.1: Inleiding

In dit theoretische kader wordt de achtergrondinformatie gegeven op basis waarvan de artikelen later in het onderzoek geanalyseerd en geïnterpreteerd worden. Van belang is het een beter inzicht te krijgen in de manier waarop media hun nieuws selecteren. In dit hoofdstuk wordt getracht duidelijk te maken wanneer een gebeurtenis daadwerkelijk 'nieuws' wordt. Met behulp hiervan worden later de hypothesen geformuleerd die getoetst zullen worden tijdens de inhoudsanalyse.

Een belangrijke vraag in het onderzoek is in hoeverre 'othering' voorkomt in de krantenartikelen over Turkije en de EU. Dit begrip wordt dan ook samen met het verwante 'Oriëntalisme' uitvoerig behandeld. Zowel de theorie als voorbeelden uit de praktijk worden aangehaald om de termen te verduidelijken.

Omdat het onderzoek over beeldvorming gaat, wordt dit begrip allereerst uiteengezet. De rol die beeldvorming speelt bij het produceren van cultuur staat hierbij centraal.

2.2: Beeldvorming en cultuur

Volgens Rob van der Vaart (1998) kan beeldvorming op twee manieren worden opgevat. Enerzijds gaat beeldvorming over de aard en ontwikkeling van voorstellingen die mensen hebben bij bepaalde verschijnselen. Het gaat hierbij dus om mentale beeldvorming. Sociaal geografen zijn in mentale beeldvorming geïnteresseerd wanneer gezocht wordt naar een verband tussen beeldvorming en ruimtelijk gedrag. Voorbeelden van geografische beeldvorming zijn de beelden die woningzoekenden hebben van het woonklimaat in bepaalde gemeenten, of de beelden die toeristen hebben van potentiële vakantiebestemmingen (Van der Vaart, 1998, p194). Een voor dit onderzoek relevant voorbeeld is het beeld dat EU-burgers hebben van Turkije, waaruit een mening kan voortvloeien of Turkije wel of niet bij de EU zou moeten horen.

Anderzijds kan beeldvorming als een materieel proces worden gezien. Hierbij gaat het om het creëren van beelden in kranten, wetenschappelijke artikelen, reisgidsen, op televisie, internet of andere bronnen. De bedoeling van deze beeldvorming is het beïnvloeden van kennis, attitudes en eventueel ook het gedrag van de doelgroep ten aanzien van een bepaald verschijnsel (Van der Vaart, 1998, p194). Deze laatste vorm van beeldvorming staat centraal in dit onderzoek. De krantenartikelen die over Turkije en de EU berichten hebben als primair doel de kennis over het onderwerp bij de krantenlezers te vergroten. Toch beïnvloeden zij ook de attitudes van hun lezers: door de krant te lezen krijgen mensen een bepaald beeld van Turkije en vaak als gevolg ook een mening over het al dan niet toetreden van Turkije tot de EU. Het soort beeld dat een krant geeft beïnvloedt de informatieverwerking van de doelgroep, dus materiële beeldvorming heeft invloed op mentale beeldvorming.

In de Engelstalige literatuur wordt het beeldvormingsproces gedefinieerd als 'representation'. 'The Dictionary of Human Geography' beschrijft representation als "a set of practices by which meanings are constituted and communicated. Such representational practices produce and circulate meanings among members of social groups and these meanings can be defined as culture. Such shared meanings are based on representations of the world" (Johnston et al, 2000, p703). Beeldvorming wordt dus omschreven als het ontwikkelen van betekenissen, die vervolgens worden doorgegeven binnen een bepaalde sociale groep. Volgens cultureel wetenschapper Stuart Hall zijn deze gedeelde betekenissen een zeer belangrijke component bij het produceren van een cultuur (Van der Kroon, 2005, p8).

Sinds de ‘cultural turn’ in de sociale wetenschappen in de jaren zestig en de opkomst van de nieuwe culturele geografie halverwege de jaren tachtig van de twintigste eeuw, is het belang van betekenis voor de definitie van cultuur toegenomen. Cultuur wordt minder gezien als een set van materiële kenmerken, zoals romans, schilderijen, kleding of voedsel, maar meer als een immaterieel proces. De betekenissen die mensen aan hun omgeving toekennen staan hierbij centraal. Gekeken wordt naar de manier waarop een sociale groep mensen de wereld ziet en beleeft, waarbij bepaalde waarden en normen horen. Mensen die tot dezelfde culturele groep behoren, interpreteren de wereld ongeveer op dezelfde manier. Hun beeldvorming over de wereld is dus ongeveer hetzelfde (Van der Kroon, 2005, p8; De Pater et al, 2002, p128,139).

Cultuur is niet aangeboren, maar wordt tijdens de levensloop van een mens aangeleerd. Dit gebeurt grotendeels in de eigen omgeving, zoals binnen het gezin, in de stad of op school. Tegenwoordig leren mensen dankzij beeldvorming in de media de culturen van sociale groepen en gebieden ergens anders ter wereld kennen. De media beïnvloeden daarmee de manier waarop mensen naar de wereld kijken en spelen dus een belangrijke rol in de cultuuroverdracht (De Pater et al, 2002, p128).

2.3: Othering en Oriëntalisme: de theorie

In materiële beeldvorming over andere gebieden en culturen kan ‘othering’ bewust of onbewust voorkomen. Dit gebeurt in kranten en op televisiejournals, maar bijvoorbeeld ook in wetenschappelijke artikelen, kunst of films. Wanneer in een bron sprake is van othering wordt ‘de ander’ gedefinieerd als iets dat contrasteert met ‘het eigen’. Door beschrijvingen te geven van de ander, wordt duidelijk gemaakt waaruit de eigen identiteit in ieder geval *niet* bestaat. Met behulp van othering wordt dus een zelfbeeld ontwikkeld door de eigen identiteit af te grenzen. Deze identiteit wordt als superieur aan die van de ander beschouwd. De ander wordt dan ook vaak op een negatieve manier beschreven, waarbij gebruik wordt gemaakt van stereotype en generaliserende beelden. Verschillen die bestaan binnen het verschijnsel, gebied of de groep die als ‘anders’ wordt bestempeld, worden genegeerd of gehomogeniseerd (Norton, 2002, p419; De Pater et al, 2002, p24,25).

De Duitse filosoof Hegel (1770 – 1831) onderkende als een van de eersten het belang van het creëren van een ander voor de ontwikkeling van het zelfbewustzijn. Misschien wel het bekendste werk over othering vormt Edward Said’s ‘Orientalism’ (Norton, 2002, p419). In dit boek uit 1978 behandelt Said “het beeld dat in de loop der eeuwen door Europese diplomaten, reizigers, dichters, romanschrijvers, kunstenaars en anderen is geschetst van de ‘Oosterse landen’” (De Pater et al, 2002, p24). ‘The Dictionary of Human Geography’ stelt dat Oriëntalisme drie betekenissen heeft. De eerste vormt de wetenschappelijke bestudering van ‘het oosten’, de Oriënt genoemd, en de tweede heeft te maken met een bredere algemene culturele interesse in dit gebied. De derde betekenis vormt de basis van Said’s werk (Johnston et al, 2000, p566).

Said beschrijft de Oriënt als een Europese uitvinding die gecreëerd is om Europa of ‘het westen’, waartoe de VS ook gerekend wordt, beter te kunnen definiëren. In lijn met het hierboven omschreven othering werd en wordt de Oriënt door westerse bronnen verbeeld als een gebied dat in contrast staat met het westen (Said, 1978, p1,2). De Oriënt zou exotisch en zwoel zijn, maar tegelijkertijd ook wreed, barbaars en stilstaand. Daar tegenover staat het beschaafde, rationele, democratische en progressieve westen. Het Oriëntalisme creëert dus een tweedeling in de wereld tussen de positieve punten van het westen en de gebreken van het oosten (De Pater et al, 2002, p24, Johnston et al, 2000, p566).

Door de verspreiding van Oriëntalistische beeldvorming is volgens Said in het westen een ‘imaginative geography’, ofwel een ingebeelde geografie over het oosten ontstaan. Dit

betekent niet dat het beeld volledig verzonnen is, maar het vormt een soort gezamenlijke interpretatie van het oosten. Bij deze imaginative geography hoort een archief; een materieel en mentaal dossier met beelden over de Oriënt die allemaal passen binnen het paradigma dat de Oriënt ‘anders’ is. Het archief is een structuur die de houdingen, overtuigingen en het beleid van het westen ten opzichte van het oosten schept en rechtvaardigt (Johnston et al, 2000, p372,373).

Een typisch voorbeeld van Oriëntalisme is het werk ‘Vom Wirtschaftsgeist im Orient’ (1925) van de Duitse geograaf Rühl, waarin de economische mentaliteit van de islamitische wereld in kaart is gebracht. Rühl begint zijn boek door deze mentaliteit te contrasteren met die in het westen. Volgens Rühl wordt in het westen hard en efficiënt gewerkt, terwijl het oosten meer ontspannen en onthaast is. De islam legt beperkingen op aan productie, consumptie en handel waardoor het oosten economisch achterblijft. Een slappe mentaliteit heerst en het geloof in vooruitgang ontbreekt. De angst voor het nieuwe en het blijven vasthouden aan oude gebruiken maken oosterlingen in de ogen van westerlingen tot ‘vreemde en ondergeschikte wezens’, aldus Rühl (De Pater et al, 2002, p23,24).

De veronderstelling dat de Oriënt ondergeschikt is aan het westen vormt een belangrijk aspect van Said’s Oriëntalisme. In de introductie van zijn werk omschrijft Said Oriëntalisme namelijk als “a Western style for dominating, restructuring, and having authority over the Orient” (Said, 1978, p3). Achter het Oriëntalisme schuilt volgens Said dus een verlangen naar het uitoefenen van macht over de Oriënt. De veronderstelde hegemonie van de westerse cultuur zou een rechtvaardiging bieden voor het verspreiden van deze cultuur en daarmee voor het koloniseren van de Oriënt. Deze gedachte is dan ook ontstaan in het tijdperk van de mondiale kolonisatie door Europese grootmachten, in de tweede helft van de negentiende eeuw (Said, 1978, p3; Johnston et al, 2000, p566).

Aangezien het omschreven Oriëntalistische gedachtegoed van Europese oorsprong is, wordt Oriëntalisme vaak in één adem genoemd met Eurocentrisme. Hierbij wordt Europa in het centrum van de politieke, sociale en wetenschappelijke beschaving geplaatst. Ontwikkelingen in Europa zouden als voorbeeld fungeren voor ontwikkelingen in andere gebieden ter wereld. De Europese geschiedenis en geografie dienen als model waar de rest zich aan moet meten (Johnston et al, 2000, p240).

Duidelijk is dat de Oriënt vanuit westers oogpunt wordt gezien. Het westen vormt het centrale en enige onderwerp (subject) van de geschiedenis, het oosten is het object. Vooral in het kolonialistische tijdperk werd de Oriënt als leeg homogeen gebied beschouwd, dat nog niet was ‘aangeraakt’ door het westen. De verschillen tussen mensen en gebieden binnen de Oriënt en de ontwikkelingen die plaats hadden gevonden voordat het gebied gekoloniseerd werd, bleven buiten beschouwing. Al met al zegt Oriëntalisme dus meer over het westen en diens beeldvorming dan over het oosten zelf (Ilter, 2003, p180; Johnston et al, 2000, p566; Said, 1978, p12).

Overigens bestaat naast Oriëntalisme ook Occidentalisme, ofwel de oosterse beeldvorming over het westen. Bij deze vorm van beeldvorming is tevens sprake van othering. Zo worden West-Europa en de VS in Arabische kranten vaak geassocieerd met ontwikkeling, wetenschap, democratie en levenskwaliteit, maar ook met imperialisme, egoïsme, discriminatie en oorlog. Occidentalisme is echter niet de exacte tegenpool van Oriëntalisme. Het Occidentalisme wordt in de literatuur namelijk niet verbonden met het streven naar dominantie over het westen in de vorm van kolonialisme en imperialisme (Erensu & Adanali, 2004, p67; Johnston et al, 2000, p561).

2.4: Voorbeelden van othering: de praktijk

Othering is absoluut geen fenomeen uit het verleden. Nog steeds zijn in allerlei soorten materiële bronnen sporen van othering te vinden. Zo schrijft 'The Dictionary of Human Geography' dat tijdens de Golfoorlog in 1991¹ door Amerikaanse beleidsmakers negatieve Oriëntalistische beelden werden geschetst van Irak, om de militaire inval in dat land tegenover het volk te kunnen rechtvaardigen. Ook spreekt het boek over een zogenoemd 'techno-Oriëntalisme', waarmee het hedendaagse Japan en andere Aziatische samenlevingen in bronnen worden gestereotypeerd (Johnston et al, 2000, p567).

Evenmin is othering een proces dat alleen tussen het westen en het oosten plaatsvindt. Afrika wordt bijvoorbeeld ook regelmatig als een 'andere' regio beschouwd. Jarosz vermeldt hoe Afrika in wetenschappelijke artikelen vaak wordt beschreven als de 'Dark Continent', met bijbehorende metaforen zoals ongetemd, onbekend en kwaadaardig. Afrikanen zouden onder andere wispelturig, ongeregeld, onbetrouwbaar en corrupt zijn. Op deze manier ontstaat een negatief beeld en worden verschillen tussen plaatsen en mensen in Afrika genegeerd en afgevlakt (Jarosz, 1992, p105-107; De Pater et al, 2002, p25).

Tot slot is othering ook geen puur geografisch gegeven. Zo vindt othering bijvoorbeeld plaats op het niveau van de sekseverschillen of sociale klassenverschillen. Feministen klagen regelmatig dat vrouwen in materiële bronnen worden gemarginaliseerd en alleen als object worden gezien tegenover de stoere, hardwerkende man (Johnston et al, 2000, p568).

Othering komt regelmatig voort uit angst voor de ander. Tijdens de Koude Oorlog vormden de Sovjet Unie en het communisme de belangrijkste ander voor 'het westen'. In de politiek werd bijvoorbeeld door middel van de Truman-doctrine angst ingeboezemd voor het zogenoemde gevaarlijke en ondemocratische communisme. De Sovjet Unie werd bestempeld als de gemeenschappelijke vijand van het westen, om zo het westen zelf beter te kunnen definiëren en de westerse mensen en gebieden sterker aan elkaar te binden. Dit was bijvoorbeeld ook zichtbaar in Hollywood films, waar Russen bijna altijd als maffiabazen of terroristen werden afgebeeld (wat overigens nog steeds vaak het geval is) (Baştürk & Yilmaztürk, 2006, p57; Flint & Taylor, 2006, p62).

Sinds het einde van de Koude Oorlog en vooral sinds de aanslagen van 11 september 2001 wordt othering meer op cultuurverschillen gebaseerd. In de media en andere bronnen worden regelmatig binaire opposities geschetst tussen 'westerse' en 'niet-westerse' culturen. De islam wordt vaak als primair criterium gebruikt om de oosterse ander te kenmerken. Verschillen binnen de islam worden daarbij veelal genegeerd, bijvoorbeeld door de islam in zijn geheel gelijk te stellen aan fundamentalisme, geweld en onderdrukking (Baştürk & Yilmaztürk, 2006, p57). Hierdoor wordt volgens Erensü en Adanali bewust of onbewust de angst voor de islamitische ander gevoed (Erensü & Adanali, 2004, p62,63).

Met het sterker benadrukken van cultuurverschillen in materiële bronnen is othering ten opzichte van Turkije ook toegenomen. Volgens Inthorn wordt Turkije binnen de EU als anders bestempeld, in tegenstelling tot nieuwe en potentiële Oost-Europese lidstaten. In de Duitse en Engelse media die Inthorn onderzocht heeft, wordt de cultuur van Turkije als contrasterend met de zogenoemde Europese cultuur geschetst. Ook komt de islam terug in veel artikelen die daar in principe niet over gaan, om het verschil met het christelijke Europa 'tussen de regels door' te benadrukken (Inthorn, 2006, p75,85).

Het onderzoek van Erensü en Adanali, dat zich richt op het beeld van Turkije dat geschapen wordt in Europese politieke cartoons, biedt een aantal interessante voorbeelden van othering.

---

¹ Dit kan wellicht ook gezegd worden over de tweede Golfoorlog, maar toen was 'The Dictionary of Human Geography' al geschreven.

Onderstaande kenmerken komen herhaaldelijk terug in cartoons (Erensü & Adanali, 2004, p58-64):

- Turkse leiders zijn in cartoons meestal anonieme wezens, terwijl andere Europese en Amerikaanse leiders als persoon (bijvoorbeeld Bush of Blair) worden afgebeeld.
- Turken worden vaak als ‘barbaren’ getekend. Zo hebben ze in cartoons meestal veel gezichtsbehaarung en/of hebben zij een tulband om, waardoor de vergelijking met groepen zoals de Taliban snel te maken is (figuur 2.1).

Figuur 2.1: “Cyprus Question On the Road to Europe”

Bron: Erensü & Adanali, 2004, p63. Behrent – de Telegraaf, 26-02-2004. Turkije als ‘Taliban-achtige’ agressor.

- Turkije wordt als exotische Oriënt afgebeeld, bijvoorbeeld door het land als buikdanseres te presenteren.
- Turken worden als lelijke, geniepige, kwaadaardige en hebzuchtige wezens afgebeeld.
- Turkije wordt als ondergeschikt beschouwd, wat te zien is aan cartoons waarin Turkije als dier, klein kind of ziek en hulpbehoevend persoon wordt getekend naast het volwassen, onafhankelijke en gezonde Europa of Amerika (figuur 2.2).

Figuur 2.2: “Kindergarten”

Bron: Erensü & Adanali, 2004, p61. Rainer Hachfeld – Neues Deutschland, 27-06-2004. Peuter Turkije aan de hand van ‘oom’ Bush.

- De islam wordt vaak als primaire identiteit van Turkije beschouwd. Door symbolen als gesluisde vrouwen, minaretten en bebaarde mannen te gebruiken wordt een contrast geschetst met Europa (figuur 2.3).
- Dit contrast wordt versterkt door de islam in cartoons gelijk te stellen aan gewelddadige, fundamentalistische en/of ondemocratische praktijken (Erensi & Adanali, 2004, p58-64).

Figuur 2.3: “The Veiled Woman”

Bron: Erensi & Adanali, 2004, p63. Eliferos Tipos, 4-11-2002. De fundamentalistische islam als primaire identiteit van Turkije, welke een bedreiging vormt voor de EU.

2.5: De productie van nieuws

Voordat onderzocht kan worden in hoeverre othering voorkomt in de Nederlandse kranten, is het belangrijk meer te weten over de manier waarop deze kranten hun nieuws selecteren.

Volgens Luyendijk zien doorsnee consumenten van nieuws de journalist als iemand die precies weet wat speelt in de wereld. Dankzij de brede kennis van de journalist zou het nieuws een compleet en objectief overzicht geven van de belangrijkste nationale en internationale gebeurtenissen (Luyendijk, 2006, p21). In werkelijkheid is het nieuws echter onderhevig aan verschillende invloeden of filters. Deze filters bestaan op verschillende niveaus:

- 1) het individu, ofwel de journalist
- 2) het nieuwsmedium
- 3) de nieuwsroutines
- 4) de afnemers
- 5) de maatschappelijke context, ook wel ideologie genoemd

De eerste drie filters worden als interne filters gezien, die van binnen de media invloed hebben op de nieuwsproductie. De andere twee filters oefenen invloed van buitenaf uit (Meijers, 2006, p14,15; RuG, 2007).

Enkele aspecten die bij de nieuwsroutines naar voren komen, hebben meer betrekking op het alledaagse nieuws en minder op de achtergronden en opiniërende artikelen. Dit is het geval omdat achtergronden en opiniërende artikelen vaak met minder haast geschreven hoeven te worden, deels door andere mensen dan journalisten worden geschreven (zoals deskundigen) en omdat deze artikelen meestal langer zijn en daardoor in tegenstelling tot de dagelijkse nieuwsberichten complexe en historische analyses kunnen bevatten. Deze artikelen zijn, misschien wel meer dan de dagelijkse nieuwsberichten, natuurlijk wel afhankelijk van

factoren zoals de wens van het publiek, politieke kleur en onderliggende waarden en ideologie.

2.5.1: De journalist en het nieuwsmedium (filter 1 en 2)

De journalist is in de meest directe zin de persoon die een keuze maakt om een bepaald onderwerp wel of niet te behandelen. Of een journalist een gebeurtenis als nieuws erkent en herkent, is afhankelijk van diens kennis over het betreffende onderwerp. Hoewel journalisten over het algemeen goed opgeleid zijn en veel feitenkennis hebben, kunnen ook zij een onderwerp te ingewikkeld vinden om te behandelen. Daarnaast kunnen journalisten niet altijd overal van op de hoogte zijn: door tijdsdruk hebben zij zich vaak weinig kunnen inlezen over een bepaald onderwerp. Met een beperkte achtergrondkennis is het voor journalisten voor de hand liggend om de best beschikbare bronnen te raadplegen. Deze bronnen zijn meestal officiële persvoorlichters of deskundigen, die daarmee een grote invloed krijgen op de manier waarop over bepaalde onderwerpen bericht wordt. Hierover volgt meer in de omschrijving van de nieuwsroutines (Meijers, 2006, p23-25; RuG, 2007).

Ook worden nieuwsberichten beïnvloed door de (politieke) opvattingen van de journalist zelf en het medium waarvoor hij of zij werkt. Journalisten zijn, aldus Luyendijk, “mensen van vlees, bloed en vooroordelen” die ongemerkt de kleur aannemen van de organisatie waarvoor zij werken. Zo zal een journalist van een links tijdschrift een artikel kunnen schrijven over de milieuvervuiling als gevolg van een oliepijpleiding van Shell, terwijl een rechtser journalist meer de nadruk zal leggen op de economische voordelen die de investeringen van Shell opleveren (RuG, 2007; Luyendijk, 2006, p37,218).

Een ander aspect van de tweede filter is het soort nieuwsmedium dat gebruikt wordt. Sommige gebeurtenissen kunnen beter overgebracht worden door beeldmateriaal te gebruiken, andere gebeurtenissen lenen zich meer voor een krantenbericht. Televisiebeelden van de gevolgen van een terroristische aanslag slaan bijvoorbeeld sneller aan bij het publiek dan omschrijvingen van dezelfde gebeurtenis, terwijl politieke analyses eerder terug zullen komen in krantenartikelen (RuG, 2007).

2.5.2: De nieuwsroutines (filter 3)

Over de nieuwsroutines is veruit het meest geschreven in de communicatieliteratuur. Nieuwsredacties moeten aan de lopende band afgewogen keuzes maken. Door de aanwezige druk van deadlines gebeurt dit met enige haast. Om het proces van keuzes maken te vergemakkelijken, zijn in de loop der tijd onofficiële richtlijnen ontstaan, die bepalen in hoeverre een journalist een verhaal als nieuwswaardig beoordeelt. Een Noors onderzoek van Galtung en Ruge uit 1965 onderscheidt twaalf factoren die bepalen of een gebeurtenis in het nieuws komt. Van Ginneken omschrijft deze als volgt (Van Ginneken, 1998, p32,33):

- 1) De *tijdsspanne* die een gebeurtenis nodig heeft om zich te ontvouwen moet redelijk kort zijn. Een gebeurtenis die pas na weken, maanden of jaren betekenis krijgt, wordt niet of nauwelijks als nieuws opgemerkt. Dit betekent dat chronische toestanden, zoals kindersterfte door ondervoeding in Afrika, niet of zelden in het nieuws komen.
- 2) De *schaal* van een gebeurtenis moet groot genoeg zijn, wil deze kans hebben geregistreerd te worden. Daarbij hebben gebeurtenissen uit het eigen land of continent een lagere drempelwaarde dan gebeurtenissen ergens anders ter wereld. Zo noemt van Ginneken een bepaalde vuistregel die geldt wanneer media berichten over tragische doden: “Tienduizend doden in een ander werelddeel staat gelijk aan duizend doden in een ander land staat gelijk aan honderd doden in een buitenplaats staat gelijk aan tien doden in de hoofdstad staat gelijk aan één beroemdheid” (Van Ginneken, 1998, p29).
- 3) Een gebeurtenis moet *duidelijk* zijn en in een categorie geplaatst kunnen worden.

- 4) Een gebeurtenis moet *betekenisvol* zijn. Deze factor heeft twee dimensies. Ten eerste geldt het belang van culturele nabijheid: gebeurtenissen in cultureel herkenbare en vertrouwde gebieden krijgen meer aandacht dan iets dat cultureel veraf staat. Ten tweede is een gebeurtenis nieuwswaardig als het voor de consument relevant is, dus wanneer de eigen groep betrokken is. Een voorbeeld is dat westerse media niet zullen berichten over de problematische hoge bevolkingsgroei in het Midden-Oosten, tot het moment is aangebroken dat deze bevolkingsgroei leidt tot massale migratiestromen naar Europa (Luyendijk, 2006, p92).
- 5) De vijfde factor is *overeenstemming*; een gebeurtenis moet overeenkomen met wat men verwacht wat zal gebeuren. Als een gebeurtenis te erg van de verwachting afwijkt, wordt deze niet opgemerkt.
- 6) Tegelijkertijd moet een gebeurtenis ook iets *onverwachts* bevatten. Binnen het raamwerk van wat overeenkomt met de veronderstellingen die mensen over een bepaald verschijnsel of gebied hebben, moet dus iets onverwachts gebeuren om het nieuwswaardig te maken. Een voorbeeld van een combinatie van deze factoren komt terug in de proloog van Luyendijks 'Het zijn net mensen'. Hij beschrijft het algemene beeld dat mensen van Afrika hebben: armoedig, weinig tot geen vooruitgang en veel honger en ellende. Nieuwsberichten die gaan over een aardbeving in Afrika bevatten iets onverwachts (de aardbeving) binnen het paradigma dat bestaat over Afrika. Zij zullen dus vooral de extra ellende beschrijven die de aardbeving oplevert in het 'toch al zo armoedige' Afrika en zich minder richten op de positieve punten, zoals het doorzettingsvermogen van de bevolking of de vooruitgang die hulporganisaties hebben geboekt (Luyendijk, 2006, p11-16).
- 7) De zevende factor is continuïteit: "als iets eenmaal de koppen heeft gehaald en als nieuws gedefinieerd is, dan zal het als nieuws gedefinieerd blijven" (Van Ginneken, 1998, p33).
- 8) De *samenstelling* van het nieuws en het evenwicht tussen verschillende categorieën bepalen ook of een gebeurtenis nieuws wordt. Wanneer al veel gebeurtenissen plaatsvinden in het buitenland, heeft een nieuw buitenlands bericht minder kans geregistreerd te worden.
- 9) Nieuws gaat vaak over *elite landen*...
- 10) ...en *elite personen*, omdat de veronderstelling is dat zij meer invloed op anderen hebben dan zogenoemde tweederangs landen of burgers.
- 11) Nieuwsberichten worden vaak *gepersonaliseerd*: ze gaan over personen, omdat deze concreet zijn en mensen zich hier makkelijker mee kunnen identificeren.
- 12) De laatste factor is *negativiteit*, ofwel 'slecht nieuws is nieuws.' Dit heeft ook te maken met het feit dat de tijdsspanne van slecht nieuws vaak korter is dan die van goed nieuws. Van Ginneken illustreert dit als volgt: "vergelijk de hoeveelheid tijd die nodig is om iemand op te voeden en te socialiseren tot volwassenheid, en de tijd die nodig is om hem bij een ongeluk te doen omkomen" of "de hoeveelheid tijd die nodig is om een huis op te bouwen en het door een brand in de as te leggen" (Van Ginneken, 1998, p32-34).

Uit bovenstaande factoren komen drie mechanismen voort:

- Selectie: hoe meer nieuwsfactoren van toepassing zijn op een gebeurtenis, des te groter is de kans dat deze als nieuws wordt bestempeld.
- Vertekening: als een gebeurtenis eenmaal is geselecteerd, worden de factoren die deze gebeurtenis tot nieuwswaardig maken geaccentueerd.
- Herhaling: de processen van selectie en vertekening vinden steeds weer plaats: van de gebeurtenis zelf tot aan de lezer.

Deze drie mechanismen leiden tot grote onevenwichtigheden in de berichtgeving, waardoor de ene gebeurtenis meer en op een andere manier aandacht krijgt dan de andere gebeurtenis (Van Ginneken, 1998, p34).

Naast de twaalf nieuwsfactoren heeft ook het productieproces van nieuws invloed op de inhoud. Bij de omschrijving van de eerste filter werd hier al enige aandacht aan besteed: de haast die komt kijken bij het productieproces maakt dat nieuws vaak van dezelfde officiële bronnen komt. Dit wordt niet alleen door de tijdsdruk veroorzaakt, maar ook doordat deze bronnen als betrouwbaar beschouwd worden (Meijers, 2006, p17).

Redacties van kranten zijn allemaal geabonneerd op een beperkt aantal grote persbureaus. Deze persbureaus hebben volgens bovenstaande nieuwswaarden al een selectie gemaakt van wat überhaupt nieuws kan worden en de redacties van kranten halen daar vervolgens weer hun eigen selecties uit. Daarnaast worden artikelen vaak hergebruikt: Luyendijk beschrijft dat oude artikelen van Lexis Nexis worden gehaald, waaruit de nodige feiten, citaten en cijfers worden verwerkt in een nieuw artikel. “Voor achtergronden en analyses hield ik CNN, de New York Times, Al Jazeera en andere grote jongens bij. Daaruit destilleerde ik een beeld dat ik combineerde met websites en tijdschriften, en daarna legde ik het voor aan mijn netwerkje: klopt dit met jouw indrukken? Zie ik iets over het hoofd?” (Luyendijk, 2006, p25, 36).

Zowel het dagelijkse nieuws als de achtergronden komen dus vaak uit dezelfde hoek, waardoor men steeds in dezelfde sfeer blijft hangen. Het uitsluitend volgen van de officiële bronnen kan een bredere blik op een gebeurtenis in de weg staan. De persbureaus die hun nieuws het beste kunnen brengen, bepalen namelijk grotendeels de inhoud van het nieuws. Wanneer persbureaus belangen hebben bij bepaalde berichtgeving, wordt de objectiviteit van het nieuws in gevaar gebracht. Zo stelt Luyendijk dat Israël veel grote persbureaus heeft, die hun zaakjes goed op orde hebben. Deze persbureaus laten veel van zich horen bij westerse journalisten en slagen er vaak in sympathie op te wekken voor ‘underdog’ Israël. De Palestijnen hebben minder middelen tot hun beschikking en hun persconferenties zijn over het algemeen slechter geregeld dan de Israëlische. Het gevolg is dat de Israëlische kant van het verhaal veel sterker terugkomt in de media dan dat van de Palestijnen (Luyendijk, 2006, p137-140).

2.5.3: De afnemers (filter 4)

Kranten zijn, zoals iedere andere mediabron, commerciële instanties die voor hun succes afhankelijk zijn van hun consumenten. Wat het publiek graag wil lezen, komt dus eerder in de krant. Zo worden Amerikaanse kranten naar de wens van hun consumenten gekenmerkt als sterk nationalistisch en is berichtgeving over bijvoorbeeld anti oorlog demonstraties of zielige Irakese slachtoffers beperkt. Ook in Europa worden hoofdredacties van kranten afgerekend op oplagecijfers. Complexe analyses en historische achtergronden worden minder gelezen dan kortere stukken met een aantrekkelijker taalgebruik. Vooral achtergronden worden geschreven over onderwerpen waar veel belangstelling voor is, zoals de onderdrukking van vrouwen in het Midden-Oosten. Analyses waar het eigen land slecht uit komt, kunnen rekenen op veel kritiek van de lezers. Nieuwsmedia moeten zich “als iedere industrie voegen naar de wensen van het publiek om te overleven”, dus heeft het publiek invloed op de inhoud (Luyendijk, 2006, p42,43,213-215,218).

2.5.4: Ideologie (filter 5)

Volgens Meijers komt ethnocentrisme vaak voor in berichtgeving over het buitenland. Nieuws over een ander gebied of een andere cultuur blijkt namelijk pas interessant te zijn wanneer het eigen land bij de kwestie betrokken is. Als voorbeeld noemt Meijers “de Aids-pandemie, die pas werd opgepikt toen de westerse homoscene het slachtoffer werd. Nu Aids in de

geïndustrialiseerde wereld redelijk onder controle gehouden kan worden, is de aandacht van de journalistiek verslapt” (Meijers, 2006, p19). Dit werd door van Ginneken ook al naar voren gebracht in de omschrijving van de vierde nieuwsfactor: betekenisvolheid (Van Ginneken, 1998, p33).

Meijers beschrijft ook dat in nieuws achterliggende waarden verborgen liggen, die onopvallend maar consistent in het nieuws verweven zijn. De zogenoemde westerse waarden die volgens Meijers in Nederlands nieuws verborgen zitten zijn onder andere het vertrouwen in kapitalisme, democratie en individualisme. Het algemene wereldbeeld of de ideologie van het westen over wat goed en wat slecht is bepaalt dus de toon van de berichtgeving. Waarden van andere culturen staan niet of zelden centraal. Journalisten hebben dit meestal niet door: zij willen graag zo objectief mogelijk zijn en waardeoordelen daarom achterwege laten in hun berichten. Waarden en meningen sluipen echter “onbewust in het nieuws doordat ze zitten ingebakken in oordelen over nieuwswaardigheid”, ofwel de nieuwsfactoren die eerder genoemd zijn (Meijers, 2006, p19,20).

Het gevolg is dan ook dat othering, zij het misschien onbedoeld, door het nieuws verweven zit, zoals de voorbeelden in paragraaf 2.4 hebben aangetoond. Doordat de ideologie van het westen het nieuws bepaalt, worden gebeurtenissen elders ter wereld aan de westerse normen en waarden gemeten. In lijn met de twaalfde nieuwsroutine (slecht nieuws is nieuws) is de verwachting dan ook dat gebeurtenissen in Turkije die volgens westerse normen en waarden niet kloppen eerder in het nieuws komen, waardoor othering in de hand gewerkt wordt.

In gebieden ergens anders ter wereld waar andere ideologische waarden heersen, krijgen mensen een ander wereldbeeld voorgeschoteld. Volgens Luyendijk is dit een belangrijke oorzaak van “de kloof tussen oost en west” (Luyendijk, 2006, p213).

Buitenlands nieuws wordt dus vanuit een binnenlandse invalshoek bekeken: de betrokkenheid van het binnenland zelf en de bijbehorende ideologie bepalen de toon van de berichtgeving. Dit kan leiden tot wat Luyendijk beschrijft als asymmetrisch of partijdig woordgebruik. Hij illustreert dit met verschillende voorbeelden: “moslims die hun politieke overtuigingen baseren op hun geloof zijn ‘fundamentalisten’, een Amerikaanse presidentskandidaat die zo met zijn religie omgaat, heet in de meeste westerse media ‘evangelistisch’ of ‘diep gelovig’ (Luyendijk, 2006, p131). Doordat wij qua cultuur meer lijken op Amerikanen dan op moslims, worden deze laatsten vaak onbewust op een negatievere manier neergezet. Een ander voorbeeld vormt de kwestie Israël-Palestina. Nederlanders voelen zich over het algemeen meer betrokken bij de joden dan bij de Palestijnen, vanwege de meer overeenkomende cultuur en de gevoelens van betrokkenheid bij het joodse holocaustverleden. Het gevolg: “ Hamas is ‘anti-Israëliësch’, joodse kolonisten niet ‘anti-Palestijns’. Palestijnen die geweld gebruiken tegen Israëliëse burgers zijn ‘terroristen’, Israëliërs die geweld gebruiken tegen Palestijnse burgers ‘haviken’ of ‘hardliners’. Israëliëse politici die een geweldloze oplossing zoeken zijn ‘duiven’, hun Palestijnse tegenvoeters ‘gematigd’”, aldus Luyendijk (Luyendijk, 2006, p132).

De Turkse toetreding tot de EU is een kwestie waarbij partijdig woordgebruik wellicht ook aan de orde komt. Wordt Turkije in de krantenartikelen bijvoorbeeld een islamitisch land genoemd, of een seculier, democratisch land? En is de EU een christelijke club, of een politieke en economische Unie waar plaats is voor verschillende culturele invloeden (Negrine et al, 2008, p49)? Uit dit onderzoek zal blijken welke omschrijvingen de overhand hebben in de Nederlandse kranten.

2.6: Conclusie

In dit hoofdstuk is *interpretatie* het kernbegrip dat bij alle behandelde aspecten een grote rol speelt. Zo kan beeldvorming omschreven worden als een proces waarbij interpretaties van verschijnselen of gebieden worden ontwikkeld of worden gepresenteerd. Cultuur wordt tegenwoordig gedefinieerd als de manier waarop een groep mensen de wereld interpreteert. Othering en Oriëntalisme zijn vormen van beeldvorming en daarmee dus ook vormen van interpretatie. Tot slot is gebleken dat ook de productie van nieuws een vorm van interpretatie is: gebeurtenissen worden onder invloed van de vijf grote filters geïnterpreteerd als wel of niet nieuwswaardig en de nieuwsberichten die uiteindelijk worden geschreven vormen interpretaties van de betreffende gebeurtenissen.

Het is van belang te realiseren dat resultaten van een onderzoek naar het voorkomen van othering in krantenartikelen ook afhankelijk zijn van de interpretatie van de onderzoeker. De politieke kleur van de onderzoeker zal bij een kwalitatief onderzoek als deze onbedoeld maar wellicht wel van invloed zijn op het eindresultaat. Uiteraard is het de taak van de onderzoeker zo objectief en transparant mogelijk te blijven. Hier wordt in dit onderzoek dan ook naar gestreefd.

In hoofdstuk 4, waarin de methodologie van het onderzoek uiteengezet wordt, wordt een link gelegd met dit hoofdstuk. In hoofdstuk 4 worden namelijk de deelvragen en hypothesen van het onderzoek uiteengezet, waarbij uitgelegd wordt op welke theorie-onderdelen deze zijn gebaseerd.

De toetreding van Turkije tot de Europese Unie

3.1: Inleiding

Turkije probeert al vijftig jaar lid te worden van de EU. In 1959, een jaar nadat de Europese Gemeenschap (EG) werd opgericht, diende Turkije een aanvraag tot lidmaatschap in. In 1963 werd hiertoe een Associatieverdrag ondertekend, die bepaalde dat Turkije op termijn in aanmerking zou kunnen komen voor volledig lidmaatschap. In de jaren zeventig en tachtig verslechterde de relatie tussen Turkije en de EG echter, doordat het leger in Turkije herhaaldelijk de macht greep. Daarnaast zorgde de Cyprus-kwestie voor spanningen tussen Turkije en Griekenland, die in 1981 lid was geworden van de EG (Van Alphen, 2007, p3,4; Bache & George, 2006, p542,554).

In 1987 diende de Turkse regering de eerste officiële aanvraag tot lidmaatschap in. In 1999 werd Turkije de status van kandidaat-lidstaat toegekend, hoewel een officiële datum voor de start van onderhandelingen nog niet werd gegeven. Uiteindelijk werd in december 2004 besloten dat de EU over zou gaan tot de officiële toetredingsonderhandelingen met Turkije. Deze zijn op 3 oktober 2005 van start gegaan (Van Alphen, 2007, p4; Bache & George, 2006, p548,554).

Turkije moet zoals alle kandidaat lidstaten voldoen aan de Kopenhagen-criteria, wil zij lid kunnen worden van de EU. Deze voorwaarden zijn door de Europese Raad van Kopenhagen in 1993 ontwikkeld en bevatten:

- “een politiek criterium: het land moet stabiele instellingen hebben die de democratie, de rechtsstaat, de mensenrechten en het respect voor en de bescherming van minderheden garanderen;
- een economisch criterium: het land moet een functionerende markteconomie hebben en het hoofd kunnen bieden aan de concurrentiedruk en de marktkrachten binnen de EU;
- het criterium van het *acquis communautaire*: het land moet de verplichtingen die het lidmaatschap met zich meebrengt aankunnen en met name de doelstellingen van een politieke, economische en monetaire unie kunnen onderschrijven” (Europese Unie, 2008).

In de praktijk vindt het debat over de Turkse toetreding op een veel breder terrein plaats dan alleen de Kopenhagen-criteria. Publieke discussies lijken zich zelfs op heel andere onderwerpen te storten dan de officiële documenten die over de toetreding gaan. De toetreding van Turkije is een gevoelige kwestie, waarbij historische, geografische en culturele argumenten een grote rol spelen op de achtergrond (Van Alphen, 2007, p4,5; Negrine et al, 2008, p48).

Dit hoofdstuk probeert een overzicht te geven van het web van verschillende ontwikkelingen die de Turkse toetreding beïnvloeden. De argumenten die voor en tegen de toetreding bestaan worden hierbij uiteengezet. Het is van belang te benadrukken dat het in dit hoofdstuk om een inventarisatie van het *academische* debat over de toetreding gaat. Journalistieke bronnen vormen namelijk het onderwerp van onderzoek en komen dus in de volgende hoofdstukken naar voren. In dit hoofdstuk zijn journalistieke bronnen alleen gebruikt om actuele ontwikkelingen te beschrijven.

De indeling van dit hoofdstuk is uiteindelijk grotendeels gebaseerd op die van de Argumentenkaart over de Turkse toetreding, die is samengesteld door de Argumentenfabriek. Door middel van groepsbijeenkomsten met deskundigen, zowel voor- als tegenstanders van de toetreding, heeft dit bedrijf de verschillende argumenten vastgesteld en gecategoriseerd

(bijlage 1) (Van Rijswijk & Kraaijeveld, 2007). Toch blijkt dat sommige argumenten lastig bij één categorie in te delen zijn. Wanneer bijvoorbeeld aanklachten tegen schrijvers in Turkije in verband gebracht worden met het gebrek aan vrijheid van meningsuiting, gaat het om een politiek tegenargument. Wanneer de aanklachten meer in verband worden gebracht met heersende taboes in Turkije is juist sprake van een cultureel argument. Bij de uiteindelijke indeling van de argumenten in dit hoofdstuk is, zoals al gezegd, vooral van de Argumentenfabriek uitgegaan. In de volgende analysehoofdstukken is per passage nauwkeurig bekeken bij welke categorie deze het beste past. In enkele gevallen is daar besloten een argument zowel politiek als cultureel te noemen.

Uiteraard gaat in dit hoofdstuk de speciale aandacht uit naar de cultuur van Turkije en de EU, aangezien dit een belangrijk onderzoekspunt vormt bij de analyse van de artikelen. Na de behandeling van de verschillende dimensies van het debat zal de laatste paragraaf gaan over het Nederlandse politieke klimaat ten aanzien van de toetreding. Zowel de officiële standpunten van politieke partijen als de publieke opinie komen hierbij aan de orde. De verwachting is dat beiden invloed hebben op de inhoud van de krantenartikelen.

3.2: Politieke ontwikkelingen en argumenten

De democratische seculiere republiek Turkije is in 1923 gesticht door ‘vader des vaderlands’ Mustafa Kemal Atatürk uit de overblijfselen van het Osmaanse Rijk. Atatürk streefde naar een modern en westers Turkije, waarin geloof en politiek gescheiden zouden worden. De islam (aangehangen door ongeveer 98 procent van de bevolking) werd onder strenge controle van de staat geplaatst en teruggedrongen tot de private sferen (Van Alphen, 2007, p10).

In 1946 werd het meerpartijenstelsel ingevoerd, voor die tijd was Turkije een eenpartijstaat. Na de Tweede Wereldoorlog werden tientallen kleine nieuwe partijen opgericht, waardoor religie een grotere kans kreeg door te dringen tot de politiek. Het Turkse leger bleef echter net als voorheen een grote rol spelen in het bewaken van de seculiere grondslag van de Turkse staat. Sinds 1960 heeft het leger drie keer de macht gegrepen en daarbij verschillende islamitische politieke partijen verboden (Sunier, 1998, p11, 15-18). De positie van de islam en het leger in de Turkse samenleving zullen in de volgende paragrafen meer aandacht krijgen.

3.2.1: Argumenten voor

Ondanks de rol van het leger heeft een partij met een islamitische oorsprong, de Partij voor Rechtvaardigheid en Ontwikkeling (AKP), sinds november 2002 een absolute meerderheid in het Turkse parlement. Partijleider Recep Tayyip Erdogan is sindsdien premier en AKP-lid Abdullah Gül is in augustus 2007 president van Turkije geworden. De AKP is een conservatief-democratische partij, die wat betreft de hang naar traditionele normen en waarden vergeleken wordt met het CDA in Nederland. De partij presenteert zichzelf als modern en is een groot voorstander van toetreding tot de EU (NOS, 2004; Van Alphen, 2007, p17,20).

Onder leiding van Erdogan zijn veel hervormingen doorgevoerd die als positief worden ervaren voor de Turkse democratie en het eventuele EU-lidmaatschap in de toekomst. Zo zijn de politieke en juridische systemen meer op die van de EU aangepast, is de economie van Turkije verder geliberaliseerd en is de in EU-ogen te grote rol van het leger teruggedrongen (Bache & George, 2006, p557; Van Baalen, 2004). Daarnaast zijn belangrijke hervormingen in het strafrecht doorgevoerd, waaronder de aanneming van een wetsvoorstel dat eerwraak streng bestraft (GroenLinks, 2006; CDA, 2006). Voorstanders van de toetreding verwachten dat wanneer Turkije lid wordt van de EU zij door zal gaan met deze hervormingen. Zowel voor Turkije zelf als voor Europa wordt dit als een positief gegeven beschouwd. Voor de EU bewijst de toetreding van Turkije bovendien dat door middel van samenwerking en

diplomatie, ook wel ‘Soft Power’ genoemd, succes geboekt kan worden (Argumentenfabriek, 2007).

Een ander belangrijk politiek argument voor de Turkse toetreding is dat dit gunstige gevolgen zal hebben voor de internationale verhoudingen. Door Turkije lid te laten worden van de EU wordt volgens voorstanders een brug geslagen tussen de islam en het christendom en tussen Europa en Azië. Turkije wordt als belangrijke politieke partner van de EU gezien. Het land heeft nauwe banden met het westen vanwege haar lidmaatschap van organisaties zoals de NAVO en het heeft als een van de weinige moslimlanden goede betrekkingen met Israël. Omdat Turkije ook met de andere landen in het Midden-Oosten goede contacten heeft, is de verwachting dat de EU dankzij toetreding van Turkije meer invloed kan hebben in het Midden-Oosten. Daarnaast zal de EU in zijn geheel dankzij de stem van het omvangrijke Turkije sterker staan binnen de grote (westerse) organisaties (Van Baalen, 2004; Argumentenfabriek, 2007).

Tot slot wijzen voorstanders van de toetreding op het feit dat Europa Turkije het lidmaatschap heeft beloofd. Door in 1987 de lidmaatschapsaanvraag te accepteren heeft de EU Turkije erkend als Europees land. In 1995 is Turkije toegetreden tot de Europese douane-unie en in 2005 zijn de toetredingsonderhandelingen gestart. Vanaf 1999, toen Turkije kandidaat lidstaat werd, heeft het land dankzij vele hervormingen laten zien dat zij het lidmaatschap serieus neemt. Het zou daarom volgens voorstanders niet eerlijk zijn Turkije alsnog af te wijzen (Bache & George, 2006, p554; Argumentenfabriek, 2007).

3.2.2: *Tegenargumenten*

Tegenstanders van de Turkse toetreding wijzen op het feit dat Turkije nog lang niet aan de toetredingscriteria voldoet. Vooral de mensenrechtensituatie vormt een heikel discussiepunt. Volgens Amnesty International vinden vervolgingen plaats van mensen die op een vreedzame wijze hun mening uiten. De mensenrechtensituatie in het oosten en zuidoosten van Turkije is verslechterd en martelingen en mishandelingen vinden nog steeds veelvuldig plaats, hoewel dit aantal afneemt (Amnesty International, 2007).

Daarnaast beweren tegenstanders dat de hervormingen in Turkije niet van binnenuit komen, maar van buitenaf worden opgedragen. Wood en Quaisser stellen dat Turkije alleen hervormt vanwege het perspectief op EU-lidmaatschap en hebben daarom weinig vertrouwen in de hervormingen: “If a perspective of EU membership was the only or the decisive motor of reform...I would have little confidence in Turkey’s development” (Wood & Quaisser, 2005, p154). Zij zien deze uitspraak gesteund in het feit dat hervormingen van Turkse instituties veel weerstand oproepen in Turkije (Argumentenfabriek, 2007).

Ook heeft Turkije te maken met een paar lastige politieke kwesties, die door Turkse toetreding Europese problemen zullen worden. Het eerste probleem vormt de Koerdische kwestie, waarmee in de Turkse politiek vaak de strijd tegen de PKK wordt bedoeld. De PKK is een Koerdische gewapende organisatie die sinds 1978 strijdt voor een eigen staat voor de ongeveer 15 miljoen Koerden die in Turkije leven. De strijd van de PKK is echter slechts een onderdeel van een groter probleem dat al speelt sinds de oprichting van de Turkse republiek (Brobbel, 2007, p15; Sunier, 1998, p44). Hierover volgt meer in paragraaf 3.5. De tweede belemmering voor de Turkse toetreding vormt de Cyprus-kwestie. Deze wordt in kader 3.1 uitgelegd.

Daarnaast vinden tegenstanders van de toetreding dat de macht van het Turkse leger nog steeds te groot is. Het leger heeft na de Tweede Wereldoorlog meerdere malen in het politieke leven ingegrepen en daarbij verschillende islamitische partijen verboden. Steeds als in de ogen van het leger teveel religieuze vrijheden zich opstapelden, herstelde zij de oude strikte seculiere orde. Ondanks dat de macht van het leger wel wat teruggedrongen is onder invloed

van de EU, is de positie van het leger in Turkije nog steeds te sterk en ondemocratisch volgens tegenstanders (Pak, 2004, p327; Karaosmanoğlu, 2000, p216).

Tot slot vormt de publieke opinie in Europa en Turkije een toetredingsobstakel. De Eurobarometer uit 2006 heeft aangetoond dat slechts 28 procent van de Europese bevolking de toetreding van Turkije steunt. Daarnaast is de steun van de Turkse bevolking voor de toetreding gedaald van 75 procent in 2004 naar een derde van de bevolking in 2006. Als Turkije toch zou worden toegelaten tot de EU, wordt de publieke opinie dus omzeild en daarmee volgens tegenstanders de geloofwaardigheid van de EU en diens politici aangetast (Argumentenfabriek, 2007).

Kader 3.1: De Cyprus-kwestie

Cyprus is het meest oostelijke eiland in de Middellandse Zee. In 1960 werd Cyprus onafhankelijk, nadat het decennia lang een Britse kolonie was geweest. Vanaf dat moment liepen spanningen hoog op tussen de Grieks-Cyprioten, die pleitten voor aansluiting bij het Griekse moederland, en de Turks-Cyprioten, die het eiland liever wilden opdelen. In juli 1974 organiseerde het Griekse kolonelsbewind een staatsgreep op Cyprus, in een poging het eiland bij Griekenland aan te sluiten. Turkije bezette hierop het noorden van Cyprus en stichtte daar in 1983 de 'Turkse Republiek Noord-Cyprus' (TRNC), die alleen door Turkije wordt erkend. Het overige deel van het eiland wordt wel erkend als Republiek van Cyprus door de internationale gemeenschap en is in 2004 toegetreden tot de EU.

De VN en de EU hebben vooral sinds de jaren negentig pogingen ondernomen het eiland te herenigen. Zo werd in 2002 een vredesplan van de VN opgesteld waarin gezocht werd naar een federale oplossing. Dit plan werd door middel van referenda door de Turks-Cyprioten aangenomen, maar de Grieks-Cyprioten wezen het af.

Turkije wil het Griekse deel van Cyprus niet erkennen als soevereine staat, tenzij het eiland wordt herenigd. Dit staat de toetredingsonderhandelingen met de EU in de weg, want Turkije kan niet toetreden als het een van de lidstaten niet erkent. In 2005 ondertekende Turkije een

douaneprotocol, waarmee het land volgens de EU Cyprus impliciet zou erkennen. Turkije wilde echter het protocol wel ondertekenen, maar zonder officiële erkenning van Cyprus. Van het openstellen van Turkse havens en vliegvelden voor Grieks-Cypriotische schepen en vliegtuigen is nog steeds niets terecht gekomen.

Wel is de relatie tussen Griekenland en Turkije sinds 1999 sterk verbeterd. In dat jaar kreeg Griekenland namelijk een meer pro-Turkse minister van Buitenlandse Zaken en zorgden aardbevingen in beide landen voor meer toenadering. Dankzij dit en de goede indruk die Erdogan maakt is Griekenland nu een voorstander van Turks EU-lidmaatschap.

Figuur 3.1: Het verdeelde Cyprus

Bron: CNN.com

Bron: Van Zijl & Wester, 2006, p3-5,8-13; Bache & George, 2006, p556,557; Wood & Quaisser, 2005, p156,157.

3.2.3: Politieke vraagstukken voor de EU

Door de mogelijke toetreding van Turkije rijst de vraag in hoeverre de EU in geografisch opzicht nog kan uitbreiden. Een aantal voormalig Joegoslavische landen zoals Kroatië en Macedonië wil toetreden tot de EU. Ook hebben voormalige Sovjetstaten zoals Georgië en Oekraïne en zelfs de Noord-Afrikaanse staten Marokko en Tunesië interesse getoond in een eventueel lidmaatschap. Vooralsnog maken deze laatste landen geen kans om lid te worden, maar de EU wordt wel gedwongen na te denken over haar grenzen (Bache & George, 2006, p553, 554).

Daarnaast roept de toetreding van Turkije vragen op over het functioneren van de huidige EU-instituties. De angst van veel oude lidstaten is dat Turkije teveel invloed gaat hebben op het besluitvormingsproces. Volgens schattingen is Turkije namelijk vanaf 2014 met meer dan tachtig miljoen inwoners het grootste land van Europa, waarmee het een grote stem krijgt in het Europese beleid (Argumentenfabriek, 2007). Tegelijkertijd bedraagt het BNP van Turkije slechts dertig procent van het EU-gemiddelde. Hierdoor zal Turkije veel aanspraak gaan maken op de Regionale Structuurfondsen voor armere regio's en de landbouwsubsidies van de EU (NOS, 2004).

De mogelijke toetreding van Turkije heeft dan ook de roep om vernieuwing binnen de EU versterkt. Zo pleiten EU-politici voor een inperking van het vetorecht, omdat dit besluitvormingsprocessen te lastig maakt. Daarnaast zijn de subsidies voor landbouw en arme regio's voor de EU niet meer te betalen wanneer Turkije toetreedt. Deze toetreding zal Europa daarom "dwingen om z'n eigen zaken op orde te brengen", aldus de Argumentenfabriek (Argumentenfabriek, 2007). Indirect kan de toetreding van Turkije dus een positief effect hebben op het functioneren van de EU. Daarnaast zullen nettobetalers zoals Nederland veel baat hebben bij een inperking van de Europese subsidies. Echter, wanneer de EU haar instituties niet aanpast kan de Turkse toetreding grote financiële en bestuurlijke problemen met zich meebrengen.

3.3: Economische ontwikkelingen en argumenten

Voor 1980 probeerde Turkije zonder veel economisch succes te varen op een politiek van imports substitutie. Sinds de militaire staatsgreep in 1980 is de economie van Turkije sterk geliberaliseerd. Turkije is een exportland geworden die zich kan rekenen tot de twintig grootste economieën ter wereld (Sunier, 1998, p37-39).

Negatieve gevolgen van deze economische ommekeer zijn echter niet uitgebleven. Zo zijn veel Turkse producenten ten onder gegaan aan de stroom van buitenlandse producten die de markt hebben overspoeld. Door stijgende prijzen en het achterblijven van lonen zijn de verschillen tussen arm en rijk verscherpt. De vroegere sociale structuren van wederzijdse hulp die in de dorpen de gang van zaken vormden, zijn voor een deel weggefallen en vervangen door het stelsel van sociale zekerheid van de staat. De sociale wetgeving in Turkije laat echter nog veel te wensen over, waardoor een groot deel van de Turkse bevolking niet verzekerd is tegen werkeloosheid, ziekte, ongevallen en ouderdom (Sunier, 1998, p40,41).

3.3.1: Argumenten voor

Turkije is in 2005 door de EU erkend als een functionerende markteconomie. Economische hervormingen die onder invloed van de EU zijn gedaan hebben een gunstige uitwerking. Turkije heeft nu een economische groei van 6,1 procent per jaar en de buitenlandse investeringen zijn toegenomen. Daarnaast is de inflatie sterk teruggedrongen van 65 procent in 1999 naar 7,1 procent in 2007 (European Commission, 2006). Als Turkije erin slaagt haar instituties te hervormen zal de concurrentiepositie van Turkije en de handelsintegratie met andere landen verder verbeteren. Dit zal versterkt worden door toetreding tot de interne

Europese markt en het daaruit voortvloeiende vrije verkeer van werknemers (Lejour et al, 2004, p3).

Ook Nederlandse en Europese economieën zullen baat hebben bij de toetreding van Turkije, dankzij de toename in investeringen en handel. Zo is de handel tussen Nederland en Turkije sinds 2001 dankzij het toetredingsproces verdrievoudigd. Daarnaast kunnen Turkse werknemers de negatieve gevolgen van de vergrijzing in Europa tegengaan door de gaten in de arbeidsmarkt op te vullen. Door het grotere aanbod van arbeid worden de loonkosten gedrukt en verbetert de concurrentiepositie van Europa. De toetreding maakt het heen en weer reizen van Turkse arbeiders ook makkelijker, waardoor Turken zich niet definitief in de landen waar zij werken hoeven te vestigen. Daarnaast zorgt de groei van de Turkse economie ervoor dat het voor Turken aantrekkelijker wordt om terug te keren naar Turkije. Tot slot kan Europa profiteren van de belangrijke pijpleidingen die door Turkije lopen. Door Turkse toetreding verbetert dus de leveringszekerheid van energie aan Europa (Argumentenfabriek, 2007).

3.3.2: Tegenargumenten

Negatieve economische scenario's over de toetreding van Turkije zijn ook niet uitgebleven. Zo heeft paragraaf 3.2.3 al aangetoond dat de subsidies van de EU de pan uit rijzen wanneer deze niet worden aangepast, wat negatieve gevolgen heeft voor nettobetalers zoals Nederland. Daarnaast kan goedkopere productie in Turkije vanwege de lagere loonkosten banen in de rest van Europa in gevaar brengen. Dit wordt versterkt doordat na toetreding volgens schattingen ongeveer 2,7 miljoen Turkse arbeiders naar de rest van Europa zullen trekken. Deze stroom kan de banen van Nederlanders en andere Europeanen in gevaar brengen, waardoor de werkloosheid toeneemt. Daarbij komt dat als Turkije bij de EU hoort de oude lidstaten geen eisen meer kunnen stellen aan gezinshereniging en gezinsvorming, waardoor de migratiestroom van Turken naar verwachting verder toeneemt (Argumentenfabriek, 2007).

Ook wijzen tegenstanders van toetreding op de oneerlijke concurrentiepositie van Turkije, want meer dan vijftig procent van de banen in Turkije is zwart. Ook de slechte handhaving van wetgeving, zoals het merkenrecht, bevordert de oneerlijke positie van Turkije (Argumentenfabriek, 2007). Volgens Wood en Quaisser zijn dit voorbeelden van grote zwakheden in de Turkse economische politiek. Door deze instabiele politiek komen volgens hen nog veel fluctuaties in de Turkse economie voor die, zoals in 2001, leiden tot economische crisis (Wood & Quaisser, 2005, p161,162).

Voor Turkije bestaat het gevaar dat het land niet goed genoeg kan concurreren met Europa, wat vooral in de landbouw zal leiden tot werkloosheid. Nu al trekken mensen massaal weg uit het platteland naar de stad, waar zij vaak in de zwarte sector terecht komen (Sunier, 1998, p56). Tot slot kost het veranderen van economische instituties naar de maatstaven van de Europese regelgeving Turkije veel geld (Argumentenfabriek, 2007).

3.4: Veiligheid

3.4.1: Argumenten voor

De belangrijkste veiligheidsargumenten die voor de toetreding van Turkije pleiten hebben te maken met de geopolitieke positie van Turkije tussen Europa en het Midden-Oosten in. Zo kwam in paragraaf 3.2.1 al naar voren dat Turks lidmaatschap een brug kan slaan tussen de twee werelddelen en hun religies. Volgens voorstanders vervult het democratische Turkije een voorbeeldfunctie voor andere landen in het Midden-Oosten. Het land wordt een 'stabiele factor in een instabiele regio' genoemd, die bewijst dat de ontwikkeling van een democratische rechtsstaat ook in overwegend islamitische landen mogelijk is. Turks lidmaatschap van de EU zal volgens voorstanders dan ook een bredere, positieve regionale

transformatie als gevolg hebben (Blom, 2006; Wood & Quaisser, 2005, p154). Van Baalen wijst daarnaast op de belangrijke rol die Turkije speelt in de strijd tegen het internationaal terrorisme: “Turkije is [op dat gebied] zowel binnen, als buiten de NAVO, Raad van Europa en OVSE² een solide bondgenoot van West-Europa gebleken” (Van Baalen, 2004). Wanneer Turkije toetreedt tot de EU, zal samenwerking in terrorismebestrijding en in andere crisissituaties worden vergemakkelijkt.

Als Turkije echter niet wordt toegelaten, betekent dit dat de EU haar relatie met een belangrijke bondgenoot op het spel zet. Afwijzing zou een voedingsbodem voor fundamentalisme kunnen vormen en het gevaar bestaat dat Turkije zich zal afkeren van het westen. De tot dan toe gedane hervormingen zullen volgens voorstanders stopgezet of zelfs teruggedraaid worden (Argumentenfabriek, 2007; GroenLinks, 2006).

Het laatste veiligheidsargument voor de toetreding van Turkije luidt dat het zorgt voor een versterking van het Europese veiligheidsbeleid, omdat de EU onder andere meer grip krijgt op smokkelroutes die door Turkije lopen (Argumentenfabriek, 2007).

3.4.2: Tegenargumenten

Volgens tegenstanders zouden smokkelaars door de Turkse toetreding juist meer kans krijgen Europa binnen te treden. Het opschuiven van de Europese buitengrenzen naar het oosten toe is volgens tegenstanders van de toetreding gevaarlijk, omdat Turkije op die manier een poort naar de EU gaat vormen voor smokkelaars en terroristen uit het Midden-Oosten en andere regio's (Argumentenfabriek, 2007).

Daarnaast wijzen tegenstanders op de instabiele landen die buuren van de EU worden wanneer Turkije lid wordt: “Armenië en Azerbajdzjan hebben hun territoriale conflicten nog niet opgelost, Syrië en Iran behoren tot de ‘schurkenstaten’ [...] en Irak lijkt af te glijden in een poel van geweld”, aldus Berger en van Roijen. Volgens hen zijn de relaties tussen Turkije en haar buuren moeizaam of zelfs gespannen. Berger en van Roijen denken dan ook niet dat Turkije een brug kan vormen naar deze en andere landen in het Midden-Oosten (Berger & van Roijen, 2004).

Tot slot doen tegenstanders het argument dat een afgewezen Turkije zich van de EU zal afkeren af als chantage. Volgens hen kunnen dergelijke speculaties die gebaseerd zijn op angst nooit een reden vormen om Turkije ‘dan maar wel’ toe te laten treden. Zoals het citaat van Wood en Quaisser uit paragraaf 3.2.2 al stelt, mag een vooruitzicht op EU-lidmaatschap nooit de enige reden voor Turkije zijn om te hervormen (Wood & Quaisser, 2005, p149, 150, 154).

3.5: Cultuur

In zijn beroemde werk ‘The clash of civilizations and the remaking of the world order’ uit 1996 voorspelt Samuel Huntington dat na de Koude Oorlog vooral conflicten zullen ontstaan tussen landen die tot verschillende beschavingen horen. Omdat religie volgens Huntington een centraal kenmerk van beschavingen is, vindt hij het niet verbazingwekkend dat de EU hevige twijfels heeft over het lidmaatschap van Turkije (Van Alphen, 2007, p26).

In lijn met de voorspellingen van Huntington lijkt ‘cultuur’ inderdaad vooral als argument tegen de Turkse toetreding te dienen. Verschillende politieke tegenstanders beroepen zich op cultuurverschillen tussen Turkije en de EU. Zo vindt voormalig Frans president en vader van de Europese Grondwet Giscard d’Estaing Turkije geen EU-land vanwege haar ‘afwijkende’ cultuur en levenswijze (Van Alphen, 2007, p24,25). Bondskanselier Merkel stelt dat Turkije niet bekend is met de christelijke normen en waarden die binnen de EU heersen (Economist, 2005). De wellicht bekendste Nederlandse tegenstander van het Turkse lidmaatschap is Geert

---

² OVSE staat voor de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa

Wilders, die vindt dat Turkije met haar eigen cultuur en religie niets in Europa te zoeken heeft (Andringa, 2005).

Deze paragraaf probeert uit te leggen waarom Turkije als ‘anders’ wordt beschouwd in Europa. Uiteraard krijgen ook culturele argumenten die voor de toetreding pleiten aandacht. Cultuur wordt hier in lijn met de omschrijving uit paragraaf 2.2 gezien als een immaterieel proces waarbij normen en waarden centraal staan.

3.5.1: Turkije; een land met veel identiteiten

Atatürks uitspraak “gelukkig is hij die zich ‘Turk’ noemt” uit 1923 staat symbool voor zijn streven naar het creëren van één sterke Turkse nationale identiteit (Zürcher, 1994, p7). In tegenstelling tot het cultureel heterogene Osmaanse Rijk moest Turkije een eenheidsstaat worden. Bijna een eeuw later kan geconcludeerd worden dat dit niet echt gelukt is. In werkelijkheid kent Turkije namelijk veel verschillende gezichten en leefstijlen (Sunier, 1998, p5, 43).

Zo bestaan binnen Turkije grote culturele verschillen tussen het relatief arme platteland en de rijkere moderne steden. Het platteland geldt als traditioneel met een bevolking die nog steeds vooral op de dorpsstructuren en de eigen familie is gericht (Breu & Marchese, 2000, p29). De steden zijn daarentegen veranderd in een consumptiemaatschappij. Volgens Sunier is de stedelijke bevolking dan ook het meest modern en ‘verwesterd’ (Sunier, 1998, p50).

Ook kent Turkije culturele verschillen op het gebied van religie. Hoewel de islam door het overgrote deel (98 procent) van de Turkse bevolking wordt aangehangen, bestaan grote verschillen in de manier waarop mensen hun geloof beleven. Zo heeft het grootste deel van de stedelijke bevolking haar geloof weten te combineren met de modernistische idealen die de consumptiemaatschappij met zich heeft meegebracht, wat zich onder andere uit in de hippe felgekleurde hoofddoeken die vrouwen dragen. Turkije kent echter ook een fundamentalistische minderheid, die het liefst ziet dat Turkije een islamitische staat met een islamitische wetgeving (sharia) wordt. Daarnaast kent Turkije een grote groep secularisten die in navolging van Atatürk een sterke scheiding tussen staat en religie nastreven, waarin de islam is teruggedrongen tot de huiselijke sfeer (Breu & Marchese, 2000, p29-34).

Daarnaast bevinden zich verschillende minderheden onder de Turkse bevolking, die in meer of mindere mate hun eigen cultuur uitdragen. Naast een grote minderheid van 15 miljoen Koerden kent Turkije vele kleinere minderheden, waaronder Joden, christenen en islamitische minderheden uit omliggende landen (Dodd, 2007; Sunier, 1998, p43, 62).

Het is dus niet gemakkelijk over *de* Turkse cultuur te spreken, omdat Turkije zoveel verschillende identiteiten kent³. Sommige culturele argumenten die bij de toetreding komen kijken gaan (gedeeltelijk) in op deze identiteitsverschillen, maar de meeste argumenten zijn meer verweven met politieke en historische ontwikkelingen in Turkije.

3.5.2: Argumenten voor

Voorstanders van de Turkse toetreding beweren dat Turkije in cultuur-historisch opzicht bij Europa hoort. Turkije en Europa hebben al eeuwenlang een gespannen, maar hechte relatie. Ontwikkelingen in Turkije vertonen dan ook veel parallellen met die in de rest van Europa (Sunier, 1998, p8).

Net als in de meeste (West-)Europese landen werd in het Osmaanse Rijk na 1848 de positie van de vorst ter discussie gesteld. Vanaf dat moment begon, onder invloed van de Verlichting en de Franse Revolutie, een zoektocht naar meer democratie, liberalisme, nationalisme en soevereiniteit voor het Turkse volk. Deze voor de EU belangrijke waarden zijn dan ook in Turkije sterk geworteld. In het Osmaanse tijdperk werden al veel Europese aspecten in het

---

³ Dit zou overigens over vele, zo niet over alle andere landen gezegd kunnen worden, maar dat is een andere discussie.

Turkse rechtssysteem overgenomen. Daarbij werd net zoals in de rest van Europa langzaam toegewerkt naar een sterkere scheiding tussen kerk en staat (WRR, 2004, p43; Van Alphen, 2007, p7).

In de nieuwe Turkse Republiek werd door Atatürk nog sterker dan voorheen gestreefd naar een modern Turkije met westerse waarden. Zo werden de Europese kalender en kloktijd, het Latijnse alfabet en het Zwitsers burgerlijk wetboek ingevoerd. De islam werd teruggedrongen tot de private sferen (Van Alphen, 2007, p10). Mannen en vrouwen kregen gelijke rechten op opleiding en werkgelegenheid en vrouwen kregen stemrecht (WRR, 2004, p46).

Tijdens de Koude Oorlog zag ook Turkije het communisme van de Sovjet-Unie als grootste vijand. Turkije hoorde bij het ideologische blok van het westen, wat onder andere resulteerde in het Turkse lidmaatschap van de NAVO in 1952 (WRR, 2004, p52; Sunier, 1998, p25).

Het overnemen van de Europese waarden is niet door een hogere macht opgelegd, maar is een gevolg van de eigen keuzen die Turkije heeft gemaakt (WRR, 2004, p52). Doordat deze waarden van binnenuit zijn gekomen, is Turkije volgens voorstanders van de toetreding een Europees land.

Dat de islam de belangrijkste godsdienst in Turkije is, is volgens voorstanders dan ook geen belemmering voor de toetreding tot de EU. Volgens het rapport “De Europese Unie, Turkije en de islam” van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) vormt de Turkse islam geen bedreiging en is zij ook niet onverenigbaar met Europese waarden. Het Turkse secularisme, geïnspireerd op het Franse model, zit erg diep geworteld in de Turkse politiek en samenleving. Hoewel sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog de politieke islam in opkomst is, bedreigt deze het secularisme niet. De meeste islamitische politieke partijen die ontstaan zijn, zijn democratisch en hebben de islam nooit boven de staat willen stellen. Waarden zoals de gelijke rechten van mannen en vrouwen zijn ook door deze partijen onderstreept. De islamitische partijen hebben vooral gestreefd naar een grotere vrijheid van godsdienst, op basis van het recht op vrijheid van meningsuiting (WRR, 2004, p9-11,46-49). Fundamentalistische partijen bestaan wel, maar vinden weinig steun onder de Turkse bevolking. De bevolking heeft een voorkeur voor gematigde islamitische partijen en steunt grotendeels het seculiere karakter van Turkije. Religie is dan ook niet de allesbepalende factor in Turkije, in tegenstelling tot waar veel Europeanen bang voor zijn (WRR, 2004, p12,54,55,59).

Ook de regerende AKP presenteert zichzelf als een brede en gematigde partij zonder een sterk religieus programma. Juist deze islamitische partij zet zich in voor waarden die de EU erg belangrijk vindt. De partij heeft mensenrechten en gelijke waarden voor alle burgers hoog in het vaandel staan. Zo heeft de AKP een wetsontwerp tegen discriminatie van homoseksuelen ingediend en voert zij actie tegen achterstelling van vrouwen en meisjes. Voorstanders van de Turkse toetreding zien zich ook gesteund in het feit dat de AKP de grootste voorstander is van Turkse toetreding tot de EU (WRR, 2004, p11,48,53,55,58,67).

Een ander cultureel argument dat voor de Turkse toetreding pleit luidt dat dit gunstig is voor de integratie van de miljoenen Turken en andere moslims die binnen de EU-grenzen wonen. Door de toetreding van Turkije zal het wederzijdse begrip tussen moslims en niet-moslims toenemen. Daarnaast zullen vooroordelen over Turken en andere moslims afnemen en krijgen Turken meer het gevoel ‘erbij te horen’, aldus voorstanders van de toetreding (Argumentenfabriek, 2007; Van Alphen, 2007, p34).

Daarnaast geeft de EU door Turkije toe te laten treden aan dat het geen exclusief christelijke club is. Religie maakt officieel geen deel uit van de gemeenschappelijke EU-waarden, terwijl de vrijheid van godsdienst juist een grondrecht van de EU is (WRR, 2004, p9; Argumentenfabriek, 2007). De gedachte achter de oprichting van de EG is Europeanen in

staat te stellen “in vrede met elkaar te leven, zich open te stellen voor de ander en die ander als hun gelijke te beschouwen, zonder de culturele verschillen tussen hen te assimileren” (Van Alphen, 2007, p34).

Los van de vraag of de cultuur van Turkije wel bij die van de EU past, is het maar de vraag in hoeverre gesproken kan worden van een Europese cultuur. De Pater et al stellen in hun ‘Europa’ uit 2004 dat de Europese identiteit zwak en gefragmenteerd is. Europeanen voelen zich in cultureel opzicht nog steeds primair met hun staat verbonden en nauwelijks met de rest van de EU (De Pater et al, 2004, p221-224).

De culturele verscheidenheid in de EU is dan ook erg groot. Bolkestein haalt in zijn rede uit 2005 een onderzoek van de Universiteit van Tilburg aan, die aantoonde dat gevoelens van Europeanen ten aanzien van de EU, familie, godsdienst, politiek en samenleving heel sterk uiteenlopen. De conclusie van de studie luidt dan ook: “Er bestaat niet zo iets als een duidelijke verzameling Europese waarden” (Bolkestein, 2005, p3,4). Het heeft dan ook weinig zin te spreken over een Europese cultuur.

Op grond daarvan wijzen voorstanders van de Turkse toetreding de bewering dat Turkije ‘te anders’ is resoluut af. Ook de nieuwe Oost-Europese lidstaten verschillen in cultureel opzicht sterk van de West-Europese lidstaten. Door de toetreding zijn de Oost-Europese landen wat betreft normen en waarden, bijvoorbeeld op het gebied van homorechten, juist meer op West-Europa gaan lijken. In Turkije is dit proces zich eveneens aan het voltrekken volgens van Alphen (Van Alphen, 2007, p33).

3.5.3: Tegenargumenten

Formeel speelt het feit dat het grootste deel van de Turkse bevolking moslim is geen rol bij de toetredingsonderhandelingen. De afgelopen jaren zijn zorgen over de islam echter toegenomen in de Europese lidstaten, vanwege terroristische aanslagen en de integratieproblemen van sommige moslimgroepen in de EU (WRR, 2004, p18,19). Angst voor de islam lijkt het primaire aspect van het publieke debat te zijn geworden. Tegenstanders van de toetreding benadrukken steeds openlijker dat Turkije volgens hen niet bij de cultureel-historische Europese christelijke normen en waarden past. (Van Alphen, 2007, p5).

De discussies over de islam in Turkije vertonen een paradox. Terwijl in het publieke debat de *aanwezigheid* van de islam in Turkije als probleem wordt beschouwd, spreken veel Turkije- en Europakenners juist hun zorgen uit over de *inperking* van de islam in Turkije. De grote invloed die de Turkse staat op de religie uitoefent, wijkt namelijk af van de EU-normen (WRR, 2004, p9).

Turkije worstelt erg met de vraag welke rol religie in de seculiere staat kan spelen. Zoals paragraaf 3.2 al meldde, is de islam na de stichting van Turkije onder sterke controle van de staat geplaatst. Zo is het bijvoorbeeld verboden hoofddoeken te dragen in regeringsgebouwen en op scholen. In 1980 is de ‘staatsislam’ ingevoerd, die door de Diyanet wordt verspreid via moskeeën en het onderwijs. Dit Presidium voor Religieuze Zaken is ingesteld om ‘correcte’ imams en andere religieuze leiders te benoemen en bepaalt zelfs de inhoud van preken en het religieuze onderwijs (Van Alphen, 2007, p10; Pak, 2004, p. 329,330; WRR, 2004, p48).

Al sinds de oprichting van de Turkse Republiek bestaan spanningen tussen secularisten en moslims (Pak, 2004, p321). Na de instelling van het meerpartijensysteem in 1946 hebben verschillende islamitische politieke partijen gestreden voor meer godsdienstvrijheid. Deze pogingen hebben altijd op veel steun van de bevolking kunnen rekenen, maar stuitten echter steeds op weerstand van de seculiere elite en daarmee ook het Turkse leger (Sunier, p11,15-18). Vandaag de dag zijn de spanningen nog steeds sterk aanwezig en deels verder aangewakkerd doordat in 2008 de AKP een dreigend verbod boven het hoofd hing wegens

diens 'bedreiging van het secularisme'. Een belangrijke aanleiding vormde de poging van de partij om het hoofddoekverbod in het onderwijs op te heffen (Trouw, 2008).

Daarnaast wordt het in ogen van tegenstanders te sterke Turkse nationalisme als problematisch beschouwd voor de toetreding. Artikel 301 van de grondwet verbiedt het beledigen van de Turkse nationaliteit. De strikte interpretatie hiervan heeft ertoe geleid dat vele schrijvers, journalisten en wetenschappers in de gevangenis zijn beland omdat zij zich kritisch hebben uitgelaten over Turkije (Turkije Instituut, 2008a).

Een van de gevoeligste Turkse taboes vormt de Armeense genocide. Volgens vrijwel alle genocide deskundigen buiten Turkije vonden door Osmaanse bestuurders georganiseerde massaslachtingen en deportaties van Armeniërs plaats tijdens de Eerste Wereldoorlog. De Turkse regering weigert echter tot op de dag van vandaag de Armeense genocide te erkennen (Van der Velden, 2008). Onder andere de Turkse Nobelprijswinnaar en schrijver Orhan Pamuk hing een vervolging boven het hoofd, vanwege zijn uitspraak dat "miljoenen Armeniërs in Turkije zijn vermoord" (NOS, 2006).

Een ander probleem dat als gevolg van het Turkse nationalisme is opgetreden is de Koerdische kwestie. In het nieuwe Turkije van Atatürk moest iedereen zich 'Turk' voelen. In de grondwet werd het bestaan van de Koerdische minderheid ontkend: de Koerden werden simpelweg 'Bergturken' genoemd (Sunier, 1998, p45). Doordat zij hun eigen taal niet meer mochten spreken kwamen de Koerden in een sociaal, cultureel, politiek en economisch isolement terecht (Brobbel, 2007, p18,19).

Dit probleem is na het einde van de jaren zeventig van de vorige eeuw verergerd, doordat de PKK de strijd met het Turkse leger is aangegaan. Koerdische partijen werden verboden, alsmede het dragen van Koerdische klederdracht en het gebruik van Koerdische namen voor mensen en plaatsen (Brobbel, 2007, p19,20).

Sinds de jaren negentig is de positie van de Koerden langzaam, maar onvoldoende verbeterd. Koerden mogen hun eigen taal en cultuur weer uiten, maar worden nog steeds als tweederangsburgers behandeld. Daarnaast vinden veel mensenrechtenschendingen plaats in de strijd van het Turkse leger tegen de PKK (Brobbel, 2007, p20-26).

Ook met andere minderheden gaat Turkije volgens tegenstanders 'on-Europees' om (Argumentenfabriek, 2007). Hoewel christenen en joden officieel gelijk staan aan de moslims in Turkije worden zij in werkelijkheid gediscrimineerd. Regelmatig vinden bedreigingen en gewelddadigheden jegens deze minderheden plaats, die vervolgens weinig gehoor vinden bij de Turkse politie. Doordat in 1980 de staatsislam is ingevoerd, voelen deze minderheden zich verder achtergesteld (WRR, 2004, p142; Sunier, 1998, p47).

Daarnaast past de positie van vrouwen en homoseksuelen in Turkije volgens tegenstanders van de toetreding niet bij de Europese cultuur. Hoewel homoseksualiteit niet strafbaar is voor de Turkse wet, zijn homoseksuelen vaak het doelwit van discriminatie en geweld. Ook de Turkse politie maakt zich volgens Meulenbelt schuldig aan deze praktijken. Homogroepen mogen vaak niet openlijk voor hun rechten opkomen, omdat dit tegen de 'openbare moraal' zou zijn (Meulenbelt, 2008).

Vrouwen zijn volgens de wet gelijk aan mannen, maar worden in de praktijk vaak achtergesteld. Weinig vrouwen werken buitenshuis en eerwraak komt nog regelmatig voor in het oosten en zuidoosten van Turkije. De 'European Stability Initiative'⁴ wees in 2007 nog op een internationale studie die de gelijkheid tussen mannen en vrouwen in verschillende landen heeft onderzocht. Turkije staat op plaats 105 van de in totaal 115 onderzochte landen; ver

---

⁴ De European Stability Initiative is een non-profit organisatie die onderzoek doet naar stabiliteit en welvaart in Europa.

beneden het slechtst scorende EU-land (European Stability Initiative, 2007, p2; Turkije Instituut, 2008b).

Al met al vinden culturele tegenstanders van de Turkse toetreding dat Turkije ‘te anders’ is en daarom niet bij de EU hoort. Zij verwachten dan ook een identiteitscrisis in Turkije wanneer het land tot de EU toetreedt (Argumentenfabriek, 2007).

3.6: Het politieke klimaat ten aanzien van de toetreding

Uit paragraaf 2.5 is gebleken dat de inhoud van nieuwsberichten afhankelijk is van interne en externe filters. Deze paragraaf gaat dieper in op een externe filter van het nieuws: het politieke klimaat dat momenteel heerst ten aanzien van de Turkse toetreding. Het politieke klimaat wordt bepaald door twee groepen: de politieke partijen en de Nederlandse bevolking. Aangezien uit paragraaf 2.5 is gebleken dat nieuws ethnocentrische trekjes vertoont, is de verwachting dat Nederlandse standpunten een grote invloed hebben op het nieuws over de Turkse toetreding. Omgekeerd heeft het nieuws natuurlijk ook invloed op het politieke klimaat.

De meeste politieke partijen, namelijk het CDA, de PvdA, de VVD, de SP, GroenLinks en D66, hebben zich sinds de start van de onderhandelingen officieel achter de toetreding van Turkije geschaard (CDA, 2006; Blom, 2006; Van Baalen, 2004; SP, 2006; GroenLinks, 2006; D66, 2006). Dit gebeurde echter niet met volle overtuiging. Zo berichtte de Volkskrant in 2004 over een sterke verdeeldheid over de Turkse toetreding in het kabinet: zowel binnen als tussen de regeringspartijen CDA, PvdA en de VVD bestond veel onenigheid over de vraag of Turkije bij de EU zou moeten horen. Tegenstanders in de partijen beklemtoonden “dat het islamitische Turkije niet past in de Europese christelijke waardengemeenschap” (Koelé & Peeperkorn, 2004). Daarnaast werden zorgen geuit over de hoge kosten die Nederland en de EU aan Turkije zouden moeten betalen (Europa Nu, 2004). De start van de toetredingsonderhandelingen ging gepaard met moties van verschillende Kamerleden, die hamerden op het belang van godsdienstvrijheid in Turkije en eisten dat Turkije Cyprus en de Armeense genocide zou erkennen (Europa Nu, 2008).

De politieke voorstanders blijven dan ook kritisch over Turkije. De partijen willen behalve de erkenning van Cyprus en de genocide vooral een verbetering van de mensenrechtensituatie in Turkije zien. De PvdA en de VVD stellen daarnaast dat de toetreding van Turkije niet mag betekenen dat Europa gelijk volledig open staat voor Turkse immigranten. De VVD wil dat de toetredingsonderhandelingen op ieder moment stopgezet kunnen worden, wanneer Turkije onvoldoende blijkt te hervormen. GroenLinks pleit voor een referendum over de kwestie en de SP wil dat de EU eerst hervormt voordat Turkije kan toetreden (CDA, 2006; Blom, 2006; Van Baalen, 2004; SP, 2006; GroenLinks, 2006; D66, 2006).

Het besluit van de VVD om zich achter de Turkse toetreding te scharen was voor Kamerlid Geert Wilders de aanleiding om in september 2004 uit de VVD-fractie te stappen (Van Alphen, 2007, p28). Naast zijn Partij voor de Vrijheid is ook de SGP tegen de Turkse toetreding, omdat zij een islamitisch land niet bij de EU vindt passen (Andringa, 2005; SGP, 2006). Om dezelfde reden is ook de ChristenUnie aarzelend over de toetreding. Zij stelt een speciaal partnerschap met Turkije te prefereren boven een Turks EU-lidmaatschap (ChristenUnie, 2006).

Volgens van Alphen bestaat een verschil tussen de termen die in officiële documenten gebruikt worden en de ondertoon in publieke discussies over de Turkse toetreding. Verschillende gebeurtenissen hebben ertoe geleid dat zowel de Nederlandse politiek als de

bevolking sceptischer is geworden ten aanzien van de EU en de Turkse toetreding in het bijzonder (Van Alphen, 2007, p25).

Zo hebben de terroristische aanslagen in de VS en Madrid en de moord op Theo van Gogh geleid tot een toenemende angst voor de islam. Sindsdien wordt, zoals al eerder vermeld, in de politiek regelmatig hardop de vraag gesteld of Turkije vanwege haar overwegend islamitische bevolking wel bij de EU past. Daarnaast vormt het jaar 2004 een belangrijk keerpunt voor de politieke en publieke houding ten opzichte van Turkije en de EU. In dat jaar traden in een keer tien landen toe tot de EU, waaronder vooral armere Oost-Europese landen. Nog nooit eerder waren zoveel landen tegelijkertijd bij de EU gekomen. Ook werd in 2004 besloten over te gaan tot de toetredingsonderhandelingen met Turkije (Van Alphen, 2007, p23,24,27).

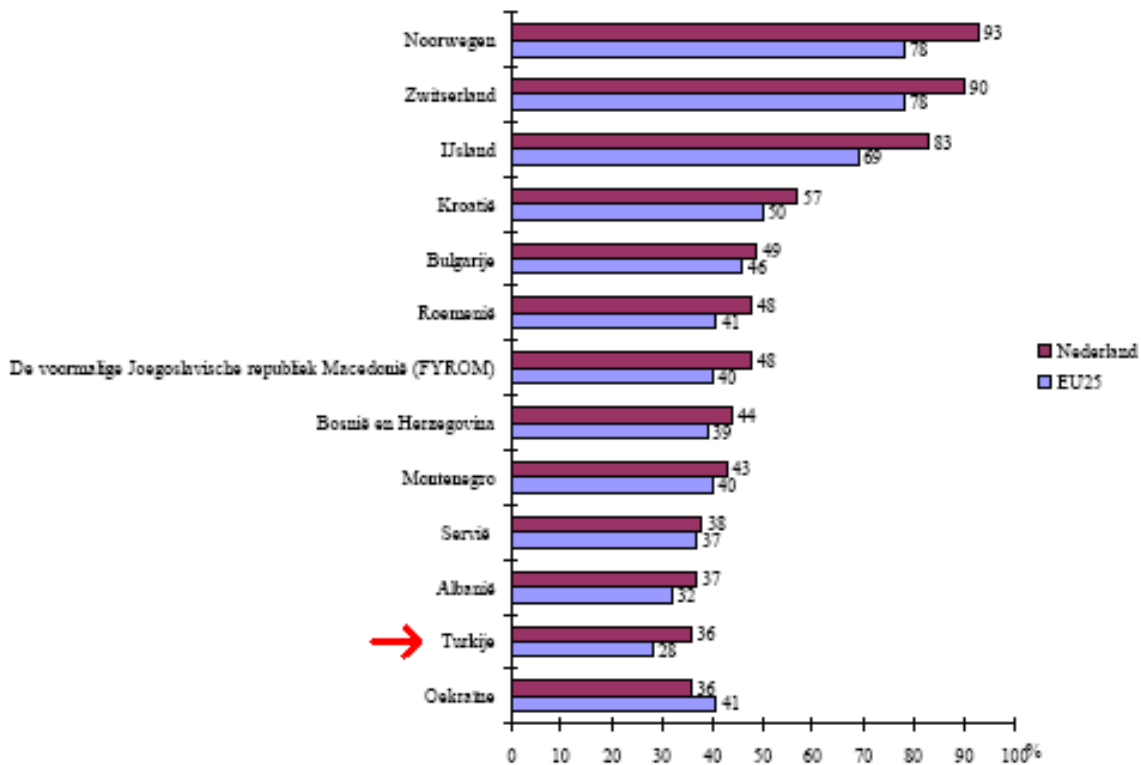
Deze gebeurtenissen speelden een grote rol bij het Nederlandse 'nee' tegen de Europese Grondwet in 2005. Veel nee-stemmers vinden de hervormingen in Europa te snel gaan en vinden dat de bevolking onvoldoende betrokken wordt. Anderen zijn bang hun baan te verliezen aan Oost-Europese arbeidsmigranten die zich nu probleemloos in ons land kunnen vestigen. De mogelijke toetreding van Turkije tot de EU is ook een van de redenen geweest waarom veel mensen tegen de grondwet hebben gestemd (Politiek Digitaal, 2005).

Verskillende opiniepeilingen tonen namelijk aan dat de Nederlandse bevolking niet staat te springen om het Turkse EU-lidmaatschap. Zo laat een peiling van Maurice de Hond uit november 2004 zien dat slechts 35 procent van de bevolking hoopt dat Turkije tot de EU zal toetreden. De belangrijkste reden om tegen de toetreding te zijn, is de mening dat het islamitische Turkije niet bij de EU past (64 procent). "Turkije is geen Europees land" (59 procent) en "Het zal de immigratie van Turken naar Nederland sterk doen toenemen" (44 procent) scoren ook hoog (De Hond, 2004).

Uit een onderzoek van het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) uit 2006 blijkt dat hoewel het grootste deel van de Nederlanders achter het eigen lidmaatschap van de EU staat (74 procent), grote zorgen bestaan over nieuwe uitbreidingen van de EU. Mensen zijn vooral bang voor de onbeheersbaarheid en de kosten van de uitbreidingen, het verlies van identiteit en de afnemende invloed van nationale belangen. De steun voor uitbreidingen van de EU ligt op 43 procent, de uitbreiding van Turkije kan op de minste steun rekenen (37 procent, mits Turkije aan de toetredingseisen voldoet). De toetreding van Turkije staat volgens het SCP centraal in de maatschappelijke discussies over uitbreidingen van de EU (SCP, 2007a, p19,20; SCP, 2007b).

Ook de peiling van de Eurobarometer uit het najaar van 2006 toont een sceptisch Nederland ten aanzien van toekomstige uitbreidingen van de EU (45 procent is voor) en de uitbreiding met Turkije in het bijzonder (36 procent is voor). Samen met Oekraïne kan Turkije het minst rekenen op Nederlandse steun voor de uitbreiding. De gemiddelde Europese steun van 28 procent is nog lager (figuur 3.2). Volgens de Eurobarometer vindt 55 procent van de Nederlandse bevolking dat de culturele verschillen tussen Turkije en de EU te groot zijn om Turkije toe te laten treden. Een goede mensenrechtensituatie en een gunstige economische positie van Turkije vormen volgens de bevolking de belangrijkste voorwaarden voor het lidmaatschap (Eurobarometer, 2006, p38-40).

Figuur 3.2: Voorstanders voor de toetreding van nieuwe lidstaten, in percentages per potentieel EU-lid.

Bron: Eurobarometer, 2006, p39

Hoewel het grootste deel van de politieke partijen zich voor de Turkse toetreding uitspreekt, is het politieke klimaat ten aanzien van de toetreding niet gunstig. De politieke voorstanders zijn erg kritisch en een meerderheid van de Nederlandse bevolking is tegen de Turkse toetreding. Onder tegenstanders lijkt de afwijkende cultuur van Turkije en in het bijzonder het islamitische karakter van het land het grootste argument tegen de toetreding te zijn. Economische zorgen die ook bij andere uitbreidingen komen kijken zijn daarnaast van groot belang.

3.7: Conclusie

Het debat over de Turkse toetreding tot de EU is erg breed en complex. Duidelijk is dat heel andere zaken dan de officiële toetredingscriteria meespelen en dat die soms zelfs de overhand lijken hebben. De verschillende ontwikkelingen en argumenten die van invloed zijn op het debat zijn vaak met elkaar verbonden, maar kunnen ook erg uiteenlopen. Volgens Negrine et al worden harde feiten zoals economische groeicijfers vaak in één adem genoemd met gevoelskwesaties zoals de Europese identiteit en angst voor de islam. Ook in de krantenartikelen uit Frankrijk, Groot-Brittannië en Griekenland die zij onderzocht hebben komt dit veelvuldig voor (Negrine et al, 2008, p48). Het onderzoek dat in de volgende hoofdstukken wordt uitgewerkt, zal uitwijzen in hoeverre dit opgaat voor de Nederlandse kranten ‘De Volkskrant’, ‘Trouw’ en ‘NRC Handelsblad’.

Hoofdstuk 4

Methodologie

4.1: Deelvragen en hypothesen

Zoals in de inleiding al is aangegeven, probeert dit onderzoek een antwoord te vinden op de volgende vraag:

In hoeverre geven de Nederlandse dagbladen Trouw, De Volkskrant en NRC Handelsblad in hun langere berichten een selectief beeld over de toetreding van Turkije tot de Europese Unie?

Aan deze hoofdvraag zit een aantal deelvragen met bijbehorende hypothesen verbonden. Deze zijn gebaseerd op de theorie uit hoofdstuk 2 en de behandelde aspecten uit het toetredingsdebat uit hoofdstuk 3 en worden hieronder uitgelegd. Daarnaast zijn sommige hypothesen gebaseerd op bijlage 2. Deze bijlage geeft voor de periode 2005-2008 per maand de gebeurtenissen weer die op dat moment het nieuws het meest beheersten. Dit overzicht is gemaakt naar aanleiding van een vlugge scan van de gepubliceerde artikelen in de drie onderzochte kranten.

Deelvraag 1:

Wat is de algemene teneur van de artikelen over Turkije en de toetreding tot de EU?

Hypothese 1:

De artikelen schrijven overwegend negatief over Turkije en de toetreding tot de EU.

De ‘algemene teneur’ slaat in deze deelvraag op de vraag of de artikelen vooral op een positieve, neutrale of op een negatieve manier over Turkije en de toetreding schrijven. Het betekent niet dat een artikel dat vooral argumenten tegen de toetreding aanhaalt per definitie een negatieve teneur heeft. Een dergelijk artikel kan deze argumenten namelijk heel objectief benaderen en duidelijk proberen te nuanceren. Het gaat vooral om de algemene toon van de artikelen en het ‘gevoel’ dat een artikel daardoor in zijn geheel opwekt bij de lezer.

De deelvraag en hypothese zijn gebaseerd op verschillende bevindingen uit paragraaf 2.5. Zo schept de laatste nieuwsroutine ‘slecht nieuws is nieuws’ de verwachting dat negatieve aspecten van Turkije en het toetredingsdebat eerder en sterker belicht worden, waardoor de ‘sfeer’ in de artikelen ook negatiever wordt. De eerste indruk na het ‘scannen’ van de berichten (bijlage 2) lijkt deze vooronderstelling te bevestigen: negatieve aspecten van het toetredingsdebat krijgen veel aandacht.

In paragraaf 2.5 komt daarnaast naar voren dat gebeurtenissen onbewust aan ‘onze’ normen en waarden worden gemeten en dat nieuws iets onverwachts moet bevatten. Nieuws gaat namelijk over het uitzonderlijke en niet over het alledaagse. Gebeurtenissen in Turkije die niet ‘stroken’ met onze ideeën over wat goed en fout is, komen daarom naar verwachting eerder in het nieuws. Deze verwachting hangt nauw samen met de verwachting dat de kranten zich schuldig maken aan othering (hypothese 4). Wanneer othering veel voorkomt in een artikel, is de teneur van het artikel ten aanzien van Turkije automatisch negatief.

Tot slot is uit de paragrafen 2.5 en 3.6 gebleken dat nieuws wordt beïnvloed door het heersende politieke klimaat ten aanzien van een onderwerp. De bevinding uit paragraaf 3.6 dat het klimaat ten aanzien van de Turkse toetreding overwegend negatief is, vormt een extra bevestiging voor de eerste hypothese.

Deelvraag 2:

Zijn de artikelen over Turkije en de toetreding tot de EU vooral vanuit ‘westers’ of vanuit Turks perspectief geschreven?

Hypothese 2:

Artikelen over Turkije en de toetreding tot de EU zijn meer vanuit een Nederlands of Europees perspectief dan vanuit een Turks perspectief geschreven en er worden meer Nederlanders en Europeanen dan Turken aan het woord gelaten. Hieruit vloeit voort dat er meer aandacht is voor wat Nederlanders en West-Europeanen van de toetreding vinden dan voor wat Turken van de toetreding vinden.

Ook deze hypothese is gebaseerd op de theorie uit paragraaf 2.5. Uit deze paragraaf blijkt dat nieuws wordt beïnvloed door de opvattingen van de journalist en het medium waarvoor hij/zij werkt. Daarnaast zitten in westers nieuws vaak westerse normen en waarden verweven. Daardoor is de verwachting dat de onderzochte nieuwsberichten meer vanuit een westers perspectief geschreven zijn. Daarnaast is uit de omschrijving van de nieuwsroutines gebleken dat gebeurtenissen eerder in het nieuws komen wanneer zij betrekking hebben op ‘eigen’ gebieden en mensen. Dit versterkt de gedachte dat in de nieuwsberichten meer Nederlanders en Europeanen dan Turken aan het woord worden gelaten.

Deelvraag 3:

In hoeverre en op welke manier komen welke argumenten voor en tegen de Turkse toetreding terug in de berichtgeving?

Hypothese 3a:

Tegenargumenten krijgen meer aandacht dan argumenten voor de toetreding.

Hypothese 3b:

Cultuur en ‘kwesties’, zoals Cyprus en de Armeense genocide, krijgen meer aandacht dan structurele politieke en economische kenmerken van Turkije.

Hypothese 3c:

De islam is een dominante factor in de berichtgeving over Turkije, ook in artikelen die daar in eerste instantie niet over gaan.

Deze deelvraag gaat over het grootste gedeelte van het onderzoek, waardoor er meerdere hypothesen aan verbonden zijn. Hypothese 3a is net zoals hypothese 1 gebaseerd op de nieuwsroutine ‘slecht nieuws is nieuws’ en de eerste scan van de nieuwsberichten op basis waarvan het nieuwsoverzicht in bijlage 2 is samengesteld.

Dit geldt ook voor hypothese 3b: de nieuwsroutine ‘slecht nieuws is nieuws’ schept de verwachting dat obstakels veel aandacht krijgen, wat bevestigd wordt in bijlage 2. Daarnaast vormt de eerste nieuwsroutine uit paragraaf 2.5 een onderbouwing voor deze hypothese. Deze houdt in dat de tijdsspanne waarin een gebeurtenis plaatsvindt kort moet zijn. Hierdoor is de verwachting dat ‘chronische’ kenmerken van Turkije, zoals politieke en economische structuren, relatief weinig aandacht krijgen.

De verwachting dat cultuur veel aandacht krijgt, heeft vooral te maken met de vele culturele argumenten die vooral tegen de toetreding van Turkije worden aangehaald in het publieke debat (paragraaf 3.5 en 3.6). Uit verschillende opiniepeilingen is gebleken dat tegenstanders van de Turkse toetreding vooral vinden dat de cultuur van Turkije niet bij de EU past. In de politiek wordt de laatste jaren regelmatig hardop de vraag gesteld of Turkije vanwege haar overwegend islamitische bevolking wel bij de EU past.

Deze bevinding vormt gelijk ook de onderbouwing voor hypothese 3c. Daarnaast heeft het onderzoek van Franse, Britse en Griekse kranten van Negrine et al, aangehaald in de

conclusie van hoofdstuk 3, aangetoond dat gevoelskwesties zoals de islam vaak ‘tussen de regels door’ een rol spelen in artikelen die daar in eerste instantie niet over gaan.

Deelvraag 4:

In hoeverre is er sprake van othering in de berichtgeving over Turkije en de toetreding?

Hypothese 4:

De kranten maken zich schuldig aan othering, door (de cultuur van) Turkije tegenover (die van) de EU te plaatsen en door (de cultuur van) de EU daarbij als superieur te beschouwen.

Deze hypothese heeft te maken met het feit dat nieuws vaak ethnocentrische trekjes vertoont, zoals uit paragraaf 2.5 is gebleken. Doordat westerse normen en waarden (onbedoeld) in westers nieuws verweven zitten, is de veronderstelling dat gebeurtenissen rond de Turkse toetreding aan deze normen en waarden worden gemeten. Gebeurtenissen in Turkije die niet stroken met de westerse normen en waarden zullen naar verwachting dan ook worden afgekeurd. Omdat cultuur het meest met normen en waarden te maken heeft, is de verwachting dat othering vooral bij culturele aspecten naar voren komt. Dit wordt ook ondersteund door paragraaf 2.4, waarin gesteld wordt dat othering sinds het einde van de Koude Oorlog vooral op cultuurverschillen wordt gebaseerd.

Deelvraag 5:

In hoeverre zijn in de periode 2005-2008 verschuivingen opgetreden in de beeldvorming over Turkije en de toetreding?

Hypothese 5:

De beeldvorming over Turkije wordt negatiever naarmate de jaren verstrijken.

Een scan van het nieuwsoverzicht uit bijlage 2 scheidt de eerste indruk dat de berichtgeving over Turkije en de toetreding tussen 2005 en 2008 van karakter verandert. Om een zo duidelijk mogelijk beeld te geven van deze veronderstelde karakterverandering, zullen de resultaten van de analyse in hoofdstuk 6 dan ook per periode weergegeven worden.

Het overzicht uit bijlage 2 laat zien dat vooral in 2007-2008 nauwelijks vooruitgang geboekt wordt bij de toetredingsonderhandelingen. Door het voortduren van deze onderhandelingen (het ‘nieuwe’ is eraf), in combinatie met de beperkte resultaten die geboekt worden, worden de toetredingsonderhandelingen mogelijk als steeds meer ‘chronisch’ gezien. Zoals gebleken is uit de nieuwsroutines uit paragraaf 2.5 verslapt de aandacht bij gebeurtenissen die chronisch zijn (geworden).

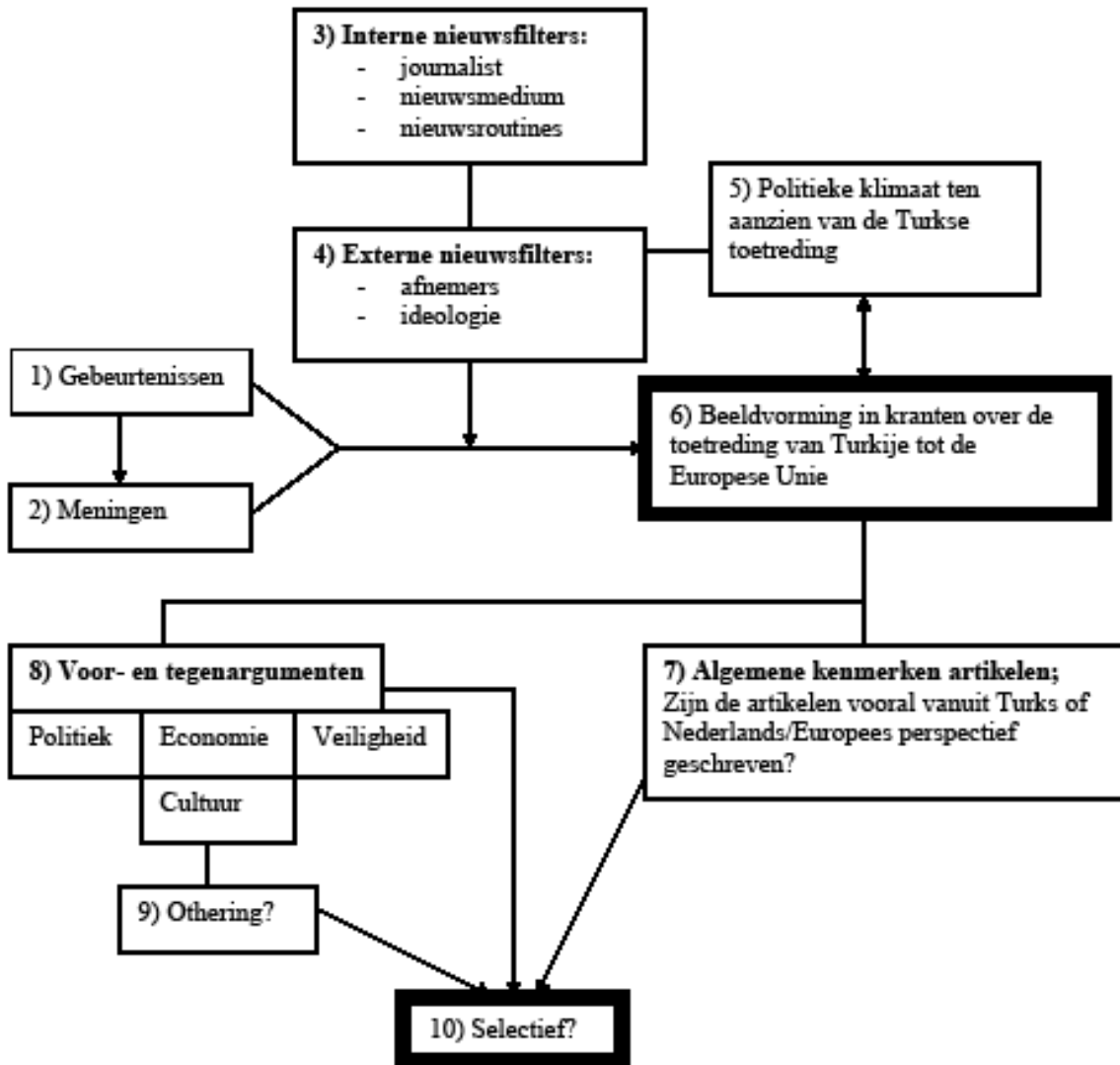
Daarentegen lijken binnenlandse ontwikkelingen in Turkije, zoals de landelijke verkiezingen in 2007 en vooral de spanningen tussen moslims en seculieren, het nieuws in toenemende mate te beheersen. Uiteraard is de verwachting dat deze gebeurtenissen in verband worden gebracht met de toetreding, gezien het eerder besproken ethnocentrische karakter van het nieuws.

Door de matige vooruitgang in de toetredingsonderhandelingen en de binnenlandse problemen in Turkije is de verwachting dat de beeldvorming over Turkije steeds negatiever wordt. Deze verwachting wordt versterkt doordat het politieke klimaat in Nederland ten aanzien van de EU en de islam ook steeds negatiever is geworden, zoals uit paragraaf 3.6 is gebleken.

4.2: Conceptueel model

De verschillende aspecten die met de in de vorige paragraaf besproken hoofdvraag, deelvragen en hypothesen verbonden zijn, zijn schematisch weergegeven in het onderstaande conceptuele model (figuur 4.1). De aspecten zijn genummerd en worden hieronder en op de volgende pagina's uitgelegd.

Figuur 4.1: Conceptueel model

Bron: Eigen literatuuronderzoek, 2008

Nieuwsberichten in kranten worden gevormd door zowel gebeurtenissen (1) als meningen (2). Gebeurtenissen, zoals verkiezingen in Turkije, leiden in de meest directe zin tot nieuws. Meninge n over de toetredingskwes tie, vooral van vooraanstaande politici en deskundigen, vormen echter ook een belangrijke bron van nieuws. Deze komen bijvoorbeeld terug in de vorm van een interview of betoog, maar kunnen ook in beschrijvingen van gebeurtenissen verweven zitten. Meninge n zijn veelal het gevolg van gebeurtenissen. De verwachting is dan ook dat meer gebeurtenissen leiden tot meer artikelen over meninge n.

Voordat de gebeurtenissen en meninge n daadwerkelijk als nieuws geregistreerd worden, passeren zij de interne (3) en externe (4) filters die in paragraaf 2.5 behandeld zijn. Het

heersende politieke klimaat (5) dat in paragraaf 3.6 behandeld is, kan gezien worden als de externe filter die van invloed is op de beeldvorming over de Turkse toetreding. De beeldvorming over de toetreding in de Nederlandse kranten (6) beïnvloedt andersom ook het heersende politieke klimaat.

De beeldvorming in kranten over de toetreding van Turkije tot de EU vormt het centrale onderwerp van dit onderzoek. De mate van selectiviteit in deze beeldvorming wordt onderzocht aan de hand van verschillende aspecten. Allereerst wordt door middel van bestudering van de algemene kenmerken van de artikelen (7) achterhaald in hoeverre de artikelen vanuit een Turks of een ‘westers’ (Nederlands of Europees) perspectief geschreven zijn. Bekeken wordt waar de gebeurtenissen plaatsvinden en welke mensen in de artikelen aan het woord zijn. Meningingen die gegeven worden kunnen veel uit Turkse hoek komen, maar het zou ook kunnen dat bijna alleen Nederlandse en Europese politici en deskundigen het woord krijgen. Ook de achtergronden van de auteurs van de artikelen worden achterhaald; zijn het vooral journalisten of experts en waar komen zij vandaan?

De tweede stap in het onderzoek naar de beeldvorming is het achterhalen in hoeverre welke argumenten (8) naar voren komen in de artikelen. Welke aspecten van het debat krijgen de meeste aandacht en zijn het vooral voor- of tegenargumenten die gebruikt worden? Ook belangrijk is het te kijken naar de mate van nuancering in de artikelen. Zit Turkije volgens de kranten bijvoorbeeld wat betreft mensenrechten in een uitzichtloze situatie of is er sprake van ontwikkeling? En worden argumenten die voor de toetreding pleiten sterk neergezet of wordt hier juist sceptisch naar gekeken?

De laatste stap in het onderzoek vormt de zoektocht naar het voorkomen van othering (9). Uit paragraaf 2.4 is gebleken dat othering sinds het einde van de Koude Oorlog en vooral sinds de aanslagen van 11 september 2001 vooral op basis van cultuurverschillen plaatsvindt. De manier waarop de cultuur van Turkije naar voren wordt gebracht in de artikelen vormt dan ook een belangrijk onderzoekspunt. Relevante vragen die hierbij gesteld worden, gaan bijvoorbeeld over in hoeverre Turkije als een modern of juist traditioneel land geschetst wordt. Ook de positie van de islam in de artikelen vormt een belangrijk deelonderwerp. Wordt de islam bijvoorbeeld in zijn geheel gelijkgesteld aan fundamentalisme, of hebben de artikelen oog voor de grote verschillen in de manier waarop de Turkse bevolking met de islam omgaat? Daarnaast is het interessant te onderzoeken welke rol de EU in de artikelen speelt. Wordt zij als een partner van Turkije beschouwd of als superieur aan Turkije?

De algemene kenmerken (7), de argumenten (8) en het voorkomen van othering (9) bepalen samen uiteindelijk in hoeverre het beeld over de toetreding van Turkije in de kranten selectief (10) genoemd kan worden.

4.3: Selectie van de artikelen

De artikelen die in dit onderzoek gebruikt worden, zijn verkregen met behulp van de online krantenbak LexisNexis Academic. Deze database bevat de volledige teksten van artikelen uit regionale, nationale en internationale dag- en weekbladen, de meesten dateren vanaf midden jaren negentig.

De artikelen die geselecteerd zijn, hebben allen minstens één woord in de titel staan met ‘Turk’ als stam. In de rest van het artikel komen de zoektermen ‘Europa’, ‘EU’ en/of ‘Europese Unie’ voor, en de stam ‘toetred’, zodat zowel artikelen die over ‘toetreden’ als artikelen die over ‘toetreding’ gaan geselecteerd zijn. Op die manier zijn de artikelen geselecteerd die Turkije als hoofdonderwerp hebben, in de context van diens mogelijke toetreding tot de EU.

De artikelen komen uit de drie landelijke ‘kwaliteitskranten’ met de hoogste oplagen, namelijk *De Volkskrant*, *NRC Handelsblad* en *Trouw*. De verkoopkranten met de hoogste oplagen in Nederland zijn de meer ‘populaire’ kranten (want gericht op een breder publiek)

De Telegraaf en het *Algemeen Dagblad* (Wikipedia, 2008), maar besloten is deze twee achterwege te laten in het onderzoek. Ten eerste zijn de data van het Algemeen Dagblad niet volledig, waardoor het niet meer betrouwbaar is een vergelijking te maken tussen populaire kranten en kwaliteitskranten. Een samenvoeging van de twee typen kranten is hierdoor ook niet goed mogelijk, omdat dan een vertekend beeld zal ontstaan bij het zoeken naar een ‘middenweg’ tussen alleen *De Telegraaf* aan de ene en drie kwaliteitskranten aan de andere zijde. Daarnaast is de verwachting dat de kwaliteitskranten over het algemeen langere artikelen aanbieden, wat een kwalitatieve analyse van deze artikelen interessanter maakt. Verwacht mag worden dat het soort berichtgeving in *De Volkskrant*, *NRC Handelsblad* en *Trouw* redelijk overeenkomt en dat alledrie de kranten ook ongeveer evenveel achtergrond- en opiniërende artikelen bieden. Besloten is dan ook de drie kranten als één geheel te behandelen en dus geen vergelijking te maken tussen de artikelen van de verschillende kranten.

Wel worden verschillende tijdperiodes met elkaar vergeleken. De artikelen die onderzocht worden, lopen vanaf januari 2005, het jaar dat de toetredingsonderhandelingen met Turkije begonnen, tot en met december 2008. De periodes 2005, 2006 en 2007-2008 worden met elkaar vergeleken, om te bekijken of een bepaalde ontwikkeling zit in de algemene teneur van de artikelen over Turkije. De jaren 2007 en 2008 worden als één periode beschouwd, omdat er in deze jaren minder is gebeurd rond de toetredingsonderhandelingen met Turkije en omdat in deze jaren dan ook minder artikelen over Turkije en de toetreding zijn verschenen. Het aantal verschenen artikelen in 2007 en 2008 samen is dan ook ongeveer gelijk aan het aantal verschenen artikelen in 2005 en 2006 apart.

Daarnaast is besloten alleen artikelen te behandelen die 500 woorden of meer tellen. Kortere berichten zijn naar verwachting te bondig en zakelijk om onderliggende gedachten en betekenissen uit te kunnen halen. Omdat in deze artikelen weinig ruimte is voor achtergronden en meningen, worden deze minder interessant bevonden voor een kwalitatieve inhoudsanalyse. Een onderscheid tussen nieuws-, achtergrond- en opinieartikelen wordt niet gemaakt, omdat de drie kranten geen eenduidige indeling hanteren op dit gebied en omdat nieuws, achtergronden en opinies vaak met elkaar verweven zijn in één artikel.

Figuur 4.2 op de volgende pagina toont aan dat de hoeveelheid gepubliceerde artikelen van 500 woorden of meer per maand ongeveer hetzelfde patroon volgt als de hoeveelheid gepubliceerde artikelen in totaal.

De eerste hoge piek in het totaal aantal artikelen is te vinden in september/oktober 2005, wat veroorzaakt wordt door de start van de toetredingsonderhandelingen op 3 oktober dat jaar. De tweede hoge piek is in november/december 2006, veroorzaakt door de gedeeltelijke opschorting van de onderhandelingen op 18 december. Ook het aantal artikelen van 500 woorden of meer kent haar pieken in deze periodes, al zijn deze relatief minder hoog. Naar verwachting komt dit doordat de ruimte in kranten voor grotere artikelen beperkt is.

Bijlage 2 toont naast een overzicht van de belangrijkste gebeurtenissen per maand het totale aantal verschenen krantenartikelen en het aantal krantenartikelen van 500 woorden of meer.

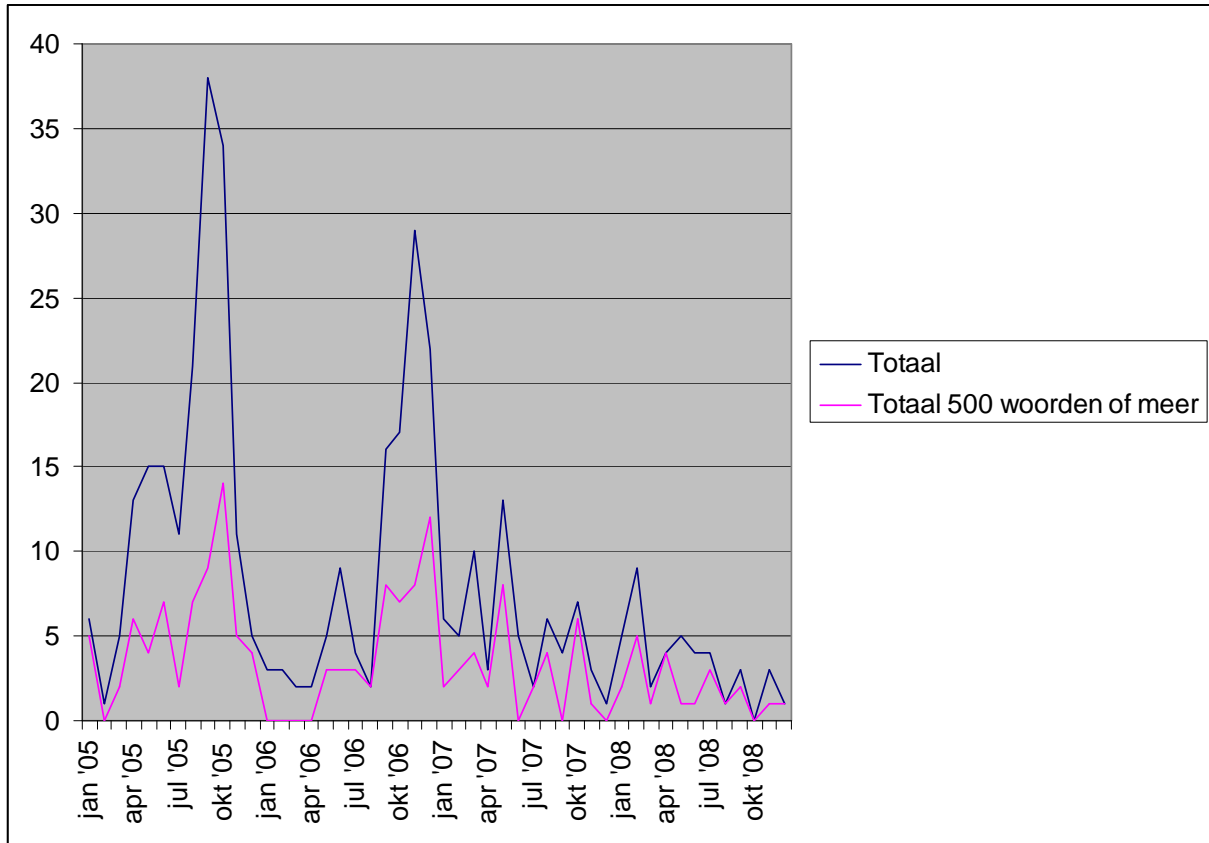
Per periode zijn twintig artikelen onderzocht, dus in totaal zijn zestig artikelen geselecteerd. Een gegevensoverzicht van de geselecteerde artikelen is te vinden in bijlage 3. De artikelen zijn op een aselechte manier geselecteerd, om de invloed van de onderzoeker op het resultaat zoveel mogelijk te beperken.

Bijvoorbeeld: De zoekopdracht voor het jaar 2005 levert in totaal 65 artikelen van 500 woorden of meer op. $65/20 = 3,25$. Dit betekent dat drie keer het derde artikel op rij

geselecteerd is en elke vierde keer is het vierde artikel geselecteerd, zodat uiteindelijk twintig artikelen uit 2005 overblijven.

De verhouding tussen het aantal gebruikte artikelen per krant is niet van belang, omdat de berichtgeving uit de drie kranten als geheel wordt beschouwd en geanalyseerd.

Figuur 4.2: Het aantal gepubliceerde artikelen per maand, in totaal en alleen de artikelen van 500 woorden of meer

Bron: Eigen onderzoek op Lexis Nexis Academic, 2009

4.4: De inhoudsanalyse

De hoofdvraag die aan het begin van dit hoofdstuk is genoemd, wordt onderzocht met behulp van een inhoudsanalyse van de krantenartikelen. Inhoudsanalyse is een onderzoeksmethode die gebruikt wordt om de communicatieboodschappen van materiële documenten te analyseren (Van Gorp, 2003, p114). De context waarin de documenten zijn gevormd wordt hierbij achterhaald (Van Wonderen, 2003, p35,36). Naast krantenartikelen kunnen andere geschreven documenten zoals brieven en notulen, maar ook andere communicatieproducten zoals films en foto's gebruikt worden voor een inhoudsanalyse (Baarda et al, 1997, p152).

Volgens Wester zijn globaal twee soorten inhoudsanalyse te onderscheiden. De eerste soort betreft de beschrijvende inhoudsanalyse, die vooral gericht is op het beschrijven van patronen in documenten. Een dergelijke analyse kijkt bijvoorbeeld naar de lengte van teksten en naar de frequentie waarin bepaalde woorden, afbeeldingen of thema's gebruikt worden. Deze vorm van inhoudsanalyse is vooral kwantitatief van aard, omdat systematische tellingen de uitslag van het onderzoek bepalen. Omdat bij een kwantitatieve inhoudsanalyse de afzonderlijke teksten minder intensief bestudeerd worden dan bij een kwalitatieve inhoudsanalyse, is het

mogelijk een groot aantal documenten te analyseren om daar generaliserende uitspraken over te kunnen doen (Wester, 2003, p12; Floor & de Vocht, 2005).

De tweede soort betreft de interpreterende inhoudsanalyse, die gericht is op het reconstrueren van complexe kenmerken, zoals de invalshoek, redeneerstructuur, waarden en stereotypen die gebruikt worden in documenten. De documenten worden bij interpreterende inhoudsanalyses intensief en stapsgewijs gelezen, om te kijken welke gedachten ‘erachter’ kunnen zitten. Deze vorm van analyse is dus vooral kwalitatief: de gegevens die ontstaan hebben betrekking op de aard, de waarden en eigenschappen van de documenten en niet op kwantiteiten zoals hoeveelheid, omvang en frequentie. Bij een kwalitatieve inhoudsanalyse wordt daarom een kleiner aantal artikelen onderzocht (Wester, 2003, p12; Baarda et al, 1997, p15).

Dit onderzoek is vooral kwalitatief van aard, omdat geprobeerd wordt te achterhalen wat de algemene tenor van de artikelen is ten aanzien van Turkije, vanuit welke perspectieven de artikelen zijn geschreven, op welke manier standpunten gebracht worden en hoe het karakter van Turkije wordt neergezet. Het beperkte aantal van zestig artikelen wordt hiervoor op een intensieve manier gelezen. Wel worden de kwalitatieve gegevens ondersteund met kwantitatieve gegevens. Zo kan bijvoorbeeld door te bekijken hoe vaak Nederlanders en Europeanen aan het woord komen achterhaald worden in hoeverre het nieuws over Turkije etnocentrisch is. Ook een verkenning van de frequentie waarin bepaalde argumenten voorkomen geeft een goed eerste beeld van de mate van selectiviteit in de artikelen.

Voor het uitvoeren van een (kwalitatieve) inhoudsanalyse bestaat geen vast stappenplan (Wester, 2003, p16). Het stappenplan dat in dit onderzoek gebruikt wordt, is vooral afgeleid van het voorbeeld dat Wester geeft in zijn rede ‘Lessen uit lezen’ uit 2003 en van hoofdstuk 9 uit ‘Basisboek Kwalitatief Onderzoek’ (1997) van Baarda, de Goede en Teunissen (Wester, 2003, p16-20; Baarda et al, 1997, p167-197). De stappen die gebruikt zijn bij dit onderzoek worden hieronder en op de volgende pagina uiteengezet:

De voorbereiding

- 1) Met behulp van de opgedane kennis uit voorgaande hoofdstukken worden de variabelen vastgesteld op basis waarvan de artikelen onderzocht worden. De eerste groep variabelen gaat in op de algemene kenmerken van de artikelen (7 in het conceptuele model). De tweede groep variabelen wordt gevormd door de argumenten die in hoofdstuk 3 naar voren zijn gekomen (8 in het conceptuele model). De derde groep variabelen heeft betrekking op de vraag in hoeverre othering voorkomt in de artikelen (9 in het conceptuele model).
- 2) De artikelen worden geselecteerd aan de hand van de eerder beschreven procedure.
- 3) De artikelen worden, nog niet heel intensief, doorgelezen. Op basis daarvan ontstaat een eerste indruk van de onderwerpen die in de artikelen worden behandeld. Gekeken wordt of de verschillende variabelen goed te onderzoeken zijn. Waar nodig worden de variabelen aangepast.
- 4) Artikelen die Turkije niet als een (gedeeld) hoofdonderwerp hebben, worden geschrapt. De gedane schrappingen worden hieronder toegelicht.
Een artikel over het Turkije Instituut en een artikel over het VVD-partijprogramma zijn geschrapt, omdat deze niet over Turkije zelf gaan. Een artikel over Macedonië en de EU is geschrapt omdat het slechts een kleine verwijzing naar Turkije bevat. Daarnaast is een artikel over beleggen geschrapt, omdat deze Turkije slechts als een voorbeeld neemt. Tot slot zijn de artikelen geschrapt die kunst, theater, boeken of films bespreken die over Turkije gaan, omdat het hier om de beoordeelde stukken draait en niet om Turkije zelf. Artikelen die wel over Turkije gaan maar niet de

toetreding als hoofdonderwerp hebben zijn wel behouden, omdat juist de ‘subtiele hints’ naar de toetreding interessant kunnen zijn.

Voor de verschillende geschrapte artikelen is steeds ‘de volgende in de lijst’ (later in de tijd) in de plaats genomen.

De analyse

- 5) De artikelen worden geanalyseerd met het oog op aspect 7 uit het conceptuele model. De volgende variabelen (vragen) worden in een analyseschema bijgehouden:
  - Over wat voor soort artikel hebben we het? Is het een (journalistiek) nieuwsbericht of een opinieartikel? En met welke middelen is het artikel vormgegeven? Hierbij kan bijvoorbeeld sprake zijn van een interview, reportage, weergave van onderzoeksuitkomsten of een historisch verhaal.
  - Vormt de toetreding van Turkije tot de EU de aanleiding van het artikel, of bevat het artikel alleen een verwijzing naar de toetreding?
  - Vanuit waar is het artikel geschreven? Is het artikel ‘ter plekke’ (Brussel of Turkije) geschreven of door een journalist in Nederland? Als het artikel niet door een journalist is geschreven, wat is dan de achtergrond van de auteur? En als het artikel een interview vormt, wie is er dan geïnterviewd?
  - Wie worden er aan het woord gelaten in het artikel? Turken, Europeanen, Nederlanders of anderen?
  - Is het artikel vanuit een ‘westers’ (Nederlands of Europees) of Turks perspectief geschreven?

Omdat de artikelen redelijk lang zijn, kan een artikel vanuit meerdere perspectieven geschreven zijn en worden in een artikel vaak zowel Turken als Europeanen of Nederlanders aan het woord gelaten.
- 6) De artikelen worden geanalyseerd met het oog op aspect 8 uit het conceptuele model. Per artikel wordt eerst bepaald wat het hoofdonderwerp is en of het artikel vooral positief, negatief of beiden/neutraal is.
- 7) Vervolgens worden per artikel de argumenten voor en tegen de toetreding geselecteerd. Voor ieder argument wordt bepaald onder welke categorie deze valt (politiek, economie, veiligheid of cultuur). Sommige tekstfragmenten zullen gemakkelijk in te delen zijn, bij andere fragmenten zal dit moeilijker gaan. Wanneer een fragment bijvoorbeeld gaat over de verbeterende positie van de vrouw in Turkije, kan deze betrekking hebben op politieke hervormingen, maar ook op culturele veranderingen. Bij elk fragment zal dus goed nagedacht moeten worden over waar deze het beste bij past, waarbij de interpretatie van de onderzoeker van invloed zal zijn. In sommige gevallen kan ervoor gekozen worden een fragment bij meerdere categorieën in te delen.
- 8) Per argument en per categorie argumenten wordt bekeken in welke frequentie deze voorkomen en of er vooral voor- of tegenargumenten worden gegeven. Daarnaast wordt bekeken op welke manier de argumenten gebracht worden. Wordt het argument als iets ‘vaststaand’ gebracht of is er sprake van ontwikkeling en in hoeverre worden de argumenten toegelicht, genuanceerd en/of ontkracht? Speciale aandacht gaat uit naar de argumenten die (per periode) in vijf of meer artikelen voorkomen.
- 9) De artikelen worden geanalyseerd met het oog op aspect 9 uit het conceptuele model. Naar verwachting zullen vooral de culturele passages uit de artikelen antwoord kunnen geven op de volgende vragen:
  - Wordt Turkije als traditioneel en Oosters, als modern en westers of als beiden beschouwd?

- Op welke manieren wordt de Turkse bevolking gekarakteriseerd? Hebben de artikelen oog voor de diversiteit onder de Turkse bevolking, of wordt deze als één geheel beschouwd?
- Wordt Europa als partner en gelijke beschouwd, als het tegenovergestelde van Turkije of als superieur aan Turkije?
- Zijn bovenstaande kenmerken impliciet of expliciet aanwezig?

Daarnaast wordt gekeken naar de aanwezigheid van stereotyperingen of andere opvallende formuleringen.

10) De verschillende tijdsperiodes (2005, 2006 en 2007-2008) worden bij de stappen 5 tot en met 9 steeds met elkaar vergeleken.

11) Op basis van bovenstaande stappen worden de hypothesen getest en zodoende aangenomen of verworpen.

Bijlage 4 laat een aantal voorbeelden van uitwerkingen van verschillende analysestappen zien.

Hoofdstuk 5

Algemene kenmerken van de artikelen

5.1: Inleiding

In dit hoofdstuk worden de resultaten beschreven van de analyse die met het oog op aspect 7 uit het conceptuele model is uitgevoerd. Allereerst wordt een algemeen beeld van de artikelen geschetst; zijn het nieuwsberichten, geschreven door een journalist, of opinieartikelen die vaak geschreven zijn door een expert? Daarnaast wordt bekeken met welke middelen de artikelen zijn vormgegeven. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan een interview, reportage of weergave van onderzoeksuitkomsten. Ook wordt achterhaald of de toetreding van Turkije tot de EU de directe aanleiding vormt voor het schrijven van de artikelen of dat de artikelen alleen (een) verwijzing(en) naar de toetreding bevatten.

Het belangrijkste onderdeel van dit hoofdstuk wordt gevormd door de vraag vanuit welk perspectief de artikelen zijn geschreven. Daarnaast wordt bekeken wie, Turken of Europeanen, in de artikelen aan het woord gelaten worden. Deze twee aspecten hangen wel met elkaar samen; een artikel dat alleen Turken aan het woord laat zal meestal ook vanuit een Turks perspectief geschreven zijn. De plek waarvandaan de artikelen geschreven zijn kan ook verband hebben met het perspectief waarin het artikel geschreven is. Een artikel dat door een correspondent in Istanbul geschreven is, zal waarschijnlijk eerder vanuit een Turks perspectief geschreven zijn dan een artikel dat in Nederland is geschreven.

Uiteraard wordt in dit hoofdstuk ook bekeken in hoeverre er verschillen zijn tussen de periodes 2005, 2006 en 2007-2008.

5.2: Soort artikelen

De eerste stap in de analyse is de vraag wat voor soort artikelen geselecteerd zijn. Hier wordt een onderscheid gemaakt tussen journalistieke berichten en opinieartikelen. De opinieartikelen staan op de opiniepagina's van de kranten en worden vaak geschreven door experts, al dan niet opererend als vaste columnist. Deze artikelen geven de mening van de schrijver weer, die wordt onderbouwd met argumenten. De journalistieke berichten vormen 'het nieuws' in de rest van de krant. In deze berichten wordt meestal geprobeerd een neutraler standpunt in te nemen, hoewel ook hier de mening van de auteur in verweven kan zitten. Omdat de artikelen allemaal 500 woorden of meer bevatten, is in elk artikel plaats voor achtergronden. Daarom wordt in deze analyse geen apart onderscheid gemaakt tussen nieuws- en/of voorpaginaberichten en achtergronden.

Tabel 5.1 geeft per jaar weer hoeveel journalistieke berichten en hoeveel opinieartikelen er zijn geselecteerd.

Tabel 5.1: Journalistieke- en opinieartikelen

Periode	Aantal journalistieke artikelen	Aantal opinieartikelen
2005	13	7
2006	15	5
2007-2008	13	7

Bron: Eigen onderzoek, 2009

De verhouding tussen het aantal journalistieke artikelen en opinieartikelen komt per periode aardig overeen: in 2006 zijn er iets meer journalistieke artikelen geselecteerd, in 2005 en 2007-2008 is de verhouding hetzelfde.

Omdat de artikelen langer zijn dan 500 woorden, worden veel verschillende middelen gebruikt om de artikelen vorm te geven, zoals interviews, reportages en uitkomsten van een

onderzoek. De gebruikte illustratiemiddelen worden per jaar in tabel 5.2 weergegeven. Deze staan alleen in het schema als zij een duidelijk hoofdonderdeel van het artikel vormen. In de meeste artikelen staan bijvoorbeeld wel uitspraken van mensen die geïnterviewd zijn door de auteur, maar in onderstaand schema staan in de eerste kolom alleen de artikelen waarbij een interview met iemand de hoofdstructuur van het artikel vormt.

Tabel 5.2: Gebruikte illustratiemiddelen in de artikelen

1: Interview

2: Reportage/impressies

3: Cijfers/uitkomsten van onderzoek

4: Historisch verhaal/geschiedenis

5: Toekomstscenario's

6: Betoog van vermoorde journalist

7: Overig; geen bijzonderheden

Aantal artikelen met het betreffende illustratie-middel → Periode ↓	1	2	3	4	5	6	7
2005	4	1	2	1	0	0	12
2006	4	3	1	1	1	0	10
2007-2008	4	2	1	0	0	1	12

Bron: Eigen onderzoek, 2009

Zoals de tabel al aangeeft vormen interviews in iedere periode in vier artikelen de hoofdstructuur. Over de achtergronden van de geïnterviewden wordt later in dit hoofdstuk meer vermeld. Daarnaast wordt in enkele artikelen een reportage gegeven. In de verschillende reportages worden steeds veel sfeerimpressies gegeven. Zo wordt in artikel 3 (Kafka's proces in Turkije - 2 april 2005) een kijkje genomen in een Turkse rechtszaal en wordt in artikel 57 (De Turken trekken westwaarts – 21 juni 2008) een beeld geschapen van de drukke straten van Istanbul. Cijfers en/of uitkomsten van een onderzoek vormen onder andere een hoofdonderdeel in artikel 4 (Fortis slaat slag – 16 april 2005), waarin groeicijfers van de Turkse economie en de Nederlandse investeringen worden weergegeven. Artikel 29 (Het ideaal van de zuivere natie – 28 september 2006) is een voorbeeld van een geschiedenisartikel, waarin de historische achtergronden van het Turkse nationalisme en de Armeense genocide worden uiteengezet.

De artikelen 32 (Europa met en zonder Turkije – 27 oktober 2006) en 41 (Het water vindt zijn spleet in de aarde – 27 januari 2007) bevatten bijzondere stijlvormen die niet in de andere artikelen te vinden zijn. Artikel 32 behandelt twee toekomstscenario's; een over de EU met Turkije en een over de EU zonder Turkije. Artikel 41 bevat een betoog van Hrant Dink (een in 2007 vermoorde Turks-Armeense journalist) met een toelichting van de nieuwsredactie over de toedracht van de moord op hem.

In kolom 7 staat het aantal overige artikelen weergegeven. Ook in deze artikelen wordt gebruik gemaakt van verschillende illustratiemiddelen, maar deze zijn niet dominant aanwezig in de artikelen. Hier vormt een 'gewoon' nieuwsbericht of betoog met achtergronden de hoofdstructuur.

5.3: Relatie met de toetredingen

De volgende stap in de analyse is het nagaan welke rol de toetreding van Turkije tot de EU speelt in de geselecteerde artikelen. Hier worden ook weer twee groepen onderscheiden: een groep artikelen waarbij de toetreding de aanleiding heeft gevormd voor het schrijven van de artikelen en een groep artikelen waarin alleen naar de toetreding wordt verwezen. De kwantitatieve gegevens die bij dit onderdeel horen zijn af te lezen in tabel 5.3.

Tabel 5.3: De rol van de toetreding van Turkije tot de EU

Periode	Aantal artikelen met de toetreding als aanleiding	Aantal artikelen met alleen (een) verwijzing(en) naar de toetreding
2005	16	4
2006	14	6
2007-2008	13	7

Bron: Eigen onderzoek, 2009

In de tabel is te zien dat hoewel de verschillen niet groot zijn, in 2005 de meeste artikelen geschreven zijn naar aanleiding van de toetreding. In 2007-2008 is dit aantal het kleinst. Dit komt waarschijnlijk doordat in 2005 het meeste is gebeurd ten aanzien van de toetreding van Turkije tot de EU en in 2007-2008 het minst.

In het overzicht in bijlage 2 is te zien dat in 2005 de toetredingsonderhandelingen met Turkije zijn geopend. Daarnaast berichten de kranten veel over problemen rond de erkenning van Cyprus door Turkije. In 2007-2008 wordt het nieuws meer gekenmerkt door binnenlandse problemen in Turkije, waarvan de politieke spanningen tussen seculieren en moslims de belangrijkste vormen. Deze gebeurtenissen hebben minder direct te maken met de toetreding van Turkije tot de EU, maar de link met de toetreding wordt wel gemaakt. Dit vormt een illustratie van een stukje theorie over nieuwsroutines uit hoofdstuk 2: nieuws moet betekenisvol zijn. Een gebeurtenis is nieuwswaardig als het voor de (westerse) consument relevant is, dus worden de voor 'ons' niet direct relevante spanningen in Turkije gekoppeld aan de voor ons wel relevante toetreding van Turkije tot de EU.

Als de toetreding van Turkije de directe aanleiding heeft gevormd voor het schrijven van een artikel, wil dit niet meteen zeggen dat het betreffende artikel uitgebreid over de onderhandelingen gaat of dat het artikel vol staat met argumenten voor en tegen de toetreding. Sommige artikelen lijken bijvoorbeeld in eerste instantie niet over de toetreding gaan, maar deze betrekken de EU wel in hun conclusie. Dit is bijvoorbeeld het geval in artikel 3 (Kafka's proces in Turkije - 2 april 2005). Dit artikel gaat uitgebreid in op de rechtszaken die in Turkije worden aangespannen tegen schrijvers die de Turkse identiteit beledigen. In de conclusie stelt de auteur dat de EU hardere eisen moet stellen en dat Turkije niet mag toetreden als de situatie niet verandert. Omdat de conclusie van het artikel zich op de EU richt, is besloten dat de toetreding toch een aanleiding vormt. Daarnaast wordt de link met de EU ook al in de lead van het artikel vermeld.

5.4: Waar vandaan zijn de artikelen geschreven?

Om de deelvraag van dit hoofdstuk te beantwoorden zijn verschillende analysestappen ondernomen. Ten eerste is achterhaald vanuit welke plaats de artikelen zijn geschreven, zoals te zien is in tabel 5.4 op de volgende pagina.

Uit de tabel blijkt dat er in totaal meer artikelen vanuit Nederland dan vanuit Turkije zijn geschreven. Dit geldt niet voor het jaar 2005, maar des te sterker voor het jaar 2006: meer dan de helft van het totaal aantal artikelen in dat jaar is vanuit Nederland geschreven.

Tabel 5.4: Waar vandaan zijn de artikelen geschreven?

Periode	Aantal artikelen vanuit Nederland	Aantal artikelen vanuit Brussel	Aantal artikelen vanuit Turkije	Aantal artikelen vanuit overige plaatsen	Onbekend
2005	7	1	10	1	1
2006	11,5	3	4,5	1	0
2007-2008	9	2	7	1	1
Totaal	27,5	6	21,5	3	2

Bron: Eigen onderzoek, 2009

Wanneer de aantallen artikelen die vanuit Brussel, Turkije en andere plaatsen zijn geschreven worden opgeteld ligt dit aantal hoger (30,5) dan het aantal artikelen dat vanuit Nederland is geschreven. Dit betekent dat net iets meer dan de helft van de artikelen ‘intern’ is te noemen; een correspondent die min of meer ter plekke is geweest heeft het verhaal opgeschreven.

De drie ‘overige’ artikelen zijn vanuit plaatsen in EU-landen geschreven, namelijk vanuit Nicosia (Cyprus) en Athene (Griekenland). Nicosia behoort voor de helft tot Grieks-Cyprus en voor de helft tot Turks-Cyprus. Aangezien de twee artikelen die vanuit Nicosia zijn geschreven interviews vormen met de Grieks-Cypriotische minister van Buitenlandse Zaken en met de EU-rapporteur Eurlings, is de verwachting dat beide artikelen vanuit het door de EU erkende Grieks-Cypriotische deel zijn geschreven.

Wanneer de aantallen artikelen die vanuit plaatsen uit de EU zijn geschreven worden opgeteld ligt dit aantal een stuk hoger (36,5) dan het aantal artikelen dat vanuit Turkije is geschreven. De artikelen zijn dus meer vanuit de zogenoemde ‘westerse’ landen geschreven. Omdat minder artikelen ter plekke in Turkije zijn geschreven, is de verwachting dat minder artikelen Turkse perspectieven zullen laten zien. Deze verwachting wordt behandeld in de volgende analysestappen.

5.5: Wie zijn er aan het woord in de artikelen?

De volgende stap in de analyse is het achterhalen in hoeverre uitspraken van mensen uit Nederland en andere EU-landen en die van mensen uit Turkije aangehaald worden in de artikelen. Tabel 5.5 op de volgende pagina vormt een overzicht van de uitkomsten van deze analysestap.

Het totaal aantal artikelen dat alleen Nederlanders of mensen uit andere EU-landen aan het woord laat is even groot als het aantal artikelen dat alleen Turken aan het woord laat. In 2005 en 2006 zijn iets meer Turken aan het woord, in 2007-2008 iets meer Nederlanders en andere Europeanen. Het aantal artikelen dat mensen uit beide ‘kampen’ aan het woord laat vormt met zestien stuks een kleine meerderheid. Deze meerderheid is vooral te danken aan het jaar 2006: in dat jaar zijn in negen artikelen beide kampen aan het woord. In iets minder dan een kwart van de artikelen is alleen de auteur zelf aan het woord.

De opinieartikelen en de artikelen waarbij een interview de hoofdstructuur vormt geven vooral één bepaald persoon (respectievelijk de auteur of de geïnterviewde) de kans om zijn of haar mening te ventileren. Daarom krijgen deze artikelen speciale aandacht bij deze analysestap.

Tabel 5.5: *Wie worden er aan het woord gelaten in de artikelen?*

Periode	Aantal artikelen met alleen mensen uit Nederland of andere EU-landen aan het woord	Aantal artikelen met alleen mensen uit Turkije aan het woord	Aantal artikelen met mensen uit beide ‘kampen’ aan het woord	Aantal artikelen zonder andere mensen aan het woord
2005	5	6	3	6
2006	4	5	9	2
2007-2008	6	4	4	6
Totaal	15	15	16	14

Bron: Eigen onderzoek, 2009

In totaal zijn twaalf opinieartikelen geschreven door Nederlanders, drie door Nederlanders met een Turkse afkomst, twee door Turken en één door een Nederlands-Tsjechische auteur. In 2005 vormen de Nederlandse opinieauteurs een ruime meerderheid (vijf van de zeven) en in 2006 zijn alle opinieauteurs Nederlands. Alleen in 2007-2008 vormen de Nederlanders met een Turkse afkomst de meerderheid. Wat betreft de opinieartikelen is 2006 dus het meest etnocentrische jaar geweest en 2007-2008 de minst etnocentrische periode.

Onder de twaalf Nederlandse opinieschrijvers bevinden zich zeven zogenoemde experts; vier wetenschappers (twee maal Erik Jan Zürcher, hoogleraar Turkse talen en culturen), een oud-directeurgeneraal van het Europees Parlement en een duo afkomstig van de schrijfgroep van CDA-leden. De andere vijf Nederlandse opinieschrijvers zijn journalist. De drie opinieartikelen van Turks-Nederlandse auteurs zijn afkomstig van Senay Özdemir (twee maal); een journalist, publicist en uitgever van een internetmagazine voor ‘mediterrane vrouwen’ en Ugur Pekdemir; de voorzitter van een organisatie van jonge Turkse academici in Nederland. De Turkse opinieartikelen zijn geschreven door de internationaal bekende schrijver Orhan Pamuk en door de vermoorde Turks-Armeense hoofdredacteur Hrant Dink. De Nederlands-Tsjechische auteur is een dichteres die voor de internationale schrijversorganisatie PEN optrad als waarnemster bij een missie in Turkije.

Onder de geïnterviewden bevinden zich vijf Nederlandse politici, die in hun politieke loopbaan allen met Turkije te maken hebben (gehad). Het gaat om drie Europarlementariërs, de staatssecretaris voor Europese Zaken en de oud-minister van Buitenlandse Zaken. Ook zijn in vijf artikelen Turken geïnterviewd: drie keer politici (twee keer dezelfde Turkse minister en in één artikel twee Turken uit twee verschillende politieke partijen), een Turkse bisschop en een Turkse advocaat. Tot slot zijn de Grieks-Cypriotische minister van Buitenlandse Zaken en de Finse Eurocommissaris voor uitbreiding geïnterviewd. Wat betreft interviews is de verhouding tussen Turken en Nederlanders dus gelijk, maar het totaal aantal geïnterviewde mensen uit de EU ligt hoger dan het aantal geïnterviewde Turken. Tussen de periodes zijn geen opmerkelijke verschillen te zien in de verhouding tussen geïnterviewde Turken, Nederlanders en Europeanen.

Ook in de rest van de artikelen worden politici veruit het meeste aan het woord gelaten, zowel aan Turkse als aan Nederlandse en Europese zijde. Aan Turkse zijde wordt naar verhouding meer aandacht besteed aan andere mensen dan politici. Zo worden Turkse schrijvers, journalisten en uitgevers in zeven artikelen aan het woord gelaten en worden in vier artikelen uitspraken uit een krant of een uitslag van een opiniepeiling geciteerd. In drie artikelen doen

stafchefs namens het Turkse leger het woord en in één artikel worden verschillende Turkse rechters aan het woord gelaten. Zes artikelen laten ook ‘gewone’ Turkse burgers aan het woord.

Aan Europees/Nederlandse zijde gebeurt dit slechts één keer in de vorm van een impressie van een webcongres van NRC in artikel 17 (Webcongres: onderhandelen met Turkije is goed – 8 oktober 2005). Er wordt in andere artikelen wel over de Europese of Nederlandse publieke opinie gesproken, maar niet in de vorm van citaten van burgers zelf of uit opiniepeilingen. In twee artikelen wordt dezelfde hoogleraar aangehaald (de eerder genoemde Erik Jan Zürcher). Verder wordt er aandacht gegeven aan experts uit het zakenleven, een internationale schrijversorganisatie, uitspraken uit een nieuwsblad en de vicepresident van het Hoogerechtshof in Amsterdam.

Uit tabel 5.5 was al gebleken dat het aantal artikelen dat alleen Turken aan het woord laat even hoog ligt als het aantal artikelen dat alleen Nederlanders of mensen uit andere EU-landen laat spreken. In tabel 5.6 zijn de resultaten van deze analyse procentueel afgezet tegen de resultaten van dezelfde analyse bij alleen de artikelen die de toetreding als directe aanleiding hebben (zie tabel 5.3).

Tabel 5.6: Percentage artikelen met alleen Nederlanders en/of Europeanen of met alleen Turken aan het woord, in de toetredingsartikelen en in totaal.

Periode	% artikelen met alleen mensen uit Nederland of andere EU-landen aan het woord <i>Artikelen toetreding</i>	% artikelen met alleen mensen uit Nederland of andere EU-landen aan het woord <i>Alle artikelen</i>	% artikelen met alleen mensen uit Turkije aan het woord <i>Artikelen toetreding</i>	% artikelen met alleen mensen uit Turkije aan het woord <i>Alle artikelen</i>
2005	31,25	25	31,25	30
2006	28,6	20	7,1	25
2007-2008	31	30	23	20
Totaal	30,2	25	20,9	25

Bron: Eigen onderzoek, 2009

Het percentage ‘toetredingsartikelen’ dat alleen Turken aan het woord laat ligt in 2005 even hoog als het percentage toetredingsartikelen met alleen Nederlanders en/of mensen uit de EU aan het woord, terwijl in het totale aanbod het percentage ‘Turkse’ artikelen hoger ligt. In 2006 is de verhouding veel krommer: hier laat 28,6 procent van de toetredingsartikelen alleen Nederlanders en/of Europeanen aan het woord en slechts 7,1 procent alleen Turken, terwijl in het totale aanbod ook in 2006 de Turken overheersten.

Ook in 2007-2008 ligt het percentage toetredingsartikelen met alleen Nederlandse en/of Europese sprekers ook beduidend hoger dan het percentage met alleen Turken aan het woord. Binnen het totale aanbod ligt in deze periode het procentuele verschil tussen het aantal Nederlands/Europese artikelen en het aantal Turkse artikelen echter nog hoger.

In totaal ligt het aantal toetredingsartikelen met alleen Nederlandse en/of Europese sprekers bijna tien procent hoger dan het aantal toetredingsartikelen met alleen Turkse sprekers. Dit komt neer op een verschil van vier artikelen.

5.6: Perspectieven

De laatste stap in dit hoofdstuk is het achterhalen vanuit welk perspectief de artikelen zijn geschreven. Dit betekent dat er wordt bekeken vanuit wiens gezichtspunt de verhalen worden verteld; is er oog voor de Turkse kant van een gebeurtenis of wordt er alleen aandacht besteed aan de Nederlandse en Europese zienswijze?

Vaak hangt het perspectief van een artikel samen met de vraag wie er in een artikel aan het woord gelaten worden. Een artikel waarin veel Turken hun zegje mogen doen laat vaak automatisch een Turks perspectief zien. Toch is het niet per definitie zo dat een artikel met alleen Turken aan het woord alleen een Turks perspectief laat zien of andersom of dat een artikel die beide ‘kampen’ aan het woord laat ook duidelijk beide perspectieven bevat. Een voorbeeld hiervan is artikel 32 (Europa met en zonder Turkije – 27 oktober 2006). Dit artikel begint met een citaat uit een Turkse opiniepeiling en bevat ook een uitspraak van de Turkse schrijver Orhan Pamuk, maar in het overgrote deel van het artikel wordt nadrukkelijk over ‘ons’ Europa gesproken.

Tabel 5.7 toont aan hoeveel artikelen vanuit welk perspectief zijn geschreven. Te zien is dat het totaal aantal artikelen met een ‘westers’ perspectief hoger ligt dan het totaal aantal artikelen met een Turks perspectief. Ook binnen de afzonderlijke periodes ligt het aantal westerse perspectieven steeds hoger. Het aantal artikelen dat beide perspectieven laat zien is het laagst. In 2006 gebeurt dit nog het meest, in 2007-2008 het minst.

Tabel 5.7: Vanuit welk perspectief zijn de artikelen geschreven?

Periode	Aantal artikelen met een westers perspectief	Aantal artikelen met een Turks perspectief	Aantal artikelen met beide perspectieven
2005	9	7	4
2006	9	6	5
2007-2008	9	8	3
Totaal	27	21	12

Bron: Eigen onderzoek, 2009

Dat het aantal artikelen met een westers perspectief hoger ligt dan het aantal artikelen met alleen ‘westerlingen’ aan het woord, komt vooral doordat veel artikelen die niemand anders aan het woord laten vanuit een westers gezichtspunt zijn geschreven. Dit is bijvoorbeeld het geval in artikel 19 (Erdogan kan voorlopig beter thuisblijven – 6 december 2005). Dit artikel geeft veel kritiek op aanklachten in Turkije tegen schrijvers, zonder iemand anders daarover aan het woord te laten. Veel van de artikelen die niemand aan het woord laten en die vanuit westers perspectief zijn geschreven, zijn opinieartikelen.

Een duidelijk voorbeeld van een artikel waarin perspectief en ‘mensen aan het woord’ wel overeenkomen, is artikel 22 (Na broerlief staan er twee neven op de stoep – 7 juni 2006). In dit artikel worden verschillende Turkse burgers aan het woord gelaten. Met behulp van hun uitspraken legt het artikel uit dat kleine Turkse boeren de dupe zijn van veranderingen die Turkije in de landbouw heeft ingevoerd naar de maatstaven van de EU. De Turkse kant van het verhaal (de gevolgen van de landbouwhervormingen) wordt dus belicht.

Een duidelijk voorbeeld van een artikel met een westers perspectief en westerse sprekers is artikel 43 (Turkije laat zien hoe modern het is – 3 maart 2007). Dit artikel bekijkt het staatsbezoek van koningin Beatrix aan Turkije alleen vanuit een Nederlands perspectief en laat alleen Nederlanders aan het woord.

In tabel 5.8 zijn weer de resultaten van de analyse uit tabel 5.7 procentueel afgezet tegen de resultaten van de analyse van alleen de artikelen die de toetreding als directe aanleiding hebben.

Tabel 5.8: Percentage artikelen met een westers perspectief of met een Turks perspectief, in de toetredingsartikelen en in totaal.

Periode	% artikelen met een westers perspectief <i>Artikelen toetreding</i>	% artikelen met een westers perspectief <i>Alle artikelen</i>	% artikelen met een Turks perspectief <i>Artikelen toetreding</i>	% artikelen met een Turks perspectief <i>Alle artikelen</i>
2005	50	45	31,25	35
2006	64,3	45	14,3	30
2007-2008	46,1	45	38,5	40
Totaal	53,5	45	27,9	35

Bron: Eigen onderzoek, 2009

Uit tabel 5.7 was al gebleken dat het aantal artikelen met een westers perspectief hoger ligt dan het aantal artikelen met een Turks perspectief. Binnen de toetredingsartikelen is het verschil gegroeid: in het totale aanbod is het totale verschil 10 procent, in de toetredingsartikelen is een verschil van 25,6 procent op te merken. Dit komt neer op een verschil van elf artikelen. Per periode zijn de verschillen bij de toetredingsartikelen ook steeds groter dan de verschillen bij het totale aanbod. Net als in tabel 5.6 is hier de verhouding in 2006 het kromst: het aantal toetredingsartikelen met een westers perspectief ligt daar vijftig procent hoger dan het aantal toetredingsartikelen met een Turks perspectief. In 2007-2008 is het verschil het kleinst.

5.7: Conclusie

De analyseresultaten die in dit hoofdstuk uiteen zijn gezet geven antwoord op de eerste deelvraag van dit onderzoek, namelijk de vraag vanuit welk perspectief de artikelen vooral geschreven zijn. Uit tabel 5.7 is gebleken dat de artikelen meer vanuit een Nederlands of Europees perspectief dan vanuit een Turks perspectief zijn geschreven. Dit is in overeenstemming met de theorie uit paragraaf 2.5: nieuws wordt beïnvloed door de opvattingen van de journalist, het nieuwsmedium en de heersende normen en waarden. Daarnaast worden in het nieuws de zaken die met de ‘eigen’ mensen of gebieden te maken hebben benadrukt.

Het is echter niet zo dat het aantal artikelen met een westers perspectief een overweldigende meerderheid vormt. Daarnaast is het feit dat de artikelen meer vanuit een westers perspectief zijn geschreven niet direct zichtbaar in de mate waarin westerlingen en de mate waarin Turken hun zegje mogen doen. Er zijn evenveel artikelen die alleen Europeanen of Nederlanders aan het woord laten als artikelen die alleen Turken aan het woord laten. De meeste artikelen geven mensen uit beide kampen de mogelijkheid te spreken.

Wel blijkt het ethnocentrisme van het nieuws sterk uit de artikelen die mensen de speciale gelegenheid geven om hun mening te ventileren (opinieartikelen of interviews): deze mensen zijn voor het grootste gedeelte Nederlands. Dit is logisch, omdat het voor een Nederlandse krant veruit het gemakkelijkst is om een Nederlander te interviewen of om een Nederlander een opiniestuk te laten schrijven.

De artikelen die naar aanleiding van de toetreding zijn geschreven zijn relatief meer vanuit een westers perspectief geschreven dan alle artikelen samen. Ook laten de toetredingsartikelen

relatief meer Nederlanders en Europeanen aan het woord. Er is dus meer aandacht voor wat Nederlanders en Europeanen van de toetreding vinden dan voor wat Turken van de toetreding vinden. Hiermee kan de tweede hypothese van het onderzoek, uiteengezet in hoofdstuk 4, grotendeels aangenomen worden.

Het jaar 2006 is het meest ethnocentrische jaar wat betreft berichtgeving over Turkije en de toetreding tot de EU. Hoewel in dit jaar in totaal meer mensen uit Turkije aan het woord worden gelaten, gebeurt dit relatief het minst in de toetredingsartikelen. Ook het verschil tussen het aantal artikelen met een westers perspectief en het aantal artikelen met een Turks perspectief is in dit jaar het grootst, vooral wat betreft de toetredingsartikelen. Daarnaast zijn in 2006 geen opinieartikelen geschreven door mensen met een niet-Nederlandse achtergrond. Het ethnocentrisme in het nieuws in dit jaar wordt enigszins bevestigd in bijlage 2. In 2006 waren er veel knelpunten in de toetredingsonderhandelingen met Turkije en werden deze onderhandelingen uiteindelijk zelfs deels opgeschort. Het gevolg is dat er veel aandacht wordt besteed aan kritische rapporten van de EU en kritiek van Europese leiders op Turkije.

In de periode 2007-2008 is de meeste aandacht gegeven aan Turkse gezichtspunten. In dit jaar bieden de meeste artikelen (vergeleken met andere jaren) een Turks perspectief en krijgen Nederlanders met een Turkse afkomst de kans hun mening te ventileren in opinieartikelen. Wel zijn er in deze periode in totaal juist weer meer artikelen te vinden die alleen Nederlanders of Europeanen aan het woord laten. Het verschil in ethnocentrisme tussen 2007-2008 en 2005 is dan ook niet erg groot.

Teneur, thematiek, argumentatie en othering

6.1: Inleiding

Dit laatste analysehoofdstuk vormt de kern van het onderzoek, waarin de algemene teneur, de thematiek, de argumentatie en de mate van othering in de artikelen uiteengezet worden. De resultaten die in dit hoofdstuk besproken worden hebben dus betrekking op de aspecten 8 en 9 uit het conceptuele model.

De structuur van het hoofdstuk wordt bepaald door de laatste deelvraag van het onderzoek, namelijk de vraag welke verschillen in beeldvorming zijn op te merken tussen de verschillende periodes. Zoals in paragraaf 4.3 al is uitgelegd, is de verwachting dat de berichtgeving over Turkije in de loop der jaren van karakter verandert. De verharding van het publieke debat in Nederland rond de uitbreiding van de EU en vooral de (problemen rond de) islam en de binnenlandse problemen in Turkije tussen moslims en seculieren, scheppen de verwachting dat de Turkse toetreding vooral in de laatste periode in een nieuw daglicht wordt geplaatst. Deze verwachting wordt versterkt doordat de toetredingsonderhandelingen langzaam in het slop zijn geraakt, waardoor deze waarschijnlijk minder aandacht krijgen.

In paragraaf 4.3 is de hypothese naar voren gebracht dat de berichtgeving over Turkije en de toetreding negatiever wordt naarmate de jaren verstrijken. Om deze hypothese zo goed mogelijk te kunnen testen en om de veronderstelde karakterverandering in de berichtgeving zo duidelijk mogelijk weer te geven, zijn de teneur, thematiek, argumentatie en mate van othering steeds per periode uiteengezet. De consequentie hiervan is wel dat dit hoofdstuk erg lang en uitgebreid is geworden. Daarom zal in de deelconclusie geprobeerd worden de resultaten zo duidelijk en compact mogelijk te herhalen en te vergelijken.

Zoals in hoofdstuk 4 al is uitgelegd wordt eerst per artikel het hoofdonderwerp omschreven en de algemene teneur van het artikel; is deze vooral positief, neutraal of negatief van aard? Daarnaast zal een aantal artikelen zowel positief als negatief van aard zijn, omdat de artikelen lang zijn en vaak meerdere gezichtspunten laten zien.

Vervolgens worden de resultaten van de argumentenanalyse uiteengezet. Uit ieder artikel zijn de argumenten voor en tegen de toetreding geselecteerd en gegroepeerd naar categorie (politiek, cultuur, economie en veiligheid) en specifieke soort. Argumenten die in één periode in minstens vijf artikelen genoemd worden, worden speciaal uitgelicht. Ook de overige argumenten en de manier waarop deze gebracht worden krijgen per categorie de aandacht, om een zo volledig mogelijk beeld te geven van de structuur en mate van onderbouwing van de argumenten.

Daarnaast wordt per periode de sfeer rond de toetredingsonderhandelingen omschreven, zoals deze in de artikelen naar voren wordt gebracht. Dit gebeurt omdat het onderwerp opvallend vaak terug blijkt te komen in de artikelen en omdat het veel zegt over de algemene gevoelens rond Turkije's toetreding die het nieuws beheersen.

Tot slot besteedt dit hoofdstuk aandacht aan de vraag in hoeverre de kranten zich 'schuldig' maken aan othering. In lijn met de theorie uit hoofdstuk 2 is gezocht naar passages waarin Turkije wordt 'gedevalueerd' tot iets dat anders en vooral 'minder' dan Europa of de EU is. Met name de passages die over de cultuur van Turkije berichten zijn hierbij onder de loep genomen. Hierbij is gezocht naar opvallende formuleringen waarmee (de cultuur van) Turkije gestereotypeerd wordt.

6.2: Analyseresultaten van het jaar 2005

6.2.1: Teneur en hoofdonderwerpen

Op 3 oktober 2005 begonnen de officiële toetredingsonderhandelingen met Turkije. Dit gebeurde echter niet zonder slag of stoot, omdat tussen de EU-lidstaten onenigheid bestond over de voorwaarden waaraan Turkije moest voldoen. Met name de Cyprus-kwestie vormde een twistpunt; Turkije had en heeft nog steeds moeite Cyprus te erkennen.

Uit de vlugge scan van nieuwsberichten uit 2005 (zie bijlage 2) is het beeld ontstaan dat de kranten in dit jaar veel aandacht besteden aan de Cyprus-kwestie. De uitkomsten van de inhoudsanalyse die in dit hoofdstuk worden omschreven zullen uitwijzen of dit ook geldt voor de artikelen van 500 woorden of meer.

Van de geselecteerde artikelen uit 2005 zijn er drie overwegend positief van aard. Deze artikelen berichten over uiteenlopende thema's en zijn cultureel, economisch en politiek van aard. De Turkse bisschop die in artikel 2 geïnterviewd wordt (Turkse bisschop wil snel Europa in – 26 januari) stelt dat Turkije in cultureel opzicht veel overeenkomsten met EU-landen vertoont en dat het land cultureel gezien dan ook bij Europa hoort. Daarnaast zou de toetreding van Turkije volgens hem zorgen voor een versterking van de culturele banden.

Artikel 4 (Fortis slaat slag – 16 april) gaat niet direct over de toetreding, maar is erg positief over de handel tussen Nederland en Turkije. Het artikel stelt dat deze handel zal toenemen als Turkije toetreedt tot de EU.

In het opiniëartikel 11 (Cyprus zou een prachtig wapen worden om Turkije voorgoed buiten de deur te houden – 9 september) neemt hoogleraar Koen Koch het op voor Turkije. Hij begrijpt dat Turkije moeite heeft Cyprus te erkennen en vindt het dan ook niet eerlijk dat de Cyprus-kwestie wordt gebruikt om Turkije uit de EU te weren.

De grootste groep wordt gevormd door negen negatieve artikelen. De hoofdthema's van zes van deze artikelen hebben direct met de EU te maken. Artikel 12 (Erkennen van Cyprus is harde voorwaarde – 23 september) en 13 (Doormodderen is catastrofaal – 29 september) gaan over de problemen rond de erkenning van Cyprus door Turkije.

Artikel 8 (In Europa groeien reserves over Turkije – 28 juni) heeft de publieke opinie in Europa als hoofdthema en gaat over de groeiende reserves tegen de toetreding van Turkije en legt een link met de afwijzing van de Europese Grondwet.

De Europese publieke opinie is ook een belangrijk thema in artikel 9 (Zo komt de EU niet uit haar crisis – 3 augustus) en 16 (Turkije-voorstel van Merkel ook goed voor CDA – 3 oktober). In deze artikelen wordt de publieke opinie gecombineerd met culturele en politieke argumenten. In artikel 16 stellen de auteurs dat zij een geprivilegieerd partnerschap met Turkije prefereren, omdat het land duidelijk teveel moeite heeft met het erkennen van Cyprus, omdat het draagvlak voor de toetreding zowel onder Europeanen als onder Turken afneemt en omdat getwijfeld wordt of Turkije dezelfde waarden als de EU kan waarborgen. In artikel 9 wordt gesteld dat er in Europa niet genoeg draagvlak is voor de toetreding van een lidstaat met een afwijkende cultuur.

Culturele bezwaren tegen de toetreding galmen ook door in artikel 1 (Turkse kwestie gaat Europa nog opbreken – 4 januari), waarin gesteld wordt dat Europa de toetreding van Turkije niet aankan en waarin de auteur pleit voor een EU dat teruggaat naar haar cultuur-historische roots.

De drie negatieve artikelen die meer over binnenlandse problemen in Turkije berichten hebben alle drie hetzelfde hoofdthema: de taboes die in Turkije heersen en de rechtszaken die worden aangespannen tegen schrijvers, journalisten en uitgevers die over deze taboes durven te praten. Ook in deze artikelen worden culturele en politieke aspecten met elkaar

gecombineerd. Zo wisselt artikel 3 (Kafka's proces in Turkije – 2 april) alinea's over Turkse taboes af met alinea's over aanpassingen die Turkije zou moeten invoeren in haar strafrecht om rechtszaken tegen schrijvers te voorkomen. Artikel 18 (Klacht tegen Pamuk om Turkije uit EU te houden – 2 november) is sterk cultureel van aard: een Turkse nationalistische advocaat stelt dat Turken nooit zullen accepteren dat hun natie door het slijk wordt gehaald. Volgens hem is Turkije daarom te 'anders' om bij de EU te horen. In artikel 19 (Erdogan kan voorlopig beter thuisblijven – 6 december) komen weer meer politieke kanten van het verhaal naar boven: volgens de auteur gaat het slecht met de toetredingsonderhandelingen, doordat in Turkije allerlei rechtszaken tegen schrijvers worden aangespannen.

Acht artikelen nemen een meer neutraal standpunt in, of combineren positieve en negatieve punten. De helft gaat direct over de toetreding. Drie van deze artikelen zijn vooral politiek van aard en berichten over de ontwikkeling van de relatie tussen Turkije en de EU, moeizame onderhandelingen en onzekerheid van de Turken. Artikel 6 (Brussel ligt opeens ver van Ankara – 3 juni) stelt dat problemen binnen de EU (door het afwijzen van de Grondwet) Turkije verward maken. Ook artikel 10 (Europa maakt Ankara nerveus – 11 augustus) stelt dat de negatieve geluiden uit Europa de onzekerheid van de Turken vergroten. Artikel 15 (Turkije is wel gewend aan aarzeling EU – 3 oktober) geeft een overzicht van de ontwikkeling van de relatie tussen Turkije en de EU. Het artikel beschrijft hoe er aanvankelijk veel scepsis in Europa bestond over Turkije. Daarna heeft Turkije Europa verrast, door veel door de EU gewenste hervormingen door te voeren. Nu beginnen Turkse tegenstanders van het lidmaatschap zich te roeren en zijn er veel obstakels, zoals de aanklachten tegen schrijvers en de Cyprus-kwestie.

Artikel 17 (Webcongres: onderhandelen met Turkije is goed – 8 oktober) vormt een verslag van een online discussie over de vraag of het terecht is dat de toetredingsonderhandelingen met Turkije geopend zijn. In het artikel is ongeveer evenveel ruimte voor voor- als tegenargumenten, hoewel de meerderheid van de deelnemers het eens is met de opening van de toetredingsonderhandelingen. In het verslag komen vooral politieke argumenten naar voren, maar ook culturele, economische en veiligheidsargumenten passeren de revue.

Van de overige artikelen zijn de hoofdthema's vooral politiek, maar ook cultureel van aard. Artikel 5 (Geïrriteerd Turkije zal Öcalan herberechten – 12 mei) gaat over de uitspraak van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens dat het proces tegen de Koerdische rebellenleider Öcalan niet eerlijk is geweest. Turkije zal de leider herberechten, omdat het zich geen rel met Europa kan veroorloven. Artikel 7 (Turkije en VS zien elkaar weer staan – 9 juni) bericht over de relatie tussen Turkije en de VS, die opleeft nu het Turkse EU-lidmaatschap in onzekerheid is.

Ook in deze groep artikelen komen de Turkse taboes en rechtszaken tegen schrijvers naar voren. In het opinieartikel 20 (Turkse schrijver ontstaat na aanklacht – 15 december) stelt auteur Orhan Pamuk echter dat deze 'tragedie' niet uniek is voor Turkije; ook in andere landen en zelfs in Europa is niet altijd sprake van vrijheid van meningsuiting.

Tot slot gaat het cultuur-historische artikel 14 (De eeuwige wandeling naar het westen – 1 oktober) over de complexe historie die Turkije met Europa deelt. Het behandelt de vroegere drang van de Turkse 'barbaren' om Europa te veroveren en de huidige diplomatieke en vreedzame toenadering, die misschien nog wel lastiger is.

6.2.2: Dominante argumenten

In de artikelen uit 2005 komen vijf argumenten in minstens vijf verschillende artikelen voor. Vier van deze argumenten pleiten tegen de toetreding van Turkije, één argument pleit voor de toetreding.

De Cyprus-kwestie is het belangrijkste thema in 2005. Negen artikelen berichten over de Cyprus-kwestie, waarvan er zes negatief zijn over de Turkse rol hierin. Deze artikelen hebben commentaar Turkije's onwil het eiland te erkennen, maar berichten vaak wel genuanceerd over het probleem. Zo bericht artikel 10 dat Turkije Cyprus niet zal erkennen, maar besteedt het artikel ook even aandacht aan de Turkse kant van het verhaal. Omdat de Grieks-Cyprioten tegen het VN-plan voor de hereniging van het eiland stemden, leggen de Turken de schuld van de deling van het eiland namelijk bij de Grieks-Cyprioten.

In artikel 12 stelt staatssecretaris Nicolaï dat hij de opstelling van Turkije ongelukkig en onnodig vindt, maar hij vindt niet dat de erkenning van Cyprus een voorwaarde moet zijn voor de start van de toetredingsonderhandelingen. Daarnaast vindt hij de VN een meer geschikte instantie om de problemen op te lossen. Wel stelt Nicolaï dat Turkije een groot probleem heeft als het doorgaat met het weren van Cypriotische schepen.

Europarlementariër en Turkije-rapporteur Eurlings is kritischer over Turkije in artikel 13. Hij hekelt het feit dat Turkije doet alsof ze kan onderhandelen over de toetredingscriteria, waaronder de erkenning van Cyprus. De auteur van artikel 1 is ook kritisch over de manier waarop onderhandeld wordt over Cyprus. Het uitstellen van de eis aan Turkije om Cyprus te erkennen, is volgens hem uitstel van executie.

De artikelen 15 en 16 zijn het minst genuanceerd. In artikel 15 wordt het probleem slechts kort genoemd als illustratie van de vijandige sfeer tussen Ankara en Brussel. Het probleem wordt neergezet als de Turkse weigering om Grieks-Cypriotische schepen en vliegtuigen toe te laten in haar havens en vliegvelden. Artikel 16 bericht over de Turkse "bezetting" van Cyprus en de weigering het land te erkennen. Het probleem toont volgens de auteurs aan dat Turkije niet bij de EU hoort.

De drie andere artikelen laten vooral de Turkse kant van de Cyprus-kwestie zien. Uit paragraaf 6.2.1 bleek al dat artikel 11 deze thematiek als hoofdonderwerp aanhoudt. Artikel 7 spreekt over het isolement waarin het Turkse Noord-Cyprus zich bevindt. In artikel 18 stelt een Turkse advocaat dat het toe laten treden van Cyprus tot de EU niet eerlijk is geweest en dat Europa niets heeft gedaan om het isolement van Noord-Cyprus te verminderen.

De taboes die in Turkije heersen, de aanklachten en rechtszaken tegen schrijvers en het daaruit voortvloeiende gebrek aan vrijheid van meningsuiting vormen een dominant tegenargument dat met minder nuancering wordt gebracht. Vijf van de zes artikelen uiten zich erg negatief over deze kwestie. Het zesde artikel, artikel 18, vormt een interview met de Turkse nationalistische advocaat die Orhan Pamuk heeft aangeklaagd wegens het 'beledigen van de Turkse identiteit'. In dit artikel krijgt hij de kans om zijn kant van het verhaal te ventileren, maar het artikel in zijn geheel vormt toch vooral een illustratie van het kwalijke en niet bij de EU passende Turkse nationalisme.

De Armeense genocide blijkt het belangrijkste Turkse taboe te zijn: vijf van de zes artikelen besteden aandacht aan deze kwestie. De aanklacht tegen de beroemde schrijver Orhan Pamuk, die het waagde te schrijven over de Armeense genocide, heeft de aanleiding gevormd voor het schrijven van de artikelen 18 en 20. Een belangrijke aanleiding voor het schrijven van artikel 19 vormde het verbod op een conferentie over de Armeense volkenmoord en de aanklacht tegen vijf journalisten die zich kritisch uitlieten over dit verbod. Artikel 3 noemt de genocide een "hardnekkig taboe" en artikel 6 spreekt over het bestraffen van 'afwijkende' uitlatingen over de genocide als voorbeeld van het gebrek aan vrijheid van meningsuiting in Turkije.

De artikelen die over de taboes en rechtszaken berichten, zijn meestal zowel politiek als cultureel van aard. Uit paragraaf 6.2.1. bleek al dat artikel 3 'culturele' alinea's over de taboes afwisselt met 'politieke' alinea's over hervormingen in het Turkse strafrecht, dat artikel 18 sterk cultureel van aard is met uitspraken over het Turkse nationalisme en dat artikel 19 een wat meer politiek licht laat schijnen over de kwestie. Artikel 6 en 15 zijn ook wat politieker

en gaan vooral in op aanklachten en de vrijheid van meningsuiting. Artikel 20 bevat juist veel culturele elementen en gaat onder andere over “het schaamtevol zwijgen” dat de Turkse cultuur de Turken ingeeft.

Artikel 18 (interview met een Turkse advocaat) en 20 (geschreven door de Turkse schrijver Pamuk) bieden enige nuancering op de zaak. Hierin wordt gesteld dat het met Europa ook niet altijd goed gesteld is wat betreft vrijheid van meningsuiting. Daarnaast stelt Pamuk in zijn betoog dat de sterkte van het taboe op de Armeense genocide afneemt in Turkije.

Zoals ook al uit paragraaf 6.2.1 is gebleken, vormt de publieke opinie in de EU tegen Turkije ook een belangrijk (politiek) tegenargument. Ook dit argument wordt in zes artikelen aangehaald. De auteur van artikel 1 stelt dat de toetredingsonderhandelingen met Turkije symbool staan voor de kloof tussen de bevolking en de elite, die haar zin doordrijft en tegengeluiden negeert. Dit artikel combineert daarnaast de publieke opinie met culturele gevoelens door te stellen dat de bevolking vervreemdt van Europa doordat “volkeren die niet tot de Latijnse cultuurkring behoren” over onze wetgeving mogen meebeslissen. Dit gebeurt ook in artikel 9: “De bevolking in de lidstaten van de Europese Unie had het gevoel deel uit te maken van een waardengemeenschap” en “dat draagvlak is nu snel aan het afkalven omdat veel kiezers niet lid willen zijn van een club die ook leden met een sterk afwijkende cultuur accepteert.”

Artikel 6 brengt de afwijzing van de Europese Grondwet in Frankrijk en Nederland in verband met de publieke opinie jegens Turkije. Dit gebeurt ook in artikel 8, waarin gesteld wordt dat het Turkse lidmaatschap een “lakmoesproef” wordt voor de vraag of de EU-leiders de ‘boodschap’ van de kiezers hebben begrepen. Deze boodschap is dat het publiek Turkije niet in de EU wil, geuit door middel van de overtuigende afwijzing van de Grondwet. Toch wordt in de artikelen 8 en 17 ook gesteld dat Turkije geen slachtoffer mag worden van het Nederlandse en Franse ‘nee’ tegen de Grondwet.

Artikel 16 stelt dat de Turkse weigering om Cyprus te erkennen niet bijdraagt aan het vertrouwen van de Europese burgers in de afspraken die de EU heeft gemaakt en dat deze kwestie eurosceptisme voedt. De auteurs pleiten voor een referendum over de toetreding van Turkije en verwachten dat de bevolking dan grotendeels tegen Turkije zal stemmen.

In artikel 17 halen tegenstanders van de toetreding tot slot ook de publieke opinie aan als tegenargument: “Het zou zeer onverstandig zijn om wederom de opvattingen van de overgrote meerderheid der burgers in Nederland en de overige lidstaten te negeren,” aldus een deelnemer aan het NRC webcongres over de toetreding.

Het meest gebruikte argument voor de toetreding is ook politiek van aard en wordt in vijf artikelen aangehaald: de hervormingen die Turkije heeft doorgevoerd en de wil van het land om deze hervormingen door te zetten. Daarnaast worden in twee andere artikelen (17 en 19) de toetredingsonderhandelingen kort genoemd als positieve stimulans voor de hervormingen in Turkije.

Artikel 6 stelt dat het perspectief op lidmaatschap van de EU de laatste jaren bergen heeft verzet in Turkije. Daarnaast bevat het artikel een uitspraak van de Turkse minister van Economische Zaken die stelt dat Turkije ondanks de politieke crisis in de EU doorgaat met hervormen. Artikel 5 meldt dat Turkije militaire rechters en de doodstraf heeft afgeschaft. Volgens artikel 10 hebben hervormingswetten voor meer democratie en respect voor mensenrechten in Turkije gezorgd. Artikel 15 stelt zelfs dat Turkije een revolutie heeft doorgemaakt om lid te worden van de EU en benoemt onder andere de toename van culturele rechten voor de Koerden, de afschaffing van de doodstraf en de aanpak van martelen. Ook artikel 18 benoemt kort een belangrijke hervorming, namelijk het aannemen van een nieuw wetboek van strafrecht.

Toch uiten ook vijf artikelen zich kritisch over het Turkse hervormingsproces. De hervormingen worden als fragiel bestempeld en Turkije zou onvoldoende motivatie hebben en de toetredingscriteria niet serieus nemen. In artikel 6 wordt daarom gesuggereerd dat Turkije alleen hervormt als het uitzicht heeft op EU-lidmaatschap. De Turkse regering wordt ook hard aangepakt in de artikelen 10 en 19: “De regering heeft te weinig ambtenaren aangesteld voor EU-zaken en de weinige ambtenaren die er zijn, hebben onvoldoende kwaliteit. Dit is een teken dat de regering niet zo heel erg gemotiveerd meer is voor het EU lidmaatschap” en “soms lijkt het of ze denken dat er in Brussel uitsluitend grappenmakers huizen die je vooral niet te serieus moet nemen.” Ook was al eerder in deze paragraaf naar voren gekomen dat Eurlings in artikel 13 zegt dat Turkije denkt dat het over de toetredingscriteria kan onderhandelen. De auteurs van artikel 16 denken dat de offers die gevraagd worden te groot zijn voor Turkije en stellen daarnaast dat verschillende hervormingen in Turkije op gespannen voet staan met de toetredingscriteria en de mensenrechten.

6.2.3: Andere politieke argumenten

Politiek is het breedste thema waarbinnen de meeste verschillende argumenten vallen. Naast de dominante argumenten uit paragraaf 6.2.2 zijn er nog een paar andere politieke argumenten aanwezig in de artikelen. Net zoals bij de hoofdthema's en de dominante argumenten overheersen de tegenargumenten, maar ook politieke argumenten voor de toetreding krijgen aandacht.

De artikelen 13, 15 en 17 gebruiken het argument voor de toetreding dat de EU het Turkije heeft beloofd. In artikel 13 wordt gesteld dat alleen volledig lidmaatschap acceptabel is voor Turkije. Eurlings vindt dat Europa eerlijk moet blijven: “Het kan natuurlijk niet zo zijn dat Europa Turkije voor de gek houdt door het een worst voor te houden die iedere keer weer hoger wordt gehouden als Turkije aan een eis voldoet.” De artikelen 15 en 17 gaan hierin mee. Artikel 17 stelt zelfs dat de EU zichzelf belachelijk en onbetrouwbaar maakt als gestopt wordt met de onderhandelingen. Het ‘beloofd-argument’ wordt in artikel 16 overigens afgewezen. De auteurs van dit artikel stellen dat de EU nu niet meer te vergelijken is met de vroegere EGKS. “De toezeggingen aan Turkije moeten dan ook tegen die achtergrond worden gezien en hebben dus in deze tijd een heel andere lading”, aldus de auteurs.

De politieke brugfunctie die Turkije vervult komt kort naar voren in de artikelen 2 en 17. De Turkse bisschop uit artikel 2 noemt het Turkse lidmaatschap van de NAVO en denkt dat Europa iets kan betekenen voor de politieke rechten van christenen in Turkije. Een voorstander uit het webcongres van artikel 17 stelt dat door de toetreding van Turkije een politieke brug naar de moslimwereld onderhouden kan worden.

Uit paragraaf 6.2.1 en 6.2.2 kwam al naar voren dat er veel aandacht wordt besteed aan de Europese publieke opinie. De aandacht voor de Turkse publieke opinie is een stuk kleiner, wat een illustratie vormt van het etnocentrisme van nieuws. Artikel 18 bericht dat een meerderheid van de Turken wil toetreden tot de EU. De artikelen 10 en 16 geven echter aan dat de publieke opinie in Turkije over de EU negatiever wordt.

De artikelen 3, 9 en 17 leveren kritiek op de mensenrechtensituatie in Turkije. In artikel 9 wordt de “nonchalante manier waarop nog altijd met mensenrechten wordt omgegaan” in Turkije expliciet een belangrijk argument tegen de toetreding genoemd. Dit gebeurt ook in artikel 17, waarin gesteld wordt dat Turkije mensenrechten aan zijn laars lapt. Artikel 3 biedt meer een voorbeeld van mensenrechtenschendingen en spreekt over martelingen in de gevangenis.

In de artikelen 5 en 7 worden de Turkse problemen met de PKK aangehaald. In beide artikelen worden deze echter niet als tegenargumenten gebracht. Artikel 7 spreekt over de

hulp die de VS Turkije wil bieden in haar strijd tegen deze “terroristische organisatie” en artikel 5 laat ook de Turkse kant van het verhaal zien.

Wel spreekt artikel 5 negatief over de slechte positie van de Koerden in Zuidoost-Turkije en de Turkse overheid die de Koerden “al jaren hun rechten ontzegde”. De auteurs van artikel 16 vragen zich af of Turkije geloofwaardig is in het uitdragen van politieke vrijheden en noemen “de Koerdische kwestie” als voorbeeld voor hun twijfel. De auteur uit artikel 19 heeft kritiek op het feit dat de Turkse overheid nog steeds geen wetten uitvoert die het de Koerden mogelijk moeten maken onderwijs en radio- en tv-uitzendingen in de eigen taal te verzorgen. Artikel 6 hekelt tot slot kort de positie van het leger in Turkije en de staatsgrepen die zij in het verleden heeft gepleegd.

Over de politieke vraagstukken voor de EU zijn meer artikelen negatief dan positief. De artikelen 19 en 20 stellen dat de EU op den duur baat zal hebben bij de toetreding en dat er sprake is van een win-win-situatie. Deze uitspraken worden echter niet verder toegelicht in de rest van de artikelen.

In de artikelen 1 en 17 wordt gesproken over de onbeheersbare omvang die de EU aanneemt en wordt kritiek geleverd op de “expansiedrift” van de EU. De auteur uit artikel 1 pleit voor duidelijkere grenzen van de EU en zegt: “Het is een illusie om te denken dat men Oekraïne buiten kan houden nadat men Turkije binnen heeft gelaten.”

In artikel 8 wordt een uitspraak van Sarkozy aangehaald, die stelt dat er geen structuur bestaat in de EU om een nieuwe lidstaat op te kunnen nemen, nu de Grondwet is afgewezen. Volgens de auteurs uit artikel 16 zou de toetreding van Turkije politiek, economisch en sociaal “teveel kunnen gaan vergen van de EU en daarmee het proces van Europese integratie in gevaar kunnen brengen.” De auteur uit artikel 1 voegt daaraan toe dat de toetreding van Turkije rechtspopulisme in Europa in de kaart speelt, waardoor in heel Europa politieke instabiliteit ontstaat.

6.2.4: Andere culturele argumenten

Een paar artikelen bevatten culturele argumenten die voor de toetreding van Turkije pleiten. Artikel 2 voert hierin de boventoon en bevat veel verschillende culturele argumenten in het voordeel van Turkije. De Turkse bisschop Pelatre geeft in dit artikel aan dat Turkije naar zijn idee in cultuur-historisch opzicht bij de EU hoort. Hij spreekt over de banden tussen Turkije en Europa in het verleden en de wil van Atatürk om bij Europa te horen. Artikel 14 bevestigt dit in het verhaal over de eeuwenoude gerichtheid van de Turken op het westen.

Pelatre ziet Turkije als een modern land, dat al zeventig jaar leerplicht kent en een vrouwelijke premier heeft gehad. Daarnaast willen de Turken volgens de bisschop graag bij Europa horen. Hij gelooft dan ook niet dat de Europese cultuur gevaar loopt als Turkije bij de EU komt of dat Turkije in een identiteitscrisis terecht zou komen.

Ook benadrukt Pelatre de mildheid van de islam in Turkije en verzekert hij dat in Turkije geen ruimte is voor fundamentalisme. Artikel 6 ziet de toetredingsonderhandelingen met de EU als een verzekering dat moslimfundamentalisme geen kans krijgt in Turkije: “praten over invoering van de sharia in een land dat zich aansluit bij een club van honderden miljoenen christenen is absurd.” De auteur van artikel 11 keurt de angst van Europese politici voor de islam af. Pelatre stelt tenslotte dat Europa waardering moet hebben voor culturele verschillen: “Een christelijk Europa behoort anderen te ontvangen, zoals het de afgelopen decennia al vele malen heeft gedaan.”

De keuze voor een bisschop als pleitbezorger voor de Turkse toetreding is een interessante, omdat deze het beeld van Turkije als een mild islamitisch en open religieus land extra kracht bij kan zetten.

Culturele tegenargumenten worden door wat meer verschillende artikelen aangedragen. De artikelen 1, 3, 9 en 18 vermelden dat tussen de EU en Turkije teveel mentale verschillen bestaan. Turkije is volgens deze artikelen een land met een andere cultuur, normen en waarden. De toelichting op dit standpunt is mager. Artikel 3 legt duidelijk uit dat Turkije een verandering van mentaliteit nodig heeft, vanwege de heersende taboes en rechtszaken tegen mensen die de ‘Turkse identiteit’ beledigen. In de artikelen 1 en 9 wordt echter niet uitgelegd wat de grote zogenoemde mentaliteitsverschillen inhouden en waarom Turkije een “afwijkende cultuur” heeft. De Turkse nationalistische advocaat Kerincsiz herhaalt zijn standpunt dat Turkije ‘anders’ is meerdere malen in artikel 18, maar tot een duidelijke toelichting komt het ook hier niet. Kerincsiz vindt vooral dat Turkije meer bij haar oosterse “bloedbroeders” hoort en niet bij de “Europese cultuurstroom”.

De problemen in Turkije met de scheiding tussen kerk en staat krijgen ook aandacht in verschillende artikelen. In artikel 2 wordt de beperkte godsdienstvrijheid uitgelegd aan de hand van het feit dat de Turkse regering moeilijk doet over het eigendom van kerkgebouwen. Eurlings stelt in artikel 13 dat de regering het moeilijk vindt iets anders de ruimte te geven dan de officiële, door de staat gecontroleerde soennitische islam. Aanvragen voor kerken worden volgens hem bijna nooit goedgekeurd. Artikel 6 besteedt aandacht aan de diepe kloof tussen het seculiere kamp en de gelovige moslims.

Ook dit tegenargument wordt niet altijd toegelicht. De auteur van artikel 19 hekelt het “voortduren van de pesterijen jegens de Alevieten”, maar besteedt verder geen aandacht aan de beperkte godsdienstvrijheid. De auteurs van artikel 16 vragen zich af of Turkije geloofwaardig is in het uitdragen van religieuze vrijheden, maar de reden van hun twijfel blijft ongewis. Artikel 9 noemt de “ontoereikende scheiding tussen kerk en staat” expliciet een goed argument tegen de toetreding, maar legt dit niet uit.

De auteur van artikel 1 brengt nog enkele andere culturele tegenargumenten aan het licht. Zoals uit paragraaf 6.2.1 al bleek wordt in dit artikel gesteld dat Turkije cultuur-historisch gezien niet bij de EU hoort. De auteur ziet in Europa een scheidslijn tussen het Latijns-christelijke en het Grieksorthodoxe gedeelte. Voor het ‘tweede Europa’ aan de Griekse kant moet volgens hem naar een andere oplossing dan een ‘gewoon’ lidmaatschap gezocht worden. Ook Turkije hoort volgens hem dan ook niet bij de EU. Daarnaast voorziet de auteur grote multiculturele spanningen in heel Europa als gevolg van immigratie van Turken.

6.2.5: Veiligheidsargumenten

De categorie veiligheid is minder omvangrijk en komt dan ook in totaal minder voor in de artikelen. In geen van de artikelen vormt veiligheid een hoofdonderwerp. De verdeling tussen het aantal argumenten voor en het aantal argumenten tegen is aardig gelijk.

Het zogenoemde ‘chantage-argument’ voor de toetreding wordt gebruikt in de artikelen 2 en 7 maar wordt niet uitgelegd. Bisschop Pelatre uit artikel 2 zegt: “Het alternatief is oorlog”, maar komt verder niet terug op dit standpunt. In artikel 7 wordt gesteld dat al teveel strubbelingen met de EU “ongewenste consequenties” kunnen hebben, maar wat die consequenties zijn wordt niet duidelijk.

Verder haalt artikel 7 een uitspraak van president Bush tegen premier Erdogan aan: “De democratie in Turkije is een lichtend voorbeeld voor de rest van het Midden Oosten, [...] dank u voor uw leiderschap.” Ook later in de tekst wordt Turkije geschetst als een stralend voorbeeld van een ontluikende, doch fragiele democratie.

Een voorstander van de toetreding in artikel 17 ziet de onderhandelingen met Turkije als de “enige mogelijkheid om vrede te bereiken in het Midden-Oosten.” Met Turkije kan volgens hem democratie tussen Londen en de grenzen van India bereikt worden.

De auteur van artikel 11 ziet Turkije ten slotte als onmisbare schakel in de strijd tegen het terroristisch moslimfundamentalisme.

De artikelen 1 en 16 hekelen het chantage-argument. Zij stellen dat de EU juist het risico loopt op een slechtere relatie met Turkije als de onderhandelingen mislukken, dan wanneer nooit met de onderhandelingen was begonnen. De auteur uit artikel 1 voegt toe dat Turkije en de EU volgens hem te verschillende geostrategische belangen hebben.

In de artikelen 9 en 16 worden de problemen die Turkije met zijn buurlanden heeft aangehaald. Artikel 9 stelt dat Turkije de EU zal opzadelen met deze problemen wanneer het land lid wordt. De auteurs uit artikel 16 benoemen de problemen met het buurland Armenië en vragen zich hardop af of Turkije oprecht van plan is actief bij te dragen aan vrede en veiligheid. Dit wordt overigens verder niet toegelicht.

Een tegenstander van de toetreding in artikel 17 erkent dat Turkije een voorbeeldfunctie heeft in het Midden-Oosten, maar houdt het land toch liever buiten de EU: “Laat Turkije (weer) het voortouw nemen in de islamitische wereld en daar de democratische gezindheid uitdragen, in plaats van als loden last op sleptouw te moeten worden genomen door Europa.”

6.2.6: Economische argumenten

De artikelen besteden de minste aandacht aan economische argumenten voor en tegen de toetreding. Alleen artikel 4 heeft economie als hoofdonderwerp.

Dit artikel uit zich niet expliciet voor de toetreding, maar is erg enthousiast over de handel tussen Turkije en Nederland. Het artikel noemt Turkije een “enorme exportmarkt” met hoge economische groeicijfers. De economische hervormingen die in Turkije zijn doorgevoerd, zijn volgens het artikel gunstig voor de Nederlandse export. De verwachting is dat als Turkije toetreedt, de handel verder zal toenemen en de Turkse economie verder zal groeien.

Drie artikelen komen met economische argumenten tegen de toetreding. De auteur uit artikel 1 voorziet een “uitkleding van de verzorgingsstaat met een beroep op de globalisering”, waarvan de prijs vooral in de Schilderswijken betaald zal worden. Een duidelijke toelichting op dit standpunt ontbreekt, evenals op het latere standpunt van de auteur dat de economische verschillen tussen landen als Turkije, Roemenië en Bulgarije en de (rest van de) EU te groot zijn.

In artikel 8 wordt een uitspraak van een Poolse Eurocommissaris aangehaald, die zich afvraagt of er met Turkije onderhandeld kan worden zolang nog geen duidelijkheid bestaat over de Europese begroting.

In artikel 17 spreekt een deelnemer van het NRC webcongres zijn zorgen uit over de toetreding van “een zo groot en arm land als Turkije nu is.” Wel gelooft deze persoon dat Turkije er over tien jaar heel anders uit zal zien dan nu. Artikel 9 noemt het tegenargument dat de Turkse bevolking een laag inkomensniveau heeft overigens “ondeugdelijk”.

6.2.7: Sfeer rond de toetredingsonderhandelingen

In veel artikelen wordt aandacht besteed aan hoe de toetredingsonderhandelingen verlopen. Hierbij komen geen directe voor- of tegenargumenten naar voren, maar de artikelen geven wel een duidelijke sfeer weer. De sfeerbeelden van de toetredingsonderhandelingen zijn in 2005 overwegend negatief. Er wordt echter niet alleen kritiek op Turkije geleverd; ook de EU moet het ontgelden.

In de artikelen 1, 12 en 13 wordt kritiek geleverd op de slechte onderhandelingen door Europese politici. De auteur van artikel 1 hekelt het “tunneldenken” van politici, het kortetermijndenken en het ontbreken van moed om knopen door te hakken ten aanzien van de Cyprus-kwestie. In artikel 12 is de interviewer kritisch over het feit dat de EU geen heldere voorwaarden stelt aan Turkije en andere potentiële toetreders. Eurlings bevestigt dit in artikel 13 door te stellen dat Europa niet duidelijk durft te zijn ten opzichte van Turkije.

Andere artikelen spreken over een crisis in Europa vanwege de door Nederland en Frankrijk afgewezen Europese Grondwet. Volgens de artikelen 7 en 15 is Turkije het slachtoffer van de Europese “identiteitscrisis”. Artikel 6 spreekt over “dokter Europa”, die altijd aan Turkije uitlegde hoe ‘ziek’ het land was en hoe het kon genezen, maar die nu zelf ziek is geworden.

Artikel 8 bericht uitgebreid over het omslaan van de stemming in Europa ten aanzien van Turkije, ook beïnvloed door de Grondwetsafwijzing. Het artikel spreekt over de toetredingsonderhandelingen met Turkije als een “open proces [...] waarvan de uitkomst niet vooraf kan worden gegarandeerd.” Volgens het artikel bieden de toetredingsvoorwaarden ruimte voor interpretatie en kan de uitkomst van het onderhandelingsproces “worden gekleurd door de situatie van dat moment.” Ook de artikelen 5 en 10 berichten over de groeiende reserves van Europese politici tegen een Turks lidmaatschap, de toenemende weerstand onder de bevolking en de slechte ‘sfeer’ ten aanzien van de toetreding.

De artikelen 6, 15 en 18 bekijken de toetredingsonderhandelingen meer vanuit een Turks perspectief. De artikelen berichten veel over eurosceptis in Turkije en over Turkse tegenstanders van de toetreding die proberen de onderhandelingen tot stilstand te brengen. Volgens de auteur van artikel 15 spannen Turkse tegenstanders massaal processen tegen schrijvers aan in een poging de EU boos te maken. De nationalistische Turkse advocaat uit artikel 18 vormt een illustratie van zo’n tegenstander. Hij reageert enthousiast op het dreigement van Nicolai dat de toetredingsonderhandelingen met Turkije gestopt moeten worden als de schrijver Orhan Pamuk wordt veroordeeld: “Wij willen Turkije helemaal niet in Europa. [...] Dus ik zou zeggen tegen die minister: voer uw dreigement uit, dan zijn wij u zeer dankbaar!”

In de artikelen 15 en 18 wordt ook kritiek op de EU geleverd. De auteur van artikel 15 schrijft dat Europa voor Turkije niet te begrijpen en wellicht zelfs niet te vertrouwen is. De advocaat uit artikel 18 sluit zich hierbij aan en noemt Europa “hypocriet”.

Artikel 14 neemt een meer neutraal standpunt in over de toetredingsonderhandelingen. Volgens de auteur is de diplomatie met Europa erg lastig voor de Turken en moeten zij veel geduld hebben. “Ze zijn het volk dat de gunsten moet winnen van westerse volkeren die het voor een groot deel niet zien zitten ‘familie te worden’ van de Turken. Maar de begerenswaardige Europese Unie gloort in de verte.”

6.2.8: Othering

In paragraaf 4.4 zijn bij de toelichting van de inhoudsanalysestap waarbij ‘op zoek’ gegaan wordt naar othering een aantal vragen uiteengezet. De eerste twee vragen gaan over hoe het karakter van Turkije (modern of traditioneel) en haar bevolking wordt neergezet. In het jaar 2005 lijken deze vragen nauwelijks relevant te zijn. Het overgrote gedeelte van de artikelen besteedt namelijk vrijwel geen aandacht aan kenmerken van Turkije en haar bevolking. In deze artikelen is Turkije meer een ‘object’ in het onderhandelingspel. In veel artikelen worden de toetredingscriteria aangehaald en wordt beoordeeld in hoeverre Turkije hieraan voldoet, maar wordt verder niet ingegaan op kenmerken van Turkije. In artikel 3 wordt met ‘Turkije’ eigenlijk alleen het rechtssysteem van het land bedoeld en in artikel 4 is Turkije niets anders dan een potentiële markt.

De meeste artikelen die Turkije een negatief waardeoordeel geven, doen dit op basis van de toetredingscriteria. Hier is geen sprake van othering, omdat verschillende aspecten van Turkije’s politiek en economie gemeten worden aan een door de EU vastgestelde ‘meetlat’. Dat Turkije volgens de artikelen op sommige punten nog niet ‘klaar’ is voor de EU heeft te maken met de al ‘vaststaande’ ongelijke machtsverhouding tussen de twee (met Turkije als vragende partij) en niet door de manier waarop de kranten Turkije beschrijven.

Het enige artikel waarin de vraag of Turkije modern of traditioneel is aan bod komt is artikel 2, waarin Turkije als een modern en op Europa gericht land wordt geschetst. Over de bevolking wordt alleen kort vermeld dat ‘ze’ graag bij Europa willen horen. Verder besteden alleen de artikelen 6 en 18 kort aandacht aan de Turkse bevolking, door de kloof tussen moslims en seculieren aan te halen en door te stellen dat ‘de Turken’ het niet accepteren als hun natie door het slijk wordt gehaald.

In iets meer dan een kwart van de artikelen wordt Turkije als ‘anders’ bestempeld. Zo melden de artikelen 1, 9 en 16 dat Turkije andere normen en waarden heeft en tot een andere ‘cultuurkring’ behoort. Wat deze normen en waarden precies inhouden wordt echter niet vermeld en er wordt geen waardeoordeel aan Turkije’s ‘andersheid’ verbonden. Van othering is dus ook hier niet echt sprake, hoewel wel meerdere keren wordt benadrukt dat bewoners van de EU zich niet meer ‘thuis voelen’ als een land als Turkije toetreedt. De auteur van artikel 14 stelt dat Turkije anders, maar wel al eeuwen lang op het westen gericht is. Ook hier wordt Turkije niet als ondergeschikt aan de EU geplaatst. Ook in artikel 17 is dit niet het geval, waarin gesteld wordt dat Turkije anders is, maar wel steeds meer op de EU gaat lijken. Over enkele artikelen bestaat enige twijfel over het voorkomen van othering, omdat een beetje minachtend over Turkije wordt geschreven. Zo wordt in artikel 6 gesuggereerd dat het ‘zieke’ Turkije ‘dokter’ Europa nodig heeft om te verbeteren en dat het ‘mis’ gaat als Europa als toekomstbaken verdwijnt. Artikel 16 noemt het ‘gedram’ van Turkije in het onderhandelingspel “een kandidaat EU-lid onwaardig.” Artikel 19 spreekt schande over de veronderstelling dat Turkije de toetredingsonderhandelingen niet serieus neemt en heeft het over ‘mallotigheden’ in Turkije (aanklachten tegen schrijvers) die de toetreding van het land bemoeilijken.

Othering komt dus nauwelijks voor in 2005 en helemaal niet in een duidelijke expliciete vorm. Wanneer Turkije ‘anders’ wordt genoemd wordt er geen waardeoordeel aan verbonden en slechts kleine ‘ongelukkige’ formuleringen suggereren dat Turkije als minderwaardig wordt gezien.

6.3: Analyseresultaten van het jaar 2006

6.3.1: Teneur en hoofdonderwerpen

De snelle scan van alle krantenartikelen uit 2006 (bijlage 2) levert een enigszins negatief beeld op over Turkije en de toetredingsonderhandelingen. In december van dat jaar zijn de toetredingsonderhandelingen met Turkije zelfs gedeeltelijk opgeschort. De artikelen voorafgaand aan deze gebeurtenis berichten dan ook veel over Europese kritiek (al dan niet in de vorm van een rapport) op verschillende problemen in Turkije, zoals de processen tegen schrijvers, de positie van de Koerden, de rol van het leger en vooral de Cyprus-kwestie. In deze paragraaf wordt bekeken in hoeverre deze punten en andere argumenten terugkomen in de geselecteerde artikelen van 500 woorden of meer. Uiteraard worden deze resultaten met die uit 2005 vergeleken.

Wat betreft de algemene toon van de artikelen vertoont het jaar 2006 hetzelfde patroon als 2005: drie artikelen zijn overwegend positief, negen artikelen zijn overwegend negatief en acht artikelen zijn zowel positief als negatief of neutraal.

Ook in 2006 hebben de positieve artikelen uiteenlopende hoofdonderwerpen. Weer neemt een positief artikel het op voor Turkije ten aanzien van de Cyprus-kwestie. Volgens de auteur van de betreffende column (artikel 37 – Kwestie-Cyprus mag relatie niet bepalen – 6 december) heeft de EU het Cyprus-probleem zichzelf op de hals gehaald door het verdeelde land toe te laten treden. Hij zou het dan ook zeer kortzichtig vinden als de toekomstige verhouding met Turkije compleet afhankelijk zou zijn van de Cyprus-kwestie.

Artikel 26 (Nee tegen Turkije is geen optie – 14 september), wederom een opinieartikel, is het eerste artikel met een veiligheidsargument als hoofdonderwerp. Volgens de auteur bewijst de Turkse bijdrage aan de VN-macht in Libanon dat het land om geopolitieke redenen lid moet worden van de EU. De auteur denkt dat de toetreding van Turkije goed zal zijn voor de internationale verhoudingen en de positie van Europa in het Midden-Oosten.

Artikel 31 ('Wat is er niet Europees aan Istanbul' – 21 oktober) vormt een positief interview met Europarlementariër Joost Lagendijk (GroenLinks), die graag wil dat Turkije lid wordt van de EU. Lagendijk vindt vooral dat Turkije grote positieve (vooral politieke) veranderingen heeft doorgemaakt en dat het belangrijk is dat de EU deze stimuleert.

Vijf overwegend negatieve artikelen zijn vooral politiek van aard en gaan vooral over problemen en de negatieve sfeer rond de toetredingsonderhandelingen met Turkije. Vier van deze artikelen leveren vanuit een westers perspectief kritiek op Turkije.

Artikel 23 ('EU is naïef geweest over Turkije – 12 juli) vormt een interview met de Grieks-Cypriotische minister van Buitenlandse Zaken, die zich erg kritisch uit over de Turkse weigering Cyprus te erkennen. Artikel 27 (Op weg naar de grote Turkse treinbotsing – 15 september) meldt dat "Turkije leidt aan een grenzeloze zelfoverschatting en een versluisde blik op de harde werkelijkheid". Ook in dit artikel wordt vooral commentaar geleverd op de Turkse weigering Cyprus te erkennen, maar ook op de trage hervormingen en de aanklachten tegen schrijvers.

Dit is ook het geval in artikel 34 (Onderhandelen om iedere millimeter – 8 november), die het kritische voortgangsrapport van de EU als hoofdonderwerp heeft. Naast kritiek op de vrijheid van meningsuiting, de gelijkheidsbepaling van godsdiensten, de martelingen in politiebureaus, de rol van het leger en de Cyprus-kwestie wordt ook kritiek geleverd op de scherpe opstelling van Turkije in het onderhandelingsproces. Artikel 40 (Achter de schermen hoopt men dat dit het begin van het eind van het Turkse toetredingsavontuur is – 15 december) sluit zich hierbij aan. Volgens de auteur van het artikel past de harde opstelling van Turkije "niet binnen de cultuur van de Unie". Dit artikel heeft naast de negatieve houding van Turkije ook het aanhoudende negatieve sentiment binnen de EU als hoofdonderwerp.

Artikel 38 ('Europa is heel onrechtvaardig' – 11 december) bekijkt de negatieve sfeer rond de toetredingsonderhandelingen vooral van Turkse kant. Het artikel spreekt over de groeiende vertrouwenskloof tussen Turkije en de EU en de toenemende negatieve gevoelens over Europa onder de Turken.

De vier artikelen die meer over binnenlandse problemen in Turkije berichten hebben meer uiteenlopende hoofdthema's dan in 2005. In deze artikelen worden wel weer net als in 2005 veel politieke en culturele aspecten met elkaar gecombineerd en wederom vormen het Turkse nationalisme, de aanklachten tegen schrijvers en de ontkenning van de Armeense genocide een belangrijk hoofdonderwerp. Artikel 28 (Turkse schrijfster Elif Shafak vrijgesproken – 22 september) en 29 (Het ideaal van de zuivere natie – 28 september) gaan dieper in op (de geschiedenis van) het Turkse nationalisme en het taboe rond de Armeense genocide. Beide artikelen beginnen meer cultureel, maar sluiten af met een politiek aspect. Artikel 28 stelt dat Turkse nationalistische tegenstanders van de EU de rechtzaken gebruiken om het toetredingsproces te beschadigen en artikel 29 stelt dat de erkenning van de genocide geen formele toetredingseis is, maar dat de EU wil dat het daar op den duur wel van komt.

Artikel 33 (Allah tegen Atatürk – 4 november) heeft de spanningen tussen moslims en seculieren als hoofdonderwerp en gaat ook in op politieke en culturele aspecten rond deze spanningen. Artikel 35 (Turkse generaal hebben geen coup nodig – 9 november) is meer politiek van aard en gaat vooral over de te grote en volgens de auteur ondemocratische macht van het leger in Turkije.

Twee van de meer neutrale artikelen gaan vooral over binnenlandse politieke, culturele en economische aspecten van Turkije. Artikel 21 (Seculieren en gelovigen staan steeds harder tegenover elkaar – 9 mei) heeft de spanningen tussen de seculieren en de aanhangers van de AKP van Erdogan als hoofdonderwerp. Het wantrouwen jegens de AKP is groot in Turkije en de angst heerst dat de partij haar fundamentalistische kanten snel bloot zal leggen. Het artikel neemt een neutraler standpunt in dan het hierboven genoemde artikel 33 dat hetzelfde thema heeft. Artikel 22 (Na broerlief staan er twee neven op de stoep – 7 juni) gaat over de economische veranderingen in Turkije, waardoor het platteland leegloopt en steeds meer mensen naar Istanbul trekken.

Vijf neutrale artikelen hebben de toetreding als aanleiding, waarvan twee artikelen de onderhandelingen zelf als hoofdonderwerp hebben. Deze artikelen zijn vooral politiek van aard. Artikel 36 (Turkije staat mopperend langs de zijlijn – 6 december) gaat over verschillende EU-landen die een deadline voor Turkije willen smeden om Cyprus te erkennen. Andere landen zijn terughoudender, omdat zij de relatie met Turkije niet willen verpesten. Artikel 39 (Turken verbazen zich over ‘primitief’ gerechtshof – 13 december) geeft een verslag van een cursus die Turkse rechters in Nederland hebben gevolgd, wat de Turken zou moeten helpen hun rechtspraak aan Europa aan te passen. Het ‘aardige’ van dit artikel is dat de Turkse rechters ook aan het woord gelaten worden en dat zij de kans krijgen hun zienswijze op de situatie te geven. Zij benadrukken dan ook dat het project niet betekent dat de Turkse rechtspraak tekort schiet of achterblijft bij die van Europa.

De drie andere ‘toetredingsartikelen’ combineren politieke aspecten weer met andere elementen. Artikel 32 (Europa met en zonder Turkije – 27 oktober) behandelt twee toekomstscenario’s, van een Europa met en een Europa zonder Turkije. Beide scenario’s hebben positieve en negatieve punten, op politiek, economisch, veiligheids- en cultureel vlak. Artikel 30 (Nederland en Europa gaan steeds meer op Turkije lijken – 13 oktober) combineert politieke en culturele aspecten. Volgens de auteur gaan Europa en Nederland steeds meer op Turkije lijken wat betreft nationalistische gevoelens, politieke vrijheden en de rol van veiligheidsdiensten in de strijd tegen terrorisme. Artikel 25 (‘Turkse erkenning van genocide niet uitgesloten’ – 9 september) combineert ook politieke en culturele aspecten in een interview met de Turkse minister van Economische Zaken. De nadruk ligt op de erkenning van de Armeense genocide, Cyprus en de hervormingen in Turkije.

Het laatste artikel 24 (Turkse vredesmissie is gevaarlijk en verleidelijk – 26 juli) combineert politieke en veiligheidsaspecten. Het hoofdonderwerp is de mogelijke deelname van Turkije aan een vredesmacht in Libanon. Het artikel behandelt verder vooral de relaties van Turkije met de EU, de VS en het Midden-Oosten.

6.3.2: Dominante argumenten

In de artikelen uit 2006 komen vijf argumenten in minstens vijf verschillende artikelen voor. Vier argumenten pleiten tegen de toetreding, één argument is voor de toetreding. Het zijn dezelfde argumenten als die in het dominante rijtje uit 2005.

Ook in 2006 vormt de Cyprus-kwestie het belangrijkste thema, dat in elf artikelen wordt aangehaald. Net als in 2005 vormt de Cyprus-kwestie een belangrijk argument tegen de toetreding, maar wordt wel genuanceerd over het probleem bericht.

Zoals uit paragraaf 6.3.1 al bleek, neemt artikel 37 vooral het standpunt in dat Europa het probleem zichzelf op de hals heeft gehaald, door een verdeeld Cyprus toe te laten in de EU. De auteur ziet de weigering van Cypriotische schepen en vliegtuigen in de Turkse havens en vliegvelden wel degelijk als een probleem, maar hij vindt dat de relatie tussen de EU en Turkije niet volledig afhankelijk mag zijn van dit probleem.

Ook de artikelen 23, 25, 38 en 40 nemen het gedeeltelijk voor Turkije op. De interviewer uit artikel 23 probeert de Grieks-Cypriotische minister van Buitenlandse Zaken te prikkelen door

de Turkse kant van het verhaal naar voren te brengen. Hij noemt het door de Grieks-Cyprioten afgewezen VN-plan en het isolement waarin Noord-Cyprus zich bevindt. De artikelen 25, 38 en 40 komen ook terug op deze punten. In de artikelen 25 en 38 wordt dit gedaan door Turkse mensen die het woord krijgen.

De artikelen 21, 24, 27, 32 en 34 behandelen de Cyprus-kwestie kort als een van de “obstakels” en bieden geen ruimte het probleem te nuanceren. Vooral artikel 34 is erg kritisch over de houding van Turkije ten opzichte van Cyprus: de “briesende Erdogan” verzet geen stap en komt zijn beloftes niet na. De harde opstelling van Turkije ten aanzien van de kwestie zorgt voor een “ongemakkelijk gevoel” in Europa volgens het artikel.

Zoals uit paragraaf 6.3.1 al bleek vormt de kwestie ook een hoofdonderwerp in artikel 36. Dit artikel biedt geen nuancering op de Cyprus-kwestie zelf, maar geeft wel aan dat verschillende EU-landen de relatie met Turkije niet willen verkwanselen vanwege het probleem.

Het grootste deel (zeven) van de artikelen die over de Cyprus-kwestie berichten, brengen deze in relatie met een naderende crisis of zelfs onderbreking van de toetredingsonderhandelingen tussen Turkije en de EU.

Drie artikelen brengen de Cyprus-kwestie in verband met het sterke nationalisme in Turkije. Volgens artikel 21 krijgt de Turkse premier Erdogan weinig speelruimte iets aan de Cyprus-kwestie te doen, doordat Turkse nationalistten zich hier hevig tegen verzetten. Dit probleem wordt in de artikelen 23 en 37 bevestigd. Artikel 37 geeft aan dat de Turkse regering bang is de bevolking tegen zich in het harnas te jagen: “Veel Turken zouden het als een nationale vernedering zien als hun regering Cyprus – en daarmee het gezag van de Grieks-Cypriotische regering – erkent.”

Ook de heersende taboes, aanklachten en het gebrek aan vrijheid van meningsuiting vormen weer een dominant tegenargument in 2006. Net als in 2005 wordt het probleem vaak in verband gebracht met het Turkse nationalisme en worden culturele en politieke aspecten rond het probleem met elkaar gecombineerd.

Verschiedende artikelen bieden enige nuancering op de problemen rond de taboes en rechtszaken in Turkije. In artikel 25 geeft de Turkse minister van Economische Zaken aan een erkenning van de Armeense genocide niet uit te sluiten. Hij wil akkoord gaan met een onderzoek naar de achtergronden van de kwestie, maar vindt het Europees Parlement niet de aangewezen instelling om zich uit te spreken over wat er precies is gebeurd. Daarnaast geeft de minister aan dat Turkije artikel 301, die het ‘beledigen van de Turkse identiteit’ verbiedt, wil evalueren en indien nodig aanpassen. Dit wordt door de Turkse premier Erdogan bevestigd in artikel 34.

Artikel 30 ziet de aanklachten, taboes en het Turkse nationalisme als een probleem, maar volgens de auteur beginnen Nederland en Europa steeds meer op Turkije te lijken op deze vlakken (zie paragraaf 6.3.1). De artikelen 29 en 38 sluiten zich hier gedeeltelijk bij aan. In artikel 29 levert Turkije commentaar op het feit dat enkele Nederlandse politici van de kieslijsten zijn geschrapt omdat zij de Armeense genocide ontkenden; “Europa, waar blijft de vrijheid van meningsuiting?”. In artikel 38 hekelt een Turkse vrouw de poging van Frankrijk om ontkenning van de Armeense genocide strafbaar te maken. Ook dit wordt gezien als een inbreuk op de vrijheid van meningsuiting. In artikel 31 sluit Europarlementariër Joost Lagendijk van GroenLinks zich aan bij de standpunten uit de artikelen 29 en 38. Volgens hem beroven de genoemde incidenten Europa van haar argumenten om de vrijheid van meningsuiting in Turkije te bevechten.

De andere artikelen die over de taboes en rechtszaken berichten bieden geen nuancering op het probleem. In de artikelen 21, 23, 26 en 35 wordt de kwestie slechts kort aangehaald als een obstakel op weg naar Turkije’s toetreding tot de EU.

In artikel 27 uit een Brusselse diplomaat zich uiterst kritisch over de aanklachten tegen schrijvers en journalisten in Turkije. Volgens de diplomaat is de vrijheid van meningsuiting in Turkije er slecht aan toe. Uit paragraaf 6.3.1 was al gebleken dat de problemen het hoofdonderwerp van de artikelen 28 en 29 vormen. De artikelen behandelen de geschiedenis van de Armeense genocide en het ontstaan van het Turkse nationalisme. Volgens artikel 28 voert een Turkse nationalistische advocaat een “kruistoch tegen iedereen die vraagtekens durft te zetten bij de grote taboes die vandaag de dag nog bestaan in Turkije.” Het artikel besluit met het standpunt dat Turkse nationalistische rechtzaken gebruiken om de toetreding van Turkije tot de EU te blokkeren: “De regering moet snappen dat deze tactiek werkt, en dat artikel 301 een groot struikelblok vormt voor vooruitgang in de onderhandelingen over toetreding”, aldus het artikel.

In tegenstelling tot de Turkse publieke opinie vormt de Europese publieke opinie over Turkije weer een dominant aanwezig argument tegen de toetreding. Het argument vormt in geen enkel artikel meer een hoofdonderwerp, maar wordt wel in vijf artikelen genoemd.

De artikelen 30, 31, 32 en 40 combineren het argument met economische, culturele en andere economische aspecten. Volgens de interviewer in artikel 31 is er weinig animo in de lidstaten van de EU voor een Turks lidmaatschap, omdat men bang is voor de komst van “nog eens honderdduizenden Turken” en voor de islam. Deze angsten worden overigens weerlegd door Europarlementariër Joost Lagendijk, maar de publieke opinie zelf blijft volgens hem een lastig punt. Volgens de auteur van artikel 30 geeft het weinige draagvlak onder de Europese bevolking voor de toetreding populistische politici een kans zich te profileren. Zij profiteren van de angst voor globalisering, migratie en islam.

Deze gedachtegang wordt bevestigd in artikel 40: “Inwoners van de lidstaten zijn steeds meer naar binnen gericht en sluiten zich af van de wereld, Europa en immigranten. Dit lijkt niet van voorbijgaande aard, waardoor er meer ruimte komt voor populistische, xenofobische politici.” Daarnaast stelt de auteur van artikel 40 dat ‘de mensen’ instinctief aanvoelen dat Turkije de EU in economisch opzicht weinig te bieden heeft.

Artikel 32 stelt dat een belangrijk deel van de Europese publieke opinie en ook een aantal vooraanstaande politieke leiders “rondt vijandig” staat “tegenover opname van het grote, onderontwikkelde islamitische land in de al behoorlijk opgerekte Unie.”

De interviewer uit artikel 23 gebruikt de negatieve publieke opinie in Europa om het enigszins voor Turkije op te nemen: “Turken weten heel goed dat miljoenen Europeanen hen niet in de Unie willen. [...] Is de Turkse scepsis over Europa [...] niet begrijpelijk?”

Het meest gebruikte argument voor de toetreding wordt net als in 2005 gevormd door de hervormingen die Turkije heeft doorgevoerd, de wil van het land om deze hervormingen door te zetten en de mening dat het belangrijk is dat de EU deze hervormingen steunt. Het argument wordt wederom niet altijd duidelijk toegelicht.

Artikel 30 geeft aan dat Turkije sinds 1999 veel gedaan heeft om zijn wetgeving aan Europa aan te passen, maar wat Turkije precies heeft gedaan blijft ongewis. Europarlementariër Joost Lagendijk gaat in artikel 31 uitgebreider in op de positieve ontwikkelingen in Turkije. Lagendijk ziet een sterke hervormingsgezinde beweging in het land en het vooruitzicht op lidmaatschap van de EU heeft deze beweging versterkt. Hij vindt het belangrijk dat de EU de hervormers steunt. Toch wordt weer niet heel duidelijk benoemd wat de hervormingen precies inhouden. Dit geldt ook voor artikel 26: volgens de auteur zal de toetreding van Turkije tot de EU meer betekenen voor de mensenrechten daar dan weigering, maar waarom dat zo is blijft de vraag.

Een AKP-politicus in artikel 33 prijst de dingen die premier Erdogan voor zijn bevolking voor elkaar heeft kunnen krijgen: hij “bracht de inflatie omlaag, legde wegen aan, gaf dorpen water

en elektriciteit.” Daarnaast denkt de politicus dat Europa Turkije vrijer en democratischer kan maken. Ook in artikel 21 wordt het werk van Erdogan geprezen. Onder zijn leiding is de Turkse economie flink opgeknapt en dankzij hem is Turkije in onderhandeling met de EU. Ongeveer evenveel artikelen hebben juist kritiek op de hervormingen in Turkije. Zo bericht artikel 25 over een kritisch voortgangsrapport van Europarlementariër Eurlings en over de steeds trager verlopende hervormingsprocessen. De Turkse minister van Economische Zaken reageert hier echter op door te stellen dat de Turkse bereidheid tot hervormingen zeer groot is en alleen maar zal toenemen. Zo wil de minister bekijken of artikel 301 aangepast moet worden en is er sprake van voorzichtige toenadering tot Cyprus.

Andere artikelen bieden minder weerwoord op kritieken op de hervormingen. Artikel 27 is het meest kritisch over Turkije: “Turkije lijdt aan een grenzeloze zelfoverschatting en een versluerde blik op de harde werkelijkheid”, aldus een Brusselse diplomaat in het artikel. Het artikel hekelt de Turkse weigering haar havens open te stellen voor Cypriotische schepen en de teleurstellende vooruitgang op het gebied van mensenrechten en democratisering.

Ook artikel 34 is ronduit kritisch, zoals uit paragraaf 6.3.1 al is gebleken. Het artikel behandelt net als artikel 25 het voortgangsrapport van Eurlings. Vooral op politiek vlak schort er nog veel aan Turkije en de vaart in de hervormingen is eruit. De economisch goede prestaties van Turkije worden overschaduwed door een “waslijst aan klachten over democratie en rechtsstaat.” Daarnaast hekelt het artikel de harde opstelling van de Turken tijdens de onderhandelingen. Artikel 32 sluit zich aan bij artikel 34 in haar berichten over het kritische voortgangsrapport van Eurlings en het feit dat Turkije te weinig werk maakt van hervormingen. De Grieks-Cypriotische minister in artikel 23 vindt dat Europa naïef is geweest ten opzichte van Turkije. Het land denkt dat het kan doen wat het wil en houdt zich niet aan gedane beloften, aldus de minister.

6.3.3: Andere politieke argumenten

De overige politieke argumenten voor en tegen de toetreding die dit jaar naar voren komen, lijken ook voor een groot deel op die uit 2005. Wel zijn er wat veranderingen op te merken in de frequentie waarin welke argumenten naar voren komen.

Behalve de positieve hervormingen worden weinig andere politieke argumenten voor de toetreding genoemd. De artikelen 24 en 36 behandelen de strategische positie van Turkije en de brugfunctie die het daardoor kan vervullen. Volgens artikel 24 heeft Ankara goede betrekkingen met zowel Israël als Syrië, Iran en Libanon. Artikel 36 noemt zeer kort het “strategische belang” van de toetreding van Turkije, maar licht dit niet toe. De strategische positie van Turkije in de regio tussen Europa en het Midden-Oosten in komt in meerdere artikelen voor, maar wordt daar meer aangedragen als veiligheidsargument. In paragraaf 6.3.5 wordt hier dan ook op teruggekomen.

In artikel 32 komt het argument terug dat de EU Turkije beloftes heeft gedaan: “Er zijn in de afgelopen decennia verwachtingen gewekt en afspraken gemaakt, en daar kun je niet zomaar onderuit.” Daarnaast noemt het artikel het Turkse streven naar toetreding tot de Europese Unie in de woorden van de Turkse schrijver Orhan Pamuk een “vriendschapsgebaar dat na eeuwen van oorlog en strijd niet licht mag worden opgevat.”

De te sterke positie van het leger in Turkije vormt een belangrijk politiek tegenargument in 2006 en komt terug in vier artikelen. Uit paragraaf 6.3.1 bleek al dat het probleem het hoofdonderwerp van artikel 35 vormt. Het artikel haalt een rapport aan waaruit blijkt dat het leger de feitelijke macht heeft in Turkije. Het parlement heeft bijvoorbeeld nauwelijks iets te zeggen over het defensiebudget of wapenaankopen. De positie van het leger is volgens het rapport zeer ondemocratisch. “De Almanac legt pijnlijk bloot hoever Turkije nog is verwijderd van een westerse, liberale democratie”, besluit het artikel.

Artikel 33 brengt het leger in verband met de spanningen tussen seculieren en moslims en de matige voortgang in de toetredingsonderhandelingen: “Zelfs het leger heeft de politieke arena weer betreden. Enige jaren geleden, toen Turkije nog ferm op weg leek naar de Europese Unie, stemde het leger in met een rol in de schaduw. Maar die tijd lijkt voorbij. Generaal na generaal laat inmiddels weten dat Turkije een seculiere republiek is en dat er aan dat secularisme niet te tornen valt.”

De artikelen 25 en 34 noemen de te sterke positie van het leger kort als een kritiekpunt in het voortgangsrapport van Eurlings. In de artikelen 33 en 34 krijgt het leger de kans zichzelf te verdedigen. Zo zou het leger de “sluipende islamisering” in Turkije voorkomen en is het leger belangrijk omdat Turkije in een gevoelig gebied ligt.

De mensenrechtensituatie in Turkije vormt ook een tegenargument in vier artikelen. Dit argument wordt echter steeds kort aangehaald en nauwelijks uitgelegd. De auteur van artikel 26 stelt dat Turkije “iets” aan zijn “mensenrechtensituatie” zal moeten doen. Artikel 27 stelt dat de voortgang in Turkije “op het gebied van mensenrechten” teleurstellend is en artikel 34 haalt het voortgangsrapport van Eurlings aan waarin beweerd wordt dat in Turkije nog steeds martelingen plaatsvinden. De auteur van artikel 30 stelt dat Nederland en Europa op Turkije gaan lijken wat betreft mensenrechten: de bevoegdheden van veiligheidsdiensten zijn drastisch vergroot en individuele rechten en privacy worden beknot. “Alles mag in de strijd tegen terreur”, aldus de auteur.

De artikelen 25 en 34 leveren kort commentaar op de rechten van minderheden in Turkije, door wederom het kritische voortgangsrapport van Eurlings aan te halen. De artikelen 21 en 28 brengen de positie van minderheden in Turkije in verband met het Turkse nationalisme. In artikel 21 staat dat half Turkije over premier Erdogan heen viel toen hij erkende dat er een ‘Koerdische kwestie’ bestaat en dat zijn nationale sentiment meteen werd betwijfeld. Artikel 28 noemt de Koerden een van de taboes van Turkije. Dit geldt ook voor de positie van het leger: iedereen die hier vraagtekens bij durft te zetten loopt het risico vervolgd te worden.

Net als in 2005 komt de Turkse publieke opinie ook naar voren in enkele artikelen. In 2006 vormt de Turkse opinie alleen een tegenargument: volgens de artikelen 32 en 38 wordt deze steeds negatiever ten aanzien van Europa en de toetreding. Artikel 38 bekijkt, zoals al bleek uit paragraaf 6.3.1, het probleem sterk vanuit Turks perspectief en legt de schuld vooral bij Europa: “Veel Turken voelen zich tot het uiterste getergd.”

Politieke vraagstukken voor de EU komen nauwelijks terug in 2006. Artikel 32 spreekt over de dreigende onbestuurbaarheid van de EU als Turkije toetreedt, maar licht dit niet uitgebreid toe.

6.3.4: Andere culturele argumenten

Net als in 2005 bevat een viertal artikelen culturele argumenten die voor de toetreding van Turkije pleiten. Het interview met Europarlementariër Joost Lagendijk in artikel 31 voert hierin de boventoon. Lagendijk benadrukt de mildheid van de Turkse islam door te stellen dat Turkije al honderden jaren een ontwikkeling doormaakt die afwijkt van landen als Iran en Saoedi-Arabië. De islam in Turkije is veel gematigder dan in de Arabische wereld en de bekering van Turkse jongeren tot de radicale islam komt volgens Lagendijk dan ook niet voort uit de manier waarop de islam in Turkije wordt bedreven. Daarnaast benadrukt hij dat mensen uit Istanbul en West-Turkije net zo opgewonden raken over eerwraak als ‘wij’ en dat de Turkse overheid hiertegen campagnes voert.

Lagendijk prijst de mildheid van de Turkse islam ook door deze met politieke (democratie) en veiligheidsaspecten te combineren: “Als je vindt dat de clash of civilizations niet zo’n aantrekkelijk vooruitzicht is dan heeft Europa veel te winnen bij een democratisch land waar de meerderheid moslim is. Omdat je daarmee aangeeft dat islam en democratie helemaal niet met elkaar in strijd zijn.”

De mildheid van de Turkse islam wordt grotendeels bevestigd in artikel 33. De auteur stelt dat de overgrote meerderheid van de Turkse bevolking een voorstander is van het secularisme. Gelovige Turken zouden alleen meer ruimte willen voor de hoofddoek en religieus onderwijs. Volgens de AKP-politicus in het artikel is het secularisme dan ook absoluut niet in gevaar. Volgens hem proberen seculiere politici het volk bang te maken door de AKP fundamentalistisch te noemen, omdat de seculiere elite bang is macht te verliezen. Artikel 21 bevestigt kort het milde karakter van de islam. Volgens het artikel is er geen ruimte voor al dan niet ‘fundamentalistische’ plannen van premier Erdogan.

Volgens Lagendijk is het beeld van Turkije nog altijd dat het een “achterlijk land” is. “Ik zou mensen met dat beeld aan de haren willen meetrekken om ze midden in Istanbul neer te zetten en dan te vragen: Wat is er niet Europees aan Istanbul?”, aldus Lagendijk. Wel zegt hij: “Tegelijk moet je ook erkennen dat in Oost- en Centraal Turkije een ander slag mensen woont.” Tot slot stelt artikel 32 kort dat het vooruitzicht van aansluiting bij Europa een belangrijke motor is voor culturele modernisering in Turkije.

Zoals uit paragraaf 6.3.1 al is gebleken, berichten de artikelen 21 en 33 over de spanningen tussen seculiere en gelovige politici van de AKP. Artikel 21 bericht over hoe de gelovige premier Erdogan onder vuur ligt van de seculieren. De seculieren vertrouwen Erdogan niet en vinden dat religieus fundamentalisme een “alarmerende omvang” heeft gekregen. Er worden voorbeelden van ‘fundamentalistische’ plannen van Erdogan gegeven, maar zoals bij de culturele voorargumenten al is aangegeven biedt het artikel ook een weerwoord: er is “weinig gekomen van Erdogan’s al dan niet ‘fundamentalistische’ plannen.” Daarnaast heeft Erdogan wel erg zijn best gedaan om Turkije in onderhandeling met de EU te brengen. De spanningen tussen seculieren en moslims vormen een probleem, maar worden door dit artikel niet als obstakel voor de toetreding van Turkije tot de EU gezien.

Artikel 33 is kritischer en brengt de spanningen wel direct in relatie met de toetreding. Volgens het artikel was er voorheen consensus tussen de seculieren en de gelovige politici in hun gezamenlijke wens tot de EU toe te treden, maar zijn de oude breuklijnen nu weer goed zichtbaar. Het feit dat het leger zich zelfs met de problemen is gaan bemoeien, bewijst voor de auteur dat het niet goed gaat in Turkije.

De spanningen tussen de seculieren en de gelovigen worden geïllustreerd door middel van voorbeelden van rechtszaken die zij tegen elkaar aanspannen en door de beschrijving van de moord door een moslimextremist op een rechter. Daarnaast bevat het artikel interviews met een seculiere en een AKP-politicus, die elkaar de grond in boren. De seculiere politicus beweert daarnaast: “Erdogan gelooft in twee werelden, een christelijke en een islamitische. En volgens hem behoort Turkije bij de moslimwereld.” Het artikel nuanceert wel verschillende aantijgingen van het seculiere kamp dat een “sluipende islamisering” gaande is in Turkije (zie culturele voorargumenten), maar besteedt ook aandacht aan de toenemende radicalisering onder Turkse jongeren (ook genoemd in artikel 31) en het feit dat steeds meer Turken teruggrijpen op de islam. Dit gegeven is wel een bijzaak: de spanningen zelf vormen het grote probleem. Volgens de auteur verkeert Turkije in een “identiteitscrisis”.

Volgens de auteur van artikel 30 is Turkije niet seculier, want de staat controleert de religie: alleen een door de staat goedgekeurde boodschap mag verspreid worden en dissidente imams worden vervolgd. De auteur nuanceert deze aantijgingen echter door te stellen dat Nederland en Europa op Turkije beginnen te lijken op dit gebied: radicale imams worden het land uitgezet, de overheid houdt systematisch in de gaten welke religieuze boodschap er in moskeeën wordt verspreid en Den Haag verzorgt imamopleidingen.

Artikel 34 noemt kort een uitspraak in het rapport van Eurlings, dat de gelijkberechtiging van godsdiensten in Turkije nog ver te zoeken is.

De auteur van artikel 32 stelt tenslotte dat Europese samenlevingen erg onzeker zijn over hun eigen identiteit en dat zij worstelen met de omgang met de islam. Hij vraagt zich dan ook af of Europa de toetreding in sociaal opzicht aankan.

6.3.5: Veiligheidsargumenten

Ook in 2006 is de categorie 'veiligheid' niet omvangrijk. Zoals uit paragraaf 6.3.1 is gebleken, vormt veiligheid dit jaar echter wel een hoofdonderwerp in een artikel. Dit artikel 26 voert de boventoon in het geven van veiligheidsargumenten die voor de toetreding van Turkije pleiten. Het artikel verweeft culturele aspecten door deze argumenten heen.

Het feit dat Turkije deelneemt aan een VN-macht in Libanon, bewijst voor de auteur dat het land lid moet worden van de EU. Europa wil een voortrekkersrol spelen bij conflicten in het Midden-Oosten en maakt zichzelf een geloofwaardige vreedestichtende macht door Turkije toe te laten treden tot de EU. Een weigering van Turkije zou volgens de auteur slecht zijn in het licht van de internationale spanningen. Het zal volgens hem in de moslimwereld het wantrouwen tegen de EU verder aanwakkeren en het zal de bestaande tegenstellingen verscherpen. Net als Lagendijk (zie paragraaf 6.3.4) haalt de auteur de 'Clash of Civilizations' aan: "Als de Unie het beeld wil uitdragen dat het een exclusieve christelijke club is die zich langs de breuklijnen van Samuel Huntington manifesteert als een nieuwe wereldspeler, dan moeten we de Turken vooral buiten houden."

Artikel 32 bevestigt de mening die in artikel 26 wordt geventileerd. Artikel 32 haalt onder andere een uitspraak van de voormalige Duitse minister van Buitenlandse Zaken Joschka Fischer aan. Fischer vindt dat Europese politici te onverschillig zijn in hun betrekkingen met Turkije, terwijl dat volgens hem juist een cruciale rol speelt in de Europese veiligheid. Met Turkije staat Europa volgens hem sterker in de crisissituaties in het Midden-Oosten en in de strijd tegen het terrorisme. "Het integratieproject belemmeren is een onzinnige daad die grote gevolgen zal hebben voor de Europeanen" volgens Fischer. De auteur van het artikel stelt later dat een afwijzing van Turkije als gevolg kan hebben dat het land zich afwendt en misschien meer aansluiting gaat zoeken bij Rusland of Iran. Daarnaast zal een afwijzing negatieve gevolgen hebben voor het beeld dat de islamitische wereld heeft over 'het westen'. Er worden in 2006 geen duidelijke veiligheidsargumenten tegen de toetreding gegeven. In artikel 23 worden enkel kort de problemen van Turkije met haar buurlanden aangehaald door de Grieks-Cypriotische minister van Buitenlandse Zaken. Turkije is volgens hem niet veranderd en denkt nog steeds conflicten met zijn burens "op de oude expansionistische wijze te kunnen oplossen."

6.3.6: Economische argumenten

Economische argumenten krijgen ook in 2006 niet veel aandacht, maar wel in meer verschillende artikelen dan in 2005. In artikel 22 vormt economie het hoofdthema. Dit artikel geeft, hoewel niet expliciet, zowel voor- als tegenargumenten voor de toetreding van Turkije en meer neutrale observaties. De overige artikelen berichten erg kort over economische zaken. Economische argumenten voor de toetreding zijn iets dominanter aanwezig dan tegenargumenten.

Een positief punt dat uit artikel 22 naar voren komt zijn de economische aanpassingen die Turkije voor de EU doet: de economie wordt rationeler aangepakt, de concurrentiepositie van Turkije wordt verbeterd en er wordt gezorgd voor meer productiviteit. Dit wordt bevestigd in artikel 21, waarin de economische inspanningen van Erdogan kort genoemd worden. Artikel 32 stelt dat het vooruitzicht op een Europees lidmaatschap een belangrijke motor vormt voor de economische modernisering van het land. Ook artikel 34 prijst de economische prestaties van Turkije, hoewel deze volgens het artikel worden overschaduwd door wanprestaties op politiek gebied.

Artikel 26 noemt expliciet de economische voordelen van een Turks EU-lidmaatschap: “De economische voordelen zijn evident: de Turkse economie is de afgelopen vier jaar gemiddeld met 7,8 procent gegroeid. De buitenlandse investeringen groeien in een razend tempo en Europese bedrijven als BP en Fortis lopen daarin voorop.” Europarlementariër Lagendijk bevestigt dit in artikel 31. Volgens hem zal er dan ook geen sprake zijn van grote migratiestromen van Turken naar Europa. De verwachting is dat de Turkse economie zo zal aantrekken dat de mensen niet weg hoeven te trekken voor een baan.

Ook de energievoorziening komt kort terug in de beeldvorming: de artikelen 24 en 32 stellen dat Turkije een centrale rol speelt in de energievoorziening van Europa en dat deze veiliggesteld kan worden door toetreding van Turkije tot de EU.

Zoals uit paragraaf 6.3.1 al bleek, gaat artikel 22 over de economische veranderingen die in Turkije optreden. Het platteland moderniseert en veel mensen trekken van het platteland naar de grote steden, waardoor deze erg groeien. De trek vanuit het platteland wordt onder andere veroorzaakt door een versobering van de Turkse subsidies aan boeren. Vanwege economische aanpassingen aan de EU liggen de prioriteiten van de regering nu namelijk bij andere economische sectoren.

Artikel 22 geeft aan dat dit negatieve gevolgen met zich meebrengt: de situatie op het platteland wordt onhoudbaar, waardoor de mensen dus wegtrekken. In de stad liggen de banen echter niet voor het oprapen, waardoor veel mensen arm blijven of in de illegale sector terecht komen.

De andere twee artikelen die economische tegenargumenten bieden gaan meer over de economische gevolgen voor de EU. De auteur van artikel 32 vraagt zich af hoe Europa zijn economie op peil kan houden als er een groot en onderontwikkeld land als Turkije bij komt. Volgens de auteur van artikel 40 heeft Turkije de EU weinig te bieden. Hij stelt dat de EU al veel groter, maar relatief armer werd door de toetreding van de Oost-Europese lidstaten. Dit zal zich volgens de auteur nog dramatischer voortzetten als Turkije erbij komt. Turkije wordt het land met de grootste bevolking binnen de Unie, maar voegt weinig tot geen economisch potentieel toe ten opzichte van de oude lidstaten.

6.3.7: Sfeer rond de toetredingsonderhandelingen

In 2006 wordt nog meer aandacht dan in 2005 besteed aan hoe de toetredingsonderhandelingen verlopen en aan de algemene ‘sfeer’ rond de toetreding. Wederom is de beeldvorming over de toetredingsonderhandelingen overwegend negatief. Ook wordt net als in 2005 niet alleen Turkije, maar ook de EU bekritiseerd. Wel moet Turkije het vaker dan in 2005 ontgelden.

De artikelen 21, 23, 28 en 33 berichten over tegenstanders in Turkije die zich roeren om Turkije buiten de EU te houden. Zo bericht artikel 21 dat premier Erdogan weinig speelruimte krijgt van de nationalistische partijen om aan de wensen van de EU te voldoen. Artikel 33 bericht juist dat ook de AKP van Erdogan sceptisch wordt over de toetreding, vanwege de toenemende islamofobie in Europa. De Grieks-Cypriotische minister van Buitenlandse Zaken geeft in artikel 23 Erdogan zelfs de schuld van het negatieve klimaat in Turkije ten opzichte van de EU, doordat hij steeds de nadruk legt op de offers die Turkije moet brengen.

De artikelen 25, 32 en 34 berichten over het voortgangsrapport van Eurlings, waarin Turkije hard wordt aangepakt. Het rapport laat een negatieve toetredingssfeer zien en volgens artikel 25 heeft het rapport een negatieve invloed op het Turkse volk en de overtuiging om voor de toetreding te gaan.

Volgens de artikelen 24, 25, 27, 30, 36, 37, 38 en 40 gaat het slecht met de toetredingsonderhandelingen en dreigt een crisis of onderbreking van de onderhandelingen nabij te zijn. Vaak is dit volgens de artikelen te wijten aan de Turkse weigering om Cyprus te

erkennen. De artikelen 37 en 38 berichten daarnaast over een diepe vertrouwenskloof tussen Turkije en de EU.

De artikelen 27, 34 en 40 leveren vooral kritiek op de Turkse houding in het onderhandelingspel. Turkije speelt het spel hard, bluft en probeert zich zo duur mogelijk te verkopen aan Europa, wat in Europa voor verwarring zorgt volgens artikel 34. Volgens artikel 27 lijdt Turkije aan een “grenzeloze zelfoverschatting en een versluisde blik op de werkelijkheid.” De auteur van artikel 40 stelt dat de harde manier van onderhandelen door Turkije niet past bij de politieke cultuur van Europa. Deze “bevestigt voor sommigen slechts de vrees voor de islam”, aldus de auteur.

Ook in 2006 wordt er kritiek geleverd op Europa ten aanzien van de toetredingsonderhandelingen. Volgens de artikelen 27 en 30 is de Turkse toetreding geen stemmentrekkertje in Nederland en doen politici er dan ook te weinig aan om de publieke opinie in het voordeel van Turkije te overtuigen. Volgens de auteur van artikel 32 schermen zowel Europese voor- als tegenstanders van de Turkse toetreding met “hel en verdoemenis”. Beide kampen zijn vooral goed in het verkondigen van onheilsboodschappen⁵, waarmee ze in proberen te spelen op gevoelens van onbehagen. Dit alles zorgt voor een negatieve sfeer.

De artikelen 27, 34 en 38 stellen dat Turkije steeds weer aan nieuwe voorwaarden moet voldoen en dat Europa te negatief is. Dit zorgt volgens de auteurs voor de negatieve gevoelens in Turkije.

De auteur van artikel 32 vindt het jammer dat wat begonnen was als toenadering, de relatie tussen Turkije en de EU nu juist dreigt te vergiftigen. Artikel 37 haalt een Amerikaans nieuwsblad aan dat stelt dat Europa het project “verprutst” om Turkije aan zich te binden.

6.3.8: *Othering*

Ook in 2006 besteden de artikelen erg weinig aandacht aan karakteristieken van Turkije en haar bevolking. Artikel 31 gaat hier kort op in met een omschrijving van Turkije als een snel veranderend en moderniserend land. Vooral Istanbul doet volgens de geïnterviewde Europarlementariër Lagendijk erg modern aan. Lagendijk geeft echter ook aan dat in Centraal- en Oost-Turkije een heel ‘ander slag mensen’ woont, wat verder niet uitgelegd wordt. Artikel 22 besteedt aandacht aan de economische modernisering van Turkije, hoewel dit wel gepaard gaat met wat ‘kinderziektes’. Twee andere artikelen besteden op een wat negatievere manier aandacht aan het karakter van Turkije, door de diepe kloof tussen moslims en seculieren (enigszins versimpeld) aan te duiden.

Het grootste deel van de artikelen behandelt Turkije net als in 2005 meer als een object in het onderhandelingspel. De enige ‘kenmerken’ van Turkije die dan gegeven worden, hebben te maken met de toetredingscriteria. Enkele andere karakteristieken die aan Turkije worden verbonden, worden niet toegelicht of zijn alleen van toepassing op het onderhandelingspel van Turkse onderhandelaars. Zo noemt artikel 32 Turkije zonder verdere uitleg een onderontwikkeld, islamitisch land en gaan de artikelen 23 en 34 alleen in op het ‘gebluf’ en het niet nakomen van afspraken door Turkije. Andere artikelen zijn positiever en zien Turkije als een wereldspeler en geopolitieke grootmacht dat belangrijk kan zijn voor de EU, maar geven net als de eerder omschreven artikelen geen achtergrondinformatie over het karakter van Turkije en de Turken.

Net als in 2005 maken weinig artikelen zich ‘schuldig’ aan othering. Artikel 21 gebruikt slechts de kleine ongelukkige formulering dat Turkije moet ‘gehoorzamen’ aan de wensen van de EU, wat enigszins de indruk wekt dat Turkije als een hond van ‘baas’ Europa gezien wordt. Artikel 40 lijkt de grens tussen wel en geen othering op te zoeken met haar scherpe

---

⁵ Bijvoorbeeld het voorargument dat een afgewezen Turkije zich van ‘het Westen’ zal afwenden, of het tegenargument dat een toetreding van Turkije zorgt voor golven Turkse immigranten en een versterking van moslimfundamentalisme in Europa.

kritiek op de Turkse manier van onderhandelen: “Tot slot past de harde opstelling van Turkije niet binnen de *cultuur* van de Unie, met zijn nadruk op multilateralisme en een zekere afkeer van machtsdenken, soft power en constante dialoog om geschillen op te lossen. De veel hardere politieke cultuur van Turkije staat daar haaks op en bevestigt voor sommigen slechts de *vrees voor de islam*.” Ook artikel 34 maakt duidelijk dat de Turkse manier van onderhandelen niet bij de EU past. Dit artikel biedt het duidelijkste voorbeeld van othering, door Turkije als een bluffende tapijtverkoper neer te zetten met zijn geschreeuw en gespeelde boosheid. Door een tapijtverkoper als symbool voor Turkije te gebruiken, wordt het ‘oosterse’ karakter van het land benadrukt. Op een enigszins neerbuigende manier wordt over de “briesende” Turkse premier Erdogan en het “gepoch” van de Turkse minister van Economische Zaken geschreven. “De *westerlingen* van de Europese Unie zijn wat minder gecharmeerd van dat gemarchandeer”, aldus het artikel.

In enkele andere artikelen lijkt ook othering voor te komen, maar hier betreft het uitspraken van mensen die geïnterviewd worden. Zo lijkt een Grieks-Cypriotische minister in artikel 23 angst voor Turkije te willen opwekken door het een onbetrouwbaar land te noemen dat haar problemen oplost met expansionisme. Daarnaast doet de minister een beetje alsof de Turkse bevolking een stel domme schapen is die alles gelooft wat de regeringsleiders zeggen. Hierbij plaatst hij de Cypriotische bevolking boven die van Turkije: “In landen als Frankrijk, Duitsland en Cyprus is de publieke opinie moeilijk te beïnvloeden omdat de mensen een hoge opleiding hebben. In Turkije is dat niet zo. Als Erdogan [...] ronduit op de Turkse televisie zou verklaren dat lidmaatschap van de Unie in het belang van Turkije is, dan zouden de mensen dat geloven.” Hier is echter geen sprake van othering, omdat het om geciteerde uitspraken van de geïnterviewde gaat en omdat de interviewer ook (gedeeltelijk) een weerwoord biedt op deze uitspraken.

Over het algemeen zijn de artikelen genuanceerd en politiek correct. Een mooi voorbeeld hiervan vormt artikel 21. Het artikel gebruikt uiterst voorzichtige woorden om de gelovige regeringsleider Erdogan te omschrijven en maakt herhaaldelijk duidelijk dat beschuldigingen van fundamentalisme van seculiere Turken afkomstig zijn en niet van de auteur van het artikel zelf.

In een enkel artikel vindt othering overigens ‘andersom’ plaats, doordat Europa omschreven wordt als een boze wolf die voor de zoveelste keer zijn lelijke tanden laat zien. Op deze manier wordt uitgelegd dat Europa onrechtvaardig bezig is en dat de Turken zich hierdoor getergd voelen.

6.4: Analyseresultaten van 2007-2008

6.4.1: Teneur en hoofdonderwerpen

In de jaren 2007 en 2008 is minder gebeurd op het gebied van de toetredingsonderhandelingen en zijn dus ook minder artikelen over de toetreding verschenen. Een vlugge scan van de nieuwsberichten uit deze periode (zie bijlage 2) roept het beeld op dat in verhouding tot 2005 en 2006 meer over binnenlandse gebeurtenissen in Turkije is geschreven. Dominante gebeurtenissen lijken vooral de verkiezingen en de spanningen tussen moslims en seculieren te zijn. Ook voor deze laatste periode wordt bekeken in hoeverre dit terugkomt in de artikelen van 500 woorden of meer en wat de verschillen zijn met 2005 en 2006.

Wat betreft de algemene toon van de artikelen vertoont de periode 2007-2008 een ander patroon dan de jaren 2005 en 2006. In totaal zijn vier artikelen overwegend positief, zeven artikelen zijn overwegend negatief en negen artikelen nemen een meer neutraal standpunt in of zijn zowel positief als negatief over Turkije en de toetreding tot de EU. Dit betekent dat de

artikelen in 2007-2008 over het algemeen positiever en neutraler zijn dan die in 2005 en 2006, hoewel de artikelen meer negatief dan positief blijven.

De positieve artikelen uit 2007-2008 gaan vooral over de positieve ontwikkelingen die Turkije doormaakt, zowel op politiek als op cultureel en economisch vlak. Artikel 42 ('Soms bereik je meer met honing' – 26 februari 2007) vormt een interview met de oud-minister van Buitenlandse Zaken Ben Bot. Bot prijst vooral de politieke ontwikkelingen in Turkije op het gebied van mensenrechten en noemt de strategische ligging van Turkije als "brug naar de Oriënt". Bot pleit voor een positieve benadering van de Turken, zodat ze een extra "duwtje in de goede richting krijgen."

Ook in artikel 55 ('Atatürk zou Turkije in de EU willen' – 27 maart 2008), een interview met de Turkse minister van Buitenlandse Zaken Ali Babacan, worden de politieke ontwikkelingen in Turkije geprezen. Babacan legt de nadruk op de Turkse wil om politieke hervormingen voort te zetten en het feit dat hij Turkije als een modern land ziet: "Turkije bewijst dat de idealen van de Europese Unie kunnen worden gedeeld door een moslimland", aldus Babacan. De auteur van artikel 48 (Europa, laat Turkse vrouw niet in de steek – 21 juli 2007) combineert politieke en culturele aspecten door de nadruk te leggen op de veranderingen in Turkije die betrekking hebben op de positie van vrouwen. Vrouwen hebben meer rechten gekregen en ook de Turkse mannen emanciperen. Artikel 59 (Turkije heeft EU niet meer nodig – 20 september 2008) is vooral economisch van aard, maar combineert economische ontwikkelingen in Turkije met culturele veranderingen. Volgens de auteur, dezelfde als die van artikel 48, is Turkije zich economisch zeer sterk aan het profileren. Veel landen tonen economische interesse in Turkije en zelf toont Turkije aan dat het modern en progressief is, door relaties aan te gaan met niet-islamitische landen. In artikel 48 pleitte de auteur nog voor de Turkse toetreding tot de EU, omdat Turkije de EU-steun hard nodig zou hebben om zich verder te kunnen ontwikkelen. In artikel 59 schrijft de auteur dat Turkije Europa niet meer nodig heeft: in Azië gebeurt het, Europa blijft achter.

Van de zeven overwegend negatieve artikelen gaan zes artikelen over binnenlandse problemen in Turkije. De helft van deze artikelen gaat over taboes, aanklachten en het nationalisme in Turkije. Deze artikelen zijn sterk cultureel van aard, maar verweven soms ook politieke aspecten in hun verhaal. Artikel 41 (Het water vindt zijn spleet in de aarde – 27 januari 2007) vormt een betoog van de Turks-Armeense schrijver en uitgever Hrant Dink, die op 19 januari 2007 is vermoord door een Turkse nationalist. Dink geeft een illustratie van de verbondenheid die Armeniërs voelen met hun oude (Turkse) grond en bekritiseert het Turkse taboe rond de Armeense genocide. Volgens Dink verzetten mensen zich tegen het doorbreken van het taboe, omdat zij bang zijn voor veranderingen.

De auteur van artikel 52 (Laat Turkije afrekenen met zijn taboes – 18 januari 2008) uit zich erg kritisch over de taboes die nog steeds in Turkije heersen. Volgens haar moet Turkije afrekenen met de angst om open te praten over kwesties zoals de Armeense genocide, de Koerdische kwestie, de positie van het leger en de verheerlijking van Atatürk.

Artikel 44 (Nationalisme Turkije's grootste kwaal – 20 april 2007) gaat dieper in op het nationalisme zelf, naar aanleiding van de moord op drie christenen. De auteur bekritiseert de Turkse president Sezer die vindt dat Turkije bestaat uit één volk, één taal en één religie en het feit dat Turken deze ideologie met de papelepen krijgen ingegoten. De nationalistische moord op de christenen linkt de auteur aan de Armeense genocide.

Twee negatieve artikelen over Turkije gaan vooral over de spanningen tussen moslims en seculieren. Artikel 45 (Turks leger zet toetreding EU op het spel – 1 mei 2007) is sterk politiek van aard en bekritiseert de bemoeienis van het Turkse leger met de verkiezingen, waardoor de toetreding van Turkije tot de EU in gevaar wordt gebracht. Artikel 46 (Niemand weet waar Turkije naartoe gaat – 3 mei 2007) bevestigt de bemoeienissen van het Turkse

leger en voegt ook meer culturele aspecten toe aan het verhaal. Zo haalt de auteur een uitspraak van een Turkse burger aan, die zegt dat het in de Turkse “genetische code” moet zitten dat je nooit weet wat je te wachten staat: “Het ene moment gaat het goed, het volgende moment ziet de straat zwart van politie en soldaten.”

De auteur van artikel 54 (Jammer dat Turkije de hoofddoek gaat toestaan – 13 februari 2008) combineert ook politieke en culturele aspecten in zijn betoog tegen het toestaan van de hoofddoek in Turkije. Volgens hem staat de hoofddoek symbool voor de (radicale) politieke islam, die door het toestaan van de hoofddoek aangemoedigd wordt om meer invloed te creëren in Turkije.

Het laatste negatieve artikel 47 (Durft Sarkozy Turkije nu al aan? – 9 mei 2007) gaat meer over de Europese Unie. Met de verkiezing van Nicolas Sarkozy als president van Frankrijk heeft Turkije er een ferme tegenstander bij. Sarkozy vindt Turkije geen Europees land en ziet meer toekomst voor een Turks lidmaatschap van een Mediterrane Unie.

Van de negen meer neutrale artikelen gaan vier artikelen vooral over de toetreding van Turkije en de obstakels die het land nog moet overwinnen om de toetreding waar te maken. Artikel 43 (Turkije laat zien hoe modern het is – 3 maart 2007) geeft een verslag van het staatsbezoek van koningin Beatrix aan Turkije. De koningin heeft opgemerkt dat er “nog veel obstakels zijn op de weg naar een EU-lidmaatschap” maar heeft de problemen niet bij naam genoemd. Het artikel eindigt positief, met de schetsing van Turkije als een modern land.

In de interviews in de artikelen 51 (‘Servië moet kiezen tussen nationalisme en Europa’ – 12 oktober 2007) en 60 (‘Wil Turkije eigenlijk nog wel verder met de EU?’ – 4 december 2008) worden vooral de politieke obstakels op weg naar de toetreding behandeld en het feit dat de hervormingen in Turkije nagenoeg stil liggen. Toch zijn beide geïnterviewden, de Finse commissaris voor uitbreiding Olli Rehn en de Nederlandse Europarlementariër Ria Oomen-Ruijten, voorstanders van de toetreding. Ook artikel 50 (‘Turkije wordt nieuwe Ierland van EU’ – 9 oktober 2007) is kritisch over de politieke obstakels en de hervormingen die stil liggen. Daarnaast komen culturele obstakels zoals het nationalisme en de positie van vrouwen naar voren. In het artikel krijgt Turkije veel kansen om zich te verdedigen, hoewel dit vaak wel gebracht wordt als ‘gepoch’.

Drie artikelen nemen een voornamelijk neutraal standpunt in ten aanzien van de spanningen tussen moslims en seculieren. De auteur van artikel 49 (Balanceren in Turkije – 29 augustus 2007) stelt dat de nieuwe president van Turkije een evenwichtskunstenaar moet zijn, vanwege de zeer verschillende politieke ideeën, culturele gedachten en bevolkingsgroepen die in Turkije leven. Artikel 56 (Barroso tracht Turken op EU-spoor te krijgen – 12 april 2008) is meer politiek van aard en brengt de spanningen tussen seculieren en moslims sterker in verband met de toetreding. Turkije ligt volgens de auteur zo met zichzelf overhoop, dat Europa bijna is vergeten. Ondanks alle binnenlandse problemen en politieke obstakels zoals de Cyprus-kwestie, wil voorzitter Barroso van de Europese Commissie Turkije graag bij de EU hebben. De auteur van artikel 58 (Na gouden jaren dreigt fatale crisis – 30 juli 2008) ziet spanningen in Turkije vooral als een politieke strijd om de macht. Hij besteedt veel aandacht aan de binnenlandse problemen in Turkije, maar vindt wel dat Europa de nieuwe democratisch gekozen Turkse regering moet steunen.

Artikel 57 (De Turken trekken westwaarts – 21 juni 2008) is sterk cultureel van aard. De auteur stelt dat Turken erg moeten wennen aan de nieuwe regels van de EU, omdat zij dit vanuit hun “eeuwenoude nomadische inslag” niet gewend zijn. Artikel 53 (Na 50 jaar weer Griekse premier in Ankara – 23 januari 2008) is tenslotte meer politiek van aard. De verbeterende relatie tussen Griekenland en Turkije heeft ervoor gezorgd dat Griekenland geen obstakel meer opwerpt op de weg naar Turkije’s toetreding tot de EU. Toch zijn er nog een hoop problemen, zoals de Cyprus-kwestie, en zijn veel Grieken tegen de toenaderingspolitiek.

6.4.2: *Dominante argumenten*

Ook in de artikelen uit 2007-2008 komen vijf argumenten in minstens vijf verschillende artikelen voor. Drie argumenten pleiten tegen de toetreding en twee argumenten voor de toetreding. Drie argumenten komen overeen met dominante argumenten uit 2005 en 2006: de taboes, aanklachten en het Turkse nationalisme, de hervormingen en de wil van Turkije om deze door te zetten en juist de beperkte motivatie van Turkije om te hervormen. Twee nieuwe argumenten komen in de plaats van de Cyprus-kwestie en de negatieve publieke opinie in Europa: de spanningen tussen seculieren en moslims als tegenargument en de schetsing van Turkije als een cultureel modern land als voorargument.

Zoals uit paragraaf 6.4.1 al bleek, hebben de artikelen 41, 44 en 52 de aanklachten, taboes en het Turkse nationalisme als hoofdonderwerp en behandelen zij dit probleem vooral vanuit een culturele hoek. De artikelen gaan diep in op de achtergronden van het Turkse nationalisme, de taboegevoelens en de Armeense genocide. Hrant Dink legt in artikel 41 uit dat mensen bang zijn de taboes te doorbreken, omdat zij bang zijn voor veranderingen. Dink stelt dat de EU een van de veroorzakers is van de veranderingen, maar gaat verder niet uitgebreid in op de rol van de EU. De andere twee artikelen zien de taboes en het nationalisme als directe obstakels op Turkije's weg naar de toetreding. Artikel 44 meldt kort aan het einde dat verschillende politieke partijen in Turkije geschokt hebben gereageerd op de nationalistische moord op drie christenen. Voor de rest zijn de artikelen uiterst kritisch over Turkije en bieden zij weinig weerwoord op de 'aantijgingen' aan het Turkse adres.

Zes andere artikelen gaan korter in op het probleem. Ook deze artikelen bieden weinig nuancering op de situatie. De artikelen 43, 54 en 56 noemen het probleem kort als één van de obstakels op weg naar de toetreding, maar leggen dit verder niet uit. De artikelen 50, 51 en 60 zien het probleem ook als obstakel voor de toetreding, maar zij leggen de kwestie beter uit door wat dieper in te gaan op de gevolgen van wetsartikel 301. Volgens artikel 50 schiep artikel 301 zelfs het klimaat voor de moord op Hrant Dink. Europarlementariër Ria Oomen-Ruijten ergert zich in artikel 60 aan het feit dat Turkije het wetsartikel nog steeds niet heeft herzien, ook al had het land dit wel beloofd. Oomen noemt het een "gebrek aan politieke moed". In artikel 50 krijgen de Turken kort de gelegenheid om zich te verdedigen. Minister van Buitenlandse Zaken Ali Babacan zegt liever aan een complete herziening van de Turkse grondwet te werken dan alleen aan een herziening van artikel 301. Een Turkse parlementariër meent dat nog niemand is veroordeeld op basis van het (nieuwe) artikel 301.

Zes artikelen berichten over de spanningen tussen moslims en seculieren in Turkije. De problemen worden zowel vanuit een politieke ("politieke onrust") als vanuit een culturele ("maatschappelijk conflict") hoek bekeken. Over dit probleem wordt over het algemeen genuanceerder gesproken dan over de taboes en het Turkse nationalisme.

Uit paragraaf 6.4.1 was al gebleken dat vijf artikelen de problemen als hoofdonderwerp hebben. De artikelen 45 en 46 zijn vooral kritisch over Turkije. De artikelen leggen een directe link met de toetreding van Turkije, maar leggen dit niet uitgebreid uit. Volgens de auteur van artikel 45 brengt de te sterke positie van het leger de Turkse toetreding in gevaar. Artikel 46 stelt dat de spanningen alles raken waar het in Turkije om gaat: "van de presidentsverkiezing tot de toetreding tot de Europese Unie."

De artikelen 49, 56 en 58 nemen, zoals uit paragraaf 6.4.1 al bleek, een neutraler standpunt in ten aanzien van de spanningen. Artikel 49 heeft oog voor de standpunten van zowel de seculieren als de AKP. Toch neemt het artikel het vooral op voor de AKP, omdat diens president Gül democratische verkozen is en zich sterk heeft ingespannen om Turkije lid te laten worden van de EU. Daarnaast laat de auteur zich kort uit over de hoofddoekwestie: "Het zou mooi zijn als het inzicht doorbrak dat tegen het vrijwillig dragen van hoofddoekjes

geen bezwaar bestaat, zolang de vrijheid om zich blootshoofds door het openbare leven te begeven, even groot blijft.” Ook de auteur van artikel 58 neemt het uiteindelijk op voor de AKP: “De regering kan verweten worden dat zij het hervormingsproces dat nodig is voor EU-toetreding de laatste drie jaar heeft laten sloffen, dat ze onvoldoende moed heeft getoond in de Koerdische kwestie en vooral dat zij lijdt aan arrogantie van de macht en haar machtspositie niet heeft gebruikt om bruggen te bouwen naar de seculiere elite. Maar het is wél een democratisch gekozen regering die breed wordt gesteund. Zij verdient de steun van Europa.” In artikel 55 wordt de Turkse minister van Buitenlandse Zaken kort aan de tand gevoeld over de extreem-nationalistische groepen in Turkije die de AKP willen laten verbieden. Minister Babacan zegt te geloven dat de democratie zal winnen en ziet dan ook geen bedreiging.

Een nieuw dominant argument in 2007-2008 is het culturele voorargument dat Turkije een modern land is. Verschillende artikelen uiten dit standpunt op verschillende manieren. Zo halen de artikelen 46, 48 en 55 de ‘stichter des vaderlands’ Atatürk aan, die van Turkije een moderne natie wilde maken. De scheiding tussen kerk en staat, de democratie, het kiesrecht voor mannen en vrouwen, openbare scholen, een westers alfabet, westerse wetten, geen hoofddoeken in het openbaar en een verbod op polygamie worden genoemd als belangrijke maatregelen van Atatürk. Volgens de auteur van artikel 48 betekenden deze maatregelen een grote doorbraak voor vrouwen. Minister Babacan zegt in artikel 55 te denken dat Atatürk Turkije graag in de EU zou willen laten opnemen als hij nu had geleefd. “Hij wilde ons land moderniseren”, aldus Babacan.

Artikel 43, over het staatsbezoek van Beatrix aan Turkije, geeft aan dat Turkije een “moderne, westerse, seculiere staat is.” Volgens de auteur is Turkije daarin zelfs fundamentalistischer dan Nederland, vanwege het hoofddoekverbod en het feit dat de Turkse president in functie weigert vrouwen met een hoofddoekje te ontmoeten. “Zo’n overheid, zo’n president, Geert Wilders kan er slechts van dromen”, aldus de auteur. De auteur haalt daarnaast een uitspraak van de koningin aan, die heeft vastgesteld dat “Turkije als lid van de NAVO met de andere landen dezelfde gemeenschappelijke waarden deelt, zoals het respect voor fundamentele vrijheden.” Minister Babacan bevestigt dit in artikel 55 door te stellen dat Turkije bewijst dat de idealen van de EU gedeeld kunnen worden door een moslimland: “Wij laten zien dat islam, secularisme en democratie goed kunnen samengaan”, aldus Babacan.

De artikelen 48 en 59 voeren de boventoon in het aanhalen van culturele argumenten voor de toetreding. Volgens artikel 48 zijn in Turkije grote politieke en sociale verbeteringen tot stand gebracht sinds het land in onderhandeling is over EU-toetreding. De start van de toetredingsonderhandelingen betekende vooral een grote doorbraak voor vrouwen: vrouwenorganisaties schoten als paddestoelen uit de grond, mannen en vrouwen kregen gelijke rechten bij huwelijk, scheiding en bezit van onroerend goed en vrouwelijke seksualiteit wordt voor het eerst gezien als een individueel recht. Volgens de auteur vinden er grote mentaliteitsveranderingen in Turkije plaats. Feminisme leeft niet alleen onder seculiere vrouwen, maar ook onder religieuze vrouwen en zelfs de Turkse mannen emanciperen, zoals paragraaf 6.4.1 ook al vermeldde. De auteur legt daarnaast een duidelijke link met de toetreding: “Als Turkije in staat is om in vijf jaar afscheid te nemen van een verouderd patriarchaal systeem en zo een radicale mentaliteitsverandering door te maken, dan is het zeker ook capabel om binnen tien jaar volwaardig lid te worden van de EU.”

In artikel 59 bevestigt de auteur het beeld van een snel emanciperend Turkije: “Wanneer ik Istanbul bezoek, blijkt er het afgelopen jaar erg veel veranderd. In positieve zin. Mensen zijn wat losser en durven meer voor hun rechten op te komen en over politiek te praten. Studenten bespreken de hoofddoekkwestie openlijk, vakbonden bepleiten betere arbeidsvoorwaarden, vrouwen pleiten voor goede kinderopvang omdat ze ook als moeder willen werken.” Ook

noemt de auteur Turkije een modern en progressief land vanwege de relaties die het aangaat met niet-islamitische landen.

Tot slot berichten verschillende artikelen over de goede hervormingen die Turkije doorvoert, of juist over de beperkte wil van Turkije om te hervormen. Zoals hierboven al staat vermeld, hebben de toetredingsonderhandelingen volgens de auteur van artikel 48 voor grote positieve politieke veranderingen gezorgd. Artikel 42 bevestigt dit door te stellen dat Turkije positieve veranderingen heeft doorgemaakt ten aanzien van de mensenrechten, hoewel niet wordt uitgelegd wat deze veranderingen inhouden. Datzelfde geldt voor artikel 54: volgens de auteur heeft Turkije een aantal economische en politieke hervormingen doorgevoerd in voorbereiding op een eventueel lidmaatschap, maar welke hervormingen dit zijn blijft onduidelijk.

De Turkse minister van Buitenlandse Zaken Ali Babacan stelt in artikel 55 dat Turkije steeds democratischer en opener wordt. Volgens hem is dit niet meer terug te draaien en zal de democratie overwinnen. Het beeld van een steeds democratischer wordend Turkije wordt bevestigd in de artikelen 48, 49 en 59.

In de artikelen 50 en 55 wordt gesteld dat Turkije ook zonder EU-steun graag doorgaat met de hervormingen. In beide artikelen wordt dit idee gebracht door een politicus uit Turkije en wordt het met enige ‘westerse’ scepsis benaderd. Zo scheidt artikel 50, zoals paragraaf 6.4.1 al aangaf, het beeld dat Turkije aan het bluffen is. Volgens de auteur is de Turkse regering energiek wat betreft economische hervormingen, maar niet zo vastbesloten ten aanzien van politieke hervormingen. Artikel 60 scheidt wat meer vertrouwen: volgens de geïnterviewde Europarlementariër Ria Oomen-Ruijten heeft Turkije in het verleden bewezen “dat het in korte tijd heikele politieke knopen kan doorhakken” en zal Turkije dit nu weer kunnen doen. Toch stelt Oomen ook dat de hervormingen in Turkije op dit moment nagenoeg stilliggen. Dit wordt bevestigd in de artikelen 51, 56 en 58, die zich ook kritisch uitlaten over de beperkte hervormingen. De artikelen tonen wel wat begrip voor de situatie: de politieke turbulentie in Turkije maakt het voor de regering erg lastig om hervormingen door te voeren.

6.4.3: Andere politieke argumenten

Naast de goede politieke hervormingen die Turkije doorvoert, krijgen niet veel andere politieke voorargumenten de aandacht in de artikelen uit 2007-2008. De strategische positie van Turkije en de diplomatieke betrekkingen met het land worden in 2007-2008 iets vaker aangevoerd als politiek argument voor de toetreding dan in 2005 en 2006. Oud-minister van Buitenlandse Zaken Ben Bot noemt in artikel 42 Turkije “het enige land waarmee we dwars door alle oorlogen en staatsgrepen sinds 1612 ononderbroken diplomatieke betrekkingen hebben onderhouden.” De NAVO wordt door Bot aangehaald als een voorbeeld van de belangrijke betrekkingen. Bot prijst de “strategische ligging” van Turkije en noemt het land een “brug naar de Oriënt.” De auteur van artikel 59 bevestigt dit door te stellen dat Turkije met succes bruggen bouwt naar het westen en het oosten.

In de artikelen 50 en 55 krijgt minister Babacan de kans zijn mening te geven over de positie van Turkije. In artikel 50 stelt hij dat de EU pas met de toetreding van Turkije écht een hoofdrol zal kunnen spelen op het wereldtoneel, maar hij legt dit verder niet uit. In artikel 55 zegt Babacan dat de toekomst van de Turkije in de EU ligt en in samenwerking met de NAVO. Dit wordt ondersteund door de Turkse wil om (samen met het westen) te investeren in de wederopbouw in Afghanistan.

De auteur van artikel 48 vindt het feit dat Turkije nog niet democratisch genoeg is juist een reden voor Europa om de deur wagenwijd open te zetten. De Turken moeten volgens haar beloond worden voor hun ambities, door ze te helpen het democratiseringsproces te versnellen. De auteur stelt dat ook West-Europese landen tijd nodig hebben gehad om een

aantal fundamentele democratische processen te versnellen. Democratie leer je niet in één dag, dus moet Europa geduld hebben met Turkije volgens de auteur.

Het beloofd-argument komt net als in 2006 in één artikel terug. Volgens oud-minister Bot in artikel 42 is een geprivilegieerd partnerschap onacceptabel voor Turkije. “Ze zeggen: als jullie te goeder trouw onderhandelen over toetreding, dan kun je niet halverwege een soort tussenvorm introduceren. Het is of het een of het ander.”

Ondanks het feit dat de Cyprus-kwestie in 2007-2008 niet meer bij de meest dominante argumenten hoort, blijft het probleem herhaaldelijk terugkomen. In artikel 50 wordt de kwestie het grootste struikelblok voor de toetreding genoemd. Ook de auteur van artikel 55 noemt de Cyprus-kwestie de “grote hinderpaal.” In artikel 56 wordt de Turkse weigering om schepen en vliegtuigen uit Cyprus binnen te laten aangehaald als reden voor de gedeeltelijke bevrozing van de onderhandelingen. Artikel 53 beschrijft de kwestie als een spanningspunt tussen Griekenland en Turkije, hoewel de betrekkingen tussen de twee landen beter worden.

Het Cyprus-probleem wordt steeds kort naar voren gebracht en weinig uitgelegd, maar wel voor een deel genuanceerd in de artikelen. In artikel 50 krijgt een Turkse politicus het woord, die stelt dat de EU de problemen zelf heeft veroorzaakt door Cyprus toe te laten treden, terwijl de Grieks-Cyprioten het VN-plan voor hereniging hebben afgewezen. Volgens artikel 56 lijkt het probleem dichterbij een oplossing te komen: “Op Cyprus hebben de Grieks-Cyprioten een nieuwe president gekozen die echt van plan lijkt te zijn het verdeelde eiland te herenigen. De leider van het Turkse deel bracht gisteren voor het eerst een verrassingsbezoek aan zijn Griekse buur.”

Zoals uit de paragrafen 6.4.1 en 6.4.2 al is gebleken, vormt de positie van het leger ook weer een terugkomend tegenargument in de artikelen. Zo zijn de artikelen 45 en 46 erg kritisch over de manier waarop het leger zich bemoeit met de verkiezingen in Turkije. In artikel 45 wordt de uitkomst van de politieke strijd als bepalend gezien voor de Europese ambities van Turkije. Volgens Eurocommissaris voor uitbreiding Olli Rehn is het een test “die zal tonen of het Turkse leger democratische secularisering en democratische waarden respecteert. [...] Als het leger daden voegt bij zijn dreigende woorden, zakt Turkije voor die test. Als dat al niet gebeurd is.”

Volgens Hrant Dink in artikel 41 oefenen het leger en de veiligheidsdiensten de werkelijke politieke macht uit in Turkije. Artikel 52 noemt deze macht één van de grote taboes in Turkije. Artikel 58 stelt dat gepensioneerde officieren een hoofdrol spelen in de terreurgolf in Turkije. Mogelijk waren zij ook betrokken bij de moord op Hrant Dink. Alleen Ben bot neemt het voor het leger op in artikel 42: volgens hem zijn staatsgrepen door het leger in het verleden met de beste bedoelingen uitgevoerd, namelijk om het secularisme in Turkije te beschermen. “Binnen een jaar hebben ze de macht weer afgestaan”, aldus Bot.

De artikelen 42, 43 en 60 spreken over mensenrechtenschendingen in Turkije. Hoewel de geïnterviewde Europarlementariër Oomen uit artikel 60 voor de toetreding tot de EU is, is ze erg kritisch over de mensenrechtensituatie in Turkije. De regering verandert, ondanks gedane beloften, haar grondwet niet om de mensenrechten beter te garanderen. “Ontwikkeling van de rechtsstaat, betere bescherming van mensenrechten, het ligt allemaal stil.” Artikel 42 is genuanceerder. De interviewer stelt dat het Europese Hof de mensenrechtenschendingen in Turkije bekritiseert. Volgens de geïnterviewde Ben Bot is er juist veel veranderd in Turkije wat betreft mensenrechten en is het Europese Hof kritischer naarmate een land meer toenadering zoekt tot de EU. De artikelen 42 en 60 leggen beiden overigens niet uit wat er precies mis is met de Turkse mensenrechten. Dit geldt ook voor artikel 43, die het gebrek aan respect voor mensenrechten alleen als een van de ‘problemen’ opnoemt.

De artikelen 51 en 58 noemen kort de problemen die Turkije heeft met de Koerdische PKK. De in artikel 51 geïnterviewde Eurocommissaris voor uitbreiding Rehn toont wel begrip voor

de Turkse kant van het verhaal: “Het is van deze kant van de Bosporus heel moeilijk voor te stellen hoe diep de angst voor aanslagen daar zit.”

Politieke vraagstukken voor de EU komen alleen terug in artikel 47, door een uitspraak van de Franse president Sarkozy aan te halen. Volgens Sarkozy kan Europa zich niet eindeloos blijven uitbreiden: “Als Europa een macht wil vormen dan moet het zich niet voortdurend blijven verwateren”.

Geen van de artikelen besteedt uitgebreid aandacht aan de publieke opinie. De artikelen 42, 46 en 55 spreken over een steeds negatiever wordende publieke opinie in Turkije. Het vertrouwen daalt en de stemming slaat om. “Dan maar zonder Europa, redeneren veel Turken inmiddels” volgens artikel 46. Artikel 55 haalt ook de Europese publieke opinie aan, die volgens de auteur ook tanende is. Volgens artikel 51 nemen de reserves onder Europese kiezers en politici tegenover verdere EU-uitbreiding toe. Artikel 47 spreekt zelfs over “anti-Turkse gevoelens” in Frankrijk.

6.4.4: Andere culturele argumenten

Zoals uit paragraaf 6.4.2 al is gebleken, vormt de schetsing van Turkije als een modern land in 2007-2008 een dominant cultureel argument voor de toetreding. Daarnaast komt nog één ander cultureel voorargument terug in de artikelen, die wel gedeeltelijk te maken heeft met het argument dat Turkije een modern land is: de mildheid van de Turkse islam.

De auteur van artikel 48 stelt dat West-Europa niet bang hoeft te zijn voor een sluipende islamisering als er meer seculiere Turkse vrouwen op invloedrijke posities komen: “Het land zal dan nooit radicaliseren, want Turkse vrouwen weten dondersgoed wat ze te verliezen hebben.” In artikel 59 beweert dezelfde auteur dat een nieuwe generatie Turkse jongeren aan het opgroeien is, “op wie de termen radicalisering en islamisering niet van toepassing zijn.” Ze ondersteunt haar uitspraak met behulp van onderzoekscijfers over de ideeën van Turkse studenten over liefde en relaties.

Volgens de auteur van artikel 49 is het streven van de AKP naar Turks EU-lidmaatschap de beste garantie dat Turkije geen moslimstaat zal worden. Artikel 46 biedt een illustratie van het ‘softe’ karakter van de AKP. Iemand van een theatergroep beschrijft hoe hij subsidie heeft gekregen van de AKP, ondanks zijn voorstellingen over zaken als eerwraak.

Toch hebben verschillende artikelen ook kritiek op de positie van religie in Turkije. Zoals paragraaf 6.4.1 al vermeldde, hekelt de auteur van artikel 54 de opheffing van het hoofddoekverbod in Turkije. Volgens hem wordt in de wetswijziging nu heel expliciet gespecificeerd hoe de hoofddoek gedragen moet worden, dus staan persoonlijke vrijheden niet centraal. Volgens de auteur staat de hoofddoek symbool voor de radicale politieke islam, die een “dubbele agenda” zou hebben om het dagelijks leven in Turkije te organiseren volgens islamitische regels.

Artikel 43 noemt het gebrek aan respect voor godsdienstvrijheid een probleem, maar legt dit verder niet uit. Dit geldt ook voor artikel 51, waarin een hervorming op het gebied van godsdienstvrijheid “urgent” genoemd wordt. De auteur van artikel 58 noemt de regering van de AKP verre van ideaal: “De partij vertegenwoordigt conservatieve normen en waarden en je kunt je afvragen of de rechten van [...] dissidente moslims, atheïsten en christenen bij deze partij in veilige handen zijn.” Wel vindt de auteur dat de regering gesteund moet worden door de EU, omdat deze democratisch verkozen is.

Volgens de auteur van artikel 44 vormen islam en nationalisme een explosieve mix in Turkije: “Andersdenkenden zijn verraders. [...] Zendingswerkers die een ander geloof propageren en daardoor de islam in gevaar brengen, het geloof dat een Turk dient aan te hangen, hebben geen recht van leven.” Het artikel beschrijft hoe conservatieve politici in Europa een link leggen tussen de moordpartij op drie christenen in Turkije en de toetreding van Turkije tot de

EU. “Volgens sommige politici kan Turkije toetreding op zijn buik schrijven na deze ‘nieuwe aanval op christelijke waarden’”, aldus de auteur.

Artikel 57 wekt het beeld dat Turken ‘anders’ zijn dan Europeanen en dat zij vanwege hun “eeuwenoude nomadische inslag” veel moeite zullen hebben te wennen aan EU-regels. In het artikel wordt gesteld dat de Turkse manier van leven niet in een paar jaar zal veranderen en dat Turkije geen land wordt waar een systeem in zit. “Ik geloof er absoluut niet in, omdat we geen Europeanen zijn en ook nooit zullen worden”, aldus een Turkse psychiater en schrijver in het artikel. Dit alles betekent overigens niet dat het artikel een negatief standpunt ten aanzien van de toetreding inneemt.

Drie artikelen leveren kort commentaar op de positie van vrouwen in Turkije. Hoewel de auteur van artikel 48 over het algemeen positief is over Turkije, ziet zij nog een aantal problemen: “Ik spreek te veel vrouwen die zeggen niet vrij te zijn in hun keuze om wel of niet naar school te gaan (15 procent van de Turkse vrouwen is analfabeet), die niet vrij zijn in hun keuze van een echtgenoot, of in de keuze wel of niet buitenshuis te werken. In de steden mag de situatie van vrouwen sterk zijn verbeterd, op het platteland is de vooruitgang nog steeds minimaal.” Artikel 50 levert kritiek op de houding van de nieuwe Turkse regering ten aanzien van vrouwen: “Turkse vrouwenorganisaties zijn verontwaardigd over een voorstel voor een nieuw grondwetsartikel waar vrouwen samen met invaliden genoemd worden als een groep die ‘speciale bescherming’ verdient.” De auteur van artikel 58 vraagt zich af of de rechten van vrouwen en homo’s wel in veilige handen zijn bij de conservatieve AKP.

6.4.5: Veiligheidsargumenten

Veiligheid vormt ook in de periode 2007-2008 een kleine categorie, waarin vooral argumenten voor de toetreding worden aangedragen. Geen van de artikelen heeft veiligheid meer als hoofdonderwerp en de artikelen die veiligheidsargumenten aanvoeren leggen deze meestal niet uitgebreid uit.

Zo noemt oud-minister Bot in artikel 42 kort de strategische ligging van Turkije en zegt hij dat Europa een goede buffer kan gebruiken in een “volatiele regio”. Daarnaast ziet hij een afwijzing van Turkije als een motie van wantrouwen tegen moslims. Bot legt deze standpunten niet verder uit in het artikel. Dit geldt in nog sterkere mate voor artikel 51. Eurocommissaris Olli Rehn zegt hierin dat Turkije een oplossing kan vormen voor Europa’s problemen met veiligheid, maar licht dit niet toe.

De auteur van artikel 48 sluit als volgt haar betoog af: “Denk ook in termen van het structureel bestrijden van het islamitisch fundamentalisme en steun het democratiseren van landen die van grote betekenis zijn voor de toekomst van Europa.” In de rest van het artikel heeft de auteur met geen woord gerept over dit veiligheidsstandpunt en zij legt haar laatste uitspraak ook niet uit.

Europarlementariër Ria Oomen-Ruijten legt haar standpunt beter uit in artikel 60. Zij noemt het Midden-Oosten een problematische regio en zegt dat Europa daarom belang heeft bij een sterke en stabiele democratie in het gebied. Ze noemt een Turkije dat lid is van de EU een stabiliserende factor in de regio en is vol lof over de Turkse initiatieven in de regio. Zo noemt ze de Turkse kalmerende rol in de oorlog in Georgië, de sleutelrol in vredesgesprekken tussen Israël en Syrië en de wil van Turkije om in dialoog met Armenië te gaan.

Hrant Dink voegt in artikel 41 een nieuw negatief punt toe. Volgens hem wordt de toenadering tussen Turkije en de EU eerder gedreven door wederzijdse angst dan door wederzijds verlangen. Dink stelt dat de militaire elite in Turkije bang is dat Turkije een strategisch belang kan verliezen als het niet toetreedt tot de EU, en dat strategen in de EU bang zijn dat Turkije in het verkeerde kamp van de ‘botsing der beschavingen’ belandt als het land niet toetreedt. “Zolang de motor van angst die van achteren duwt sterker is dat de kracht

van het verlangen die aan de voorkant trekt, moet de verhouding tussen Turkije en de EU wel lastig en omstrede blijven bij alle betrokken partijen”, aldus Dink.

6.4.6: Economische argumenten

Economische argumenten krijgen in 2007-2008 wat meer aandacht dan in voorgaande jaren. Net als bij veiligheid overheersen de argumenten die voor de toetreding pleiten. Artikel 59, die de goede economische prestaties van Turkije als hoofdonderwerp heeft, voert hierin de boventoon. De auteur van het artikel, Sernay Özdemir, legt haar economische standpunten uitgebreid uit. Dit doet zij onder andere met behulp van eigen ervaringen in Turkije en gesprekken met Turkse kennissen.

Volgens Özdemir draait de Turkse economie op volle toeren. Dit is onder andere te zien aan de groeiende middenklasse, de toename in het aantal buitenlandse projecten waarin Turkse ondernemingen actief zijn, de groei van Turkse vliegtuigmaatschappijen en het aantal vluchten en een algehele toename van handel tussen Turkije en andere landen. Volgens de auteur verwerft Turkije een steeds sterkere economische positie buiten de EU en hebben steeds meer landen interesse in Turkije. Turken die in het buitenland werken keren steeds meer terug om bij te kunnen dragen aan een modern Turkije, aldus Özdemir. Volgens haar behoort het land in 2050 tot de negen grootste economieën van de wereld.

Andere artikelen berichten kort over de goede economische positie van Turkije. In artikel 48 koppelt Özdemir de economische groei in Turkije aan culturele veranderingen: “Economische noodzaak en de hang naar meer vrijheid – een eigen huis, een eigen auto – maakt dat veel Turkse mannen willen trouwen met een vrouw die een opleiding heeft en perspectief op een baan”. Volgens de auteur van artikel 58 heeft Turkije de afgelopen zes jaar een hoge economische groei doorgemaakt, daalde de inflatie, steeg het aantal buitenlandse investeringen en groeide de Turkse welvaart. In artikel 50 prijzen Turkse politici de economische groei van Turkije. Volgens de nieuwe Turkse minister van Economische Zaken Mehmet Simsek kan Turkije het nieuwe Ierland van de EU worden: “De snelste groeier van de club.”

In dat laatste artikel worden ook de economische hervormingen van Turkije geprezen. Hoewel de Turken op politiek gebied niet zo vastbesloten overkomen, is de auteur er van overtuigd dat Simsek wat betreft economische hervormingen “flink op het gaspedaal zal drukken.” Artikel 49 noemt kort het succesvolle economische beleid van premier Erdogan, maar legt dit verder niet uit. Ook in artikel 60 worden de goede Turkse economische hervormingen kort genoemd. Net als in artikel 50 worden politieke hervormingen echter van groter belang geacht.

Europa krijgt het zwaar te verduren in artikel 59. Volgens Özdemir hebben buitenlandse investeerders meer interesse in Turkije, Rusland, China en het Midden-Oosten, omdat Europa te duur is om zaken mee te doen. Afgestudeerde Turken hebben haast geen interesse meer in Europa, want “in Azië gebeurt het”. Hoog opgeleide allochtonen in Nederland trekken weg, omdat zij moeilijk een stageplek vinden, kampen met loonachterstand op hun autochtone collega’s, minder kans hebben op promotie en onder hun niveau moeten werken. Europa zal de boot missen als het “zijn arrogantie” niet snel opzij zet volgens Özdemir.

Daarnaast loopt volgens haar het bevolkingsaantal in Europa terug en is er sprake van hevige vergrijzing. In artikel 50 wordt dit bevestigd door minister Babacan: “Zonder Turkije heeft de EU geen overlevingskans. Door de dalende geboortecijfers dreigt in de EU een gigantisch tekort aan arbeidskrachten, dat Turkije kan opvullen”, aldus de minister. De auteur van artikel 51 stelt dat Turkije een deel van Europa’s problemen kan oplossen, bijvoorbeeld wat betreft energie en vergrijzing. In 2007-2008 lijkt de nadruk dus meer te liggen op hoe Turkije de EU kan helpen dan andersom. Alleen in artikel 57 zegt een Turkse vlaggenverkoper te hopen dat Europa voor meer werkgelegenheid voor de Turken kan zorgen.

Twee artikelen berichten kort over economische minpunten van Turkije. Volgens de auteur van artikel 57 trekken arme Turken massaal naar de steden, waardoor deze uit hun voegen barsten. De auteur van artikel 58 vreest dat de kredietcrisis Turkije “met zijn enorme staatsschuld” hard zou kunnen gaan raken.

6.4.7: Sfeer rond de toetredingsonderhandelingen

Zoals uit paragraaf 5.3 al is gebleken, zijn in 2007-2008 de minste artikelen direct naar aanleiding van de toetreding geschreven. Er is in deze laatste periode dan ook minder uitgebreid geschreven over de sfeer rond de toetredingsonderhandelingen. De ‘sfeerimpressies’ die nog gegeven worden zijn niet allemaal meer negatief.

Zo berichten de artikelen 42 en 43 over het staatsbezoek van koningin Beatrix aan Turkije als een positief signaal. Volgens artikel 42 geeft het staatsbezoek het signaal dat we vertrouwen hebben in de ontwikkelingen die in Turkije gaande zijn. Volgens artikel 43 zou het staatsbezoek kunnen bijdragen aan een bijstelling van de “sfeer van negativisme” ten aanzien van Turkije.

Artikel 53 bericht over de verbeterende relatie tussen Turkije en Griekenland en dat Griekenland geen obstakel meer opwerpt tegen Turkije’s toetreding tot de EU. De nieuwe Griekse minister van Buitenlandse Zaken zegt te denken dat een partnerschap in de EU kan leiden tot de oplossing van vele problemen, zoals de Cyprus-kwestie. Tegelijkertijd besteedt het artikel ook aandacht aan Griekse tegenstanders van de toenaderingspolitiek.

Het aantal artikelen dat negatief bericht over de toetredingsonderhandelingen blijft groter. De invalshoeken van deze artikelen zijn gevarieerd. Zo stelt oud-minister Bot in artikel 42 dat het gevaar bestaat dat de Turken zeggen: “Bekijk het maar.” In artikel 55 bevestigt minister Babacan dit enigszins door te stellen dat het vertrouwen in Turkije jegens de EU daalt en dat de Turken zich niet welkom voelen in Europa.

Turkije wordt ook bekritiseerd. Volgens artikel 56 ligt Turkije zo erg met zichzelf in de knoop, dat Europa bijna is vergeten. Wel neemt voorzitter Barroso van de Europese Commissie het voor Turkije op in het artikel. Artikel 50 is kritischer. De auteur bekijkt het blakende zelfvertrouwen van de nieuwe Turkse regering erg sceptisch en hekel het feit dat Turkije doet alsof “niet Turkije, maar de EU de vragende partij is in de onderhandelingen.” In artikel 60 is Turkije de dupe van de te snelle toelating van Roemenië en Bulgarije tot de EU: “We hebben die landen te snel toegelaten, zonder te kijken of ze wel volledig aan alle politieke vereisten voldeden. En nu zitten we met de gebakken peren”, aldus Europarlementariër Ria Oomen-Ruijten. Europa moet dus niet nogmaals dezelfde fout met Turkije begaan volgens Oomen. Artikel 47 bericht tot slot over de nieuw verkozen Franse premier Sarkozy, waarmee Europa een ferme tegenstander van de Turkse toetreding erbij heeft.

Een paar artikelen bevatten wat neutralere opmerkingen over de toetredings sfeer. Ria Oomen-Ruijten noemt 2009 een beslissend jaar en stelt dat het tijd wordt voor Turkije om knopen door te gaan hakken. Volgens Hrant Dink in artikel 41 zijn alle elementen van de Turkse samenleving verdeeld over de toetreding tot de EU. Zowel binnen de verschillende ‘traditionele’ kampen als tussen de kampen bestaat geen overeenstemming, aldus Dink.

6.4.8: Othering

Net als in 2005 en 2006 besteden een aantal artikelen weer geen aandacht aan algemene kenmerken van Turkije en haar bevolking. Verschillende artikelen werken weer alleen een ‘toetredingslijstje’ af, hebben het alleen over de houding van de Turkse regering in het onderhandelings spel of bespreken alleen de Turkse relatie met Griekenland. Toch wordt in deze laatste periode beduidend meer aandacht gegeven aan karakteristieken van Turkije en de

Turken dan in de voorgaande jaren. Dit hangt samen met het feit dat in deze periode relatief meer aandacht besteed wordt aan binnenlandse ontwikkelingen in Turkije.

De meeste artikelen die wat meer achtergrondinformatie geven over Turkije besteden aandacht aan de identiteitscrisis waarin het land zich bevindt. In de meeste gevallen wordt gesproken over een tweedeling tussen een seculiere elite en het islamitische ‘volk’ of de islamitische middenklasse. Hoewel deze artikelen dus dieper ingaan op de Turkse bevolking geeft de aangehouden tweedeling de situatie wel wat versimpeld weer. Alleen artikel 49 noemt kort de vele verschillende bevolkingsgroepen en ideeën/culturen die in Turkije leven.

Twee artikelen behandelen negatieve kenmerken van Turkije, namelijk het sterke nationalisme (“Turken voelen zich verheven boven andere volken”) en de politieke islam die beoefend wordt door radicaal religieuzen. Zoals uit paragraaf 6.4.2 al bleek, zijn meer artikelen juist positief over het karakter van Turkije en de Turken. In deze artikelen wordt Turkije als een modern land geschetst. Niet altijd wordt aandacht aan de bevolking besteed, maar verschillende artikelen gaan in op de moderne en emanciperende vrouwen en jongeren in Turkije.

In artikel 57 wordt juist een meer oosters Turkije geschetst met behulp van uitgebreide omschrijvingen over de chaos in het land en de ‘nomadencultuur’. In dit artikel wordt de Turkse cultuur en manier van leven expliciet sterk in contrast gebracht met die van (de rest van) Europa, maar er wordt geen waardeoordeel aan gebonden. Dat Turkije ‘anders’ is betekent niet dat het land ‘minder’ dan de EU is, dus is er geen sprake van othering.

Net als bovenstaand artikel is het overgrote deel van de rest van de artikelen uit 2007-2008 ‘politiek correct’ en komt othering dus nauwelijks voor. De kritiek die op Turkije geleverd wordt, gebeurt wederom vooral in het kader van de toetredingscriteria en in een paar gevallen op de Turkse manier van onderhandelen. Een enkel artikel lijkt zich ‘schuldig’ te maken aan othering, zij het impliciet. In artikel 44 wordt het Turkse nationalisme stevig bekritiseerd naar aanleiding van de moord op drie christenen: “Jongeren groeien op met het idee dat Turken verheven zijn boven alle andere volkeren. Andersdenkenden zijn verraders. Mensen die geen Turks spreken zijn hun vijanden. En zendingswerkers die een ander geloof propageren en daardoor de islam in gevaar brengen, het geloof dat een Turk dient aan te hangen, hebben geen recht van leven.” Hiermee wordt een erg generaliserend beeld van de Turken/Turkse jongeren weergegeven en worden angstgevoelens aangewakkerd.

6.5: Conclusie

In deze conclusie wordt getracht een samenvatting te geven van de belangrijkste bevindingen uit het hoofdstuk. Het eerste onderzoeksaspect van dit hoofdstuk heeft betrekking op de toon van de artikelen in hun geheel. Vooral uit de paragrafen 6.2.1, 6.3.1 en 6.4.1 blijkt dat deze meer negatief dan positief is. In 2005 en 2006 is het grootste deel van de artikelen overwegend negatief over Turkije en de toetreding. In 2007-2008 zijn meer artikelen neutraal, maar zijn er nog steeds meer negatieve dan positieve artikelen.

Wanneer de artikelen langzaam worden ‘uitgekleed’ wordt de hypothese dat tegenargumenten meer aandacht dan voorargumenten krijgen bevestigd in de paragrafen 6.2.2, 6.3.2 en 6.4.2. In iedere periode zijn vijf verschillende argumenten dominant (in vijf artikelen of meer) aanwezig. In 2005 en 2006 zijn dit vier argumenten tegen de toetreding en slechts één argument voor de toetreding. In 2007-2008 is de verhouding iets ‘eerlijker’, maar blijven de tegenargumenten overheersen.

Ook in de rest van de argumentenverzameling zijn argumenten tegen de toetreding dominant aanwezig. Hoewel de voorargumenten in de categorieën economie en veiligheid overheersen (met uitzondering in 2005), hebben tegenargumenten de overhand in de belangrijkste categorieën politiek en cultuur.

Zowel uit de paragrafen over de teneur en hoofdonderwerpen als uit de paragrafen over de argumenten blijkt namelijk dat politiek de omvangrijkste categorie is in de artikelen. Daarnaast komt een combinatie van politieke en culturele aspecten veel voor. Ook ‘puur’ culturele argumenten worden meer naar voren gebracht dan economische en veiligheidsargumenten.

Wat betreft de onderwerpen van de argumenten vertonen de jaren 2005 en 2006 grote overeenkomsten. In beide jaren vormt de Cyprus-kwestie (politiek) het belangrijkste argument tegen de toetreding. Daarnaast zijn de aanklachten en taboes in Turkije (een combinatie van politieke en culturele elementen), de negatieve publieke opinie in de EU (politiek) en de hervormingen (politiek) die al dan niet door Turkije worden gedaan dominant aanwezig. In de periode 2007-2008 komen ook de aanklachten en taboes en de goede en juist matige hervormingen als dominante argumenten naar voren. De mate van uitleg en nuancering die wordt gegeven verschilt sterk per argument.

De Cyprus-kwestie wordt vaak uitgebreid toegelicht, waarbij de Turkse kant van het probleem zeker niet vergeten wordt. In 2007-2008 is het argument niet meer dominant aanwezig en wordt het argument niet uitgebreid meer uitgelegd. Wel brengen ook de artikelen uit deze periode nuancering in het verhaal aan door Turkse perspectieven te laten zien.

De taboes (vooral ten aanzien van de Armeense genocide) en rechtszaken worden ook uitgebreid behandeld en uitgelegd, maar wat minder genuanceerd. In 2007-2008 worden nuanceringen alleen aangebracht door Turkse mensen die aan het woord zijn, ‘westerlingen’ zijn ronduit kritisch. In deze periode wordt het probleem sterker vanuit een culturele hoek bekeken door het te combineren met achtergronden over het Turkse nationalisme.

Wat betreft de publieke opinie in de EU vertonen de jaren 2005 en 2006 grote verschillen: in 2005 is het vaak een hoofdonderwerp van een artikel en in 2006 wordt hier veel minder uitgebreid op ingegaan. Uit de naar verhouding beperkte aandacht voor de Turkse publieke opinie blijkt dat het nieuws over Turkije en de toetreding ethnocentrische trekjes vertoont. Dit geldt overigens niet voor de periode 2007-2008, waarin de Turkse opinie juist iets meer aandacht krijgt.

Duidelijk is dat directe toetredingscriteria minder aandacht krijgen dan obstakels die indirect met de toetreding te maken hebben. Terwijl de Cyprus-kwestie en de problemen rond de erkenning van de Armeense genocide erg breed uitgemeten worden, worden de (benodigde) hervormingen door de Turkse regering weinig toegelicht. De hervormingen die Turkije moet doen of heeft gedaan worden meestal kort benoemd, zonder dat uitgelegd wordt *hoe* Turkije deze hervormingen uitvoert en/of *waarom* dit nodig is. Structurele politieke kenmerken van Turkije komen dan ook nauwelijks naar voren.

De periode 2007-2008 is cultureler van aard dan de twee voorgaande jaren, doordat twee dominante politieke argumenten vervangen zijn door een politiek-cultureel argument en een cultureel argument. Zowel de spanningen tussen moslims en seculieren als het standpunt dat Turkije een modern land is, worden in verschillende artikelen uitgebreid toegelicht. Een paar artikelen hebben een van beide onderwerpen als hoofdonderwerp en andere artikelen geven ook een - zij het korte - uitleg bij de standpunten. De artikelen uit 2007-2008 gaan veel sterker over Turkije zelf dan over de toetredingen, omdat er op dit laatste vlak minder gebeurd is de laatste jaren.

Zoals al eerder bleek uit deze conclusie, krijgen culturele en vooral politieke elementen van het toetredingsdebat de meeste aandacht in de artikelen. De niet-dominante politieke argumenten voor en tegen de toetreding worden meestal niet uitgebreid uitgelegd. Zo wordt niet uitgelegd welke ‘problemen’ in Turkije bestaan ten aanzien van de mensenrechten, worden de ‘problemen’ met de PKK niet toegelicht en passeert de strategische brugfunctie

van Turkije meestal ook maar kort de revue. Wel worden veel politieke argumenten tegen de toetreding kort genuanceerd.

Ook binnen de niet-dominante culturele argumenten verschilt de mate van uitleg en nuancering. Zo worden in 2005 en 2006 standpunten over een 'modern' Turkije nauwelijks toegelicht. In 2005 wordt meerdere malen gesteld dat Turkije 'anders' is qua mentaliteit, maar in welk opzicht blijft onduidelijk. Ook de problemen rond godsdienstvrijheid worden weinig uitgelegd, maar soms wel (vaak door een Turks persoon) genuanceerd. De 'mildheid' van de islam wordt juist beter uitgelegd aan de hand van voorbeelden.

Binnen de culturele argumenten speelt de islam in toenemende mate een rol. In die zin reflecteren de kranten dus het publieke debat dat zich ook steeds meer op de islam richt. In 2005 worden de veronderstelde mildheid van de islam en de problemen rond de scheiding van kerk en staat in Turkije slechts kort aangehaald. In 2006 worden tegenargumenten zoals de problemen tussen moslims en seculieren, de discriminatie van religies en de met de islam worstelende EU aan het rijtje toegevoegd en in 2007-2008 worden dergelijke onderwerpen uitgebreider besproken en wordt daarnaast aandacht besteed aan de politieke (radicale) islam en de link tussen de islam en nationalisme in Turkije.

In de laatste twee periodes vormt de islam dus een dominante factor binnen de culturele argumenten. De verschillende aspecten van het debat die met de islam te maken hebben, worden echter meestal niet heel breed uitgemeten. Daarnaast wordt de aanwezigheid van de islam in Turkije als zodanig nauwelijks als een probleem beschouwd, zoals dat in het publieke debat wel gebeurt. Tot slot speelt de islam vrijwel geen rol 'tussen de regels' door. Alleen de verschillende beweringen in 2005 dat Turkije 'anders' is zouden gemakkelijk gekoppeld kunnen worden aan de aanwezigheid van de islam in Turkije. Dat de islam als achtergrondreden voor Turkije's 'andersheid' wordt gezien valt echter niet te bewijzen.

De aandacht voor veiligheidsargumenten is mager, wat enigszins logisch is gezien de omvang van de categorie. In 2006 is de aandacht voor veiligheid naar verhouding het grootst en vormt de categorie ook een hoofdonderwerp in een artikel. De angst voor een 'Clash of Civilizations' wordt in dit jaar uitgebreid toegelicht. In alledrie de periodes wordt kort uitgelegd waarom Turkije een stabiliserende factor kan zijn in het roerige Midden-Oosten. Overige veiligheidsargumenten worden meestal zeer kort aangehaald en niet genuanceerd.

De aandacht voor economie is sporadisch en weinig structureel. In iedere periode heeft slechts één artikel economie als hoofdonderwerp. Geen van deze artikelen spreekt zich expliciet voor of tegen de toetreding van Turkije uit, maar hun verschillende economische onderwerpen worden wel duidelijk toegelicht. Algemene economische achtergrondinformatie over het land ontbreekt echter enigszins. Daarnaast leggen de andere artikelen hun economische standpunten nauwelijks uit. Sommige artikelen zeggen zelfs expliciet dat politieke hervormingen veel belangrijker zijn dan economische hervormingen.

Naast vooral de politieke en culturele argumenten blijken sfeerbeelden rond de toetredingsonderhandelingen de beeldvorming te bepalen. Deze zijn overwegend negatief en bevestigen het standpunt dat slecht nieuws goed nieuws is. Opvallende verschillen zijn wel dat in 2005 vooral de EU de schuld krijgt van de spanningen en in 2006 vooral Turkije. In 2007-2008 is de beeldvorming over de onderhandelingen positiever.

Othering lijkt in expliciete vorm nauwelijks voor te komen in de artikelen. Wanneer afkeurend over Turkije wordt gesproken wordt dit meestal in het licht van de directe of indirecte (zoals het Cyprus-probleem) toetredingscriteria gedaan. Omdat het nou eenmaal een vaststaand feit is dat Turkije op sommige door de EU vastgestelde gebieden nog niet 'klaar' is, is hier geen sprake van othering. Wel wordt in enkele gevallen op een wat neerbuigende

manier geschreven over de houding van de Turken in het onderhandelingspel. Echte waardeoordelen die bij othering horen blijven echter achterwege of zijn impliciet aanwezig.

Op een paar kleine othering-achtige opmerkingen na zijn de artikelen over het algemeen dus politiek correct. Het feit dat maar weinig aandacht wordt geschonken aan algemene kenmerken of karakteristieken van Turkije en de Turken, draagt echter niet bij aan een beter begrip voor het land en haar bewoners. In combinatie met de nadruk die op de tegenargumenten gelegd wordt kan dit wel, zij het onbewust, othering in de hand werken.

Concluderend kan de veronderstelling dat de berichtgeving over Turkije en de toetreding van karakter verandert bevestigd worden. Vooral de laatste onderzochte periode verschilt van de jaren 2005 en 2006. Zo zijn politieke argumenten zoals de Cyprus-kwestie en de Europese publieke opinie als dominante argumenten vervangen door meer culturele argumenten die meer op binnenlandse ontwikkelingen in Turkije ingaan. Dit is typerend voor het algemene patroon; de artikelen uit 2007-2008 gaan veel sterker over Turkije zelf dan de artikelen uit andere jaren. De laatste periode biedt dan ook meer informatie over karakteristieken van Turkije en haar bevolking. Dit uit zich ook in het feit dat in 2007-2008 meer aandacht wordt besteed aan de Turkse publieke opinie en in 2005 en 2006 meer aan de Europese publieke opinie. Een andere ontwikkeling, die hier deels mee samenhangt en die in 2006 al wordt ingezet is de toenemende aandacht voor de islam.

De geformuleerde hypothese over de verandering in berichtgeving moet echter verworpen worden: het nieuws wordt eerder positiever dan negatiever door de jaren heen. Dit is te zien aan het feit dat in 2007-2008 minder artikelen overwegend negatief zijn, er meer aandacht is voor argumenten voor de toetreding en omdat de beeldvorming over de sfeer rond de toetreding ook positiever wordt. Desalniettemin blijven negatieve aspecten van het debat overheersen.

Hoofdstuk 7

Conclusie en discussie

In dit onderzoek is een aantal verschillende aspecten rond de berichtgeving over Turkije en de eventuele Turkse toetreding tot de EU onder de loep genomen. Het onderzoek is begonnen met een algemene verkenning van de zestig artikelen uit de periode van 2005 tot en met 2008, waarna steeds verder op de artikelen is ingezoomd om de teneur, de thematiek, de argumentatie en uiteindelijk de mate waarin othering voorkomt te achterhalen. De belangrijkste uitkomsten, die ook in de deelconclusies uit de hoofdstukken 5 en 6 naar voren zijn gekomen, worden hier herhaald en verder gekoppeld aan de theorie uit hoofdstuk 2. Met behulp hiervan wordt een antwoord gegeven op de hoofdvraag van het onderzoek:

In hoeverre geven de Nederlandse dagbladen Trouw, De Volkskrant en NRC Handelsblad in hun langere berichten een selectief beeld over de toetreding van Turkije tot de Europese Unie?

Wanneer naar het totaalaanbod van de artikelen gekeken wordt, komen Turkse en Europese standpunten ongeveer evenveel terug. Er zijn evenveel artikelen die Turkse mensen aan het woord laten als artikelen die Europeanen aan het woord laten. Hoewel er iets meer artikelen vanuit een ‘westers’ perspectief zijn geschreven, vormt deze groep artikelen geen overweldigende meerderheid. Wanneer de toetreding echter de directe aanleiding van het artikel vormt, krijgen Europese geluiden duidelijk de overhand. Nieuws dat direct over de Turkse toetreding gaat, wordt dus vooral bepaald door wat Nederlanders en andere Europeanen van de toetreding vinden.

Deze bevinding is in lijn met de theorie uit paragraaf 2.5, waarin gesteld wordt dat nieuws wordt beïnvloed door de opvattingen van de journalist en het medium waarvoor hij/zij werkt. Daardoor zitten in ‘westers’ nieuws altijd bewust of onbewust ‘westerse’ normen en waarden verweven. Daarnaast worden gebeurtenissen eerder in het nieuws gebracht wanneer zij betrekking hebben op onszelf, ofwel de eigen belangen en de binnenlandse discussie over een onderwerp. Wat Nederlanders of (West-)Europeanen over de toetreding te zeggen hebben wordt dus belangrijker bevonden dan wat Turken van de toetreding vinden. Daardoor worden ook gebeurtenissen die in Turkije plaatsvinden (bijvoorbeeld spanningen tussen moslims en seculieren) in het nieuws gekoppeld aan de Turkse toetreding tot de EU, ook al hebben de gebeurtenissen hier in eerste instantie niets mee te maken. Op die manier worden de binnenlandse ontwikkelingen in Turkije voor ons relevant gemaakt.

Dit laatste gebeurt vooral in 2007-2008. In deze periode zien we de aandacht voor de toetredingsonderhandelingen zelf namelijk wegglijden. In plaats daarvan wordt meer aandacht besteed aan binnenlandse problemen van Turkije, hoewel deze in de artikelen dus wel verbonden worden aan de toetreding. De vraag is of het logisch is dat de toetredingsonderhandelingen aan de aandacht van de media ontsnappen, aangezien de toetreding van Turkije een voortdurend twistpunt blijft. Ook deze ontwikkeling valt echter te verklaren met behulp van de theorie uit paragraaf 2.5. Hoewel de toetredingsonderhandelingen voortduren, wordt er nauwelijks vooruitgang geboekt. De onderhandelingen krijgen daardoor een chronisch karakter en de nieuwswaarde verdwijnt. Hierdoor verplaatst de focus van de media zich meer richting binnenlandse problemen in Turkije, die op dat moment meer nieuwswaarde hebben.

Een ander aspect uit de nieuwstheorie dat bevestigd wordt in de artikelen over Turkije en de toetreding, is de bewering dat vooral slecht nieuws ‘nieuws’ is. De teneur van een

meerderheid van de artikelen is namelijk overheersend negatief ten aanzien van het onderwerp. Wanneer de artikelen ontleed worden, blijkt ook dat argumenten tegen de toetreding meer aandacht krijgen dan argumenten voor de toetreding. Daarnaast wordt de sfeer rond de toetredingsonderhandelingen in de artikelen als erg negatief geschetst. Wel schrijven de kranten genuanceerd over dit probleem, door Europa vrijwel net zo vaak de 'schuld' te geven van de negatieve sfeer als de Turken. In de laatste periode is de berichtgeving relatief positiever dan in de andere jaren, maar ook hier blijven artikelen met een negatieve toon overheersen. De relatief sterkere focus op Turkije zelf uit zich bijvoorbeeld vooral in artikelen over binnenlandse problemen, zoals de spanningen tussen moslims en seculieren.

Naast het feit dat tegenargumenten meer aandacht krijgen dan voorargumenten, valt op dat er veel meer aandacht wordt besteed aan bepaalde kwesties, zoals het Cyprus-probleem en de Armeense genocide, dan aan de strikte toetredingscriteria. Bovengenoemde kwesties hangen slechts indirect samen met de toetreding, maar worden zeer breed uitgemeten. Deze zaken worden vaak genuanceerd gebracht, waarbij de Turkse kant van het verhaal zeker niet over het hoofd gezien wordt.

Waar het de echte criteria betreft wordt weinig achtergrondinformatie gegeven. Meestal wordt een opsomming gegeven van zaken waarin Turkije verbeterd is of zaken waaraan het nog 'schort' in Turkije. Deze zaken worden kort gemeten aan de 'Europese meetlat', zonder dat deze worden uitgelegd of er verklaringen bij gegeven worden. Als lezer van de artikelen kom je dan ook niet veel te weten over wat de toetredingscriteria precies inhouden en hoe Turkije in politiek opzicht in elkaar zit. Nog veel minder aandacht gaat uit naar economische achtergronden over Turkije, hoewel een goed functionerende markteconomie een belangrijk toetredingscriterium is. Sommige artikelen zeggen zelfs expliciet dat politieke hervormingen veel belangrijker zijn dan economische hervormingen. Artikelen die spreken over "economische hervormingen" lichten deze nauwelijks toe.

Voor deze bevindingen kunnen verschillende verklaringen gevonden worden in de nieuwstheorie. Zo is het belangrijk dat een gebeurtenis duidelijk is (de derde nieuwsroutine) en moeten journalisten rekening houden met de consument. Complexe analyses en achtergronden zijn ingewikkelder dan zaken zoals de Turkse ontkenning van de Armeense genocide en daardoor minder behapbaar voor de lezer. Daarnaast hangen ook deze bevindingen samen met de tijdsspanne waarin een gebeurtenis plaats moet vinden. Politieke en economische hervormingen hebben meestal een lange tijd nodig om vorm te krijgen, waardoor deze niet zo snel als nieuws erkend worden.

Het feit dat politieke hervormingen meer aandacht krijgen dan economische hervormingen heeft weer te maken met de nieuwsroutine 'slecht nieuws is nieuws'. Turkije laat een vrij goede economische ontwikkeling zien en heeft niet de meeste moeite met economische hervormingen. Op politiek vlak zijn er nog een hoop problemen, die daardoor eerder in het nieuws komen.

Opvallend is wel dat de categorie economie in zijn geheel erg ondergeschoven wordt. Ook tegenargumenten zoals de relatieve armoede van Turkije en de daaruit voortvloeiende angst voor Europese begrotingsproblemen en massale migratiestromen krijgen relatief weinig aandacht en toelichting. Dit betekent dat de kranten in dit opzicht niet erg meegaan met het publieke debat. Paragraaf 3.6 heeft namelijk aangetoond dat hoge uitbreidingskosten en Turkse migratiestromen een grote zorg vormen voor de Nederlandse bevolking.

Een belangrijke hypothese was dat de kranten zich schuldig maken aan othing, door vooral de cultuur van Turkije tegenover die van de EU te plaatsen en door de EU daarbij als

superieur te beschouwen. Uit hoofdstuk 2 is namelijk gebleken dat othering sinds het einde van de Koude Oorlog en vooral sinds de aanslagen van 11 september 2001 op cultuurverschillen gebaseerd wordt. In lijn met de voorspellingen van Samuel Huntington wordt de islam vaak als primair criterium gebruikt om ‘de oosterse ander’ te kenmerken. Dit is ook te merken in het publieke debat rond de Turkse toetreding, waarin politieke tegenstanders vooral beklemtonen dat zij het islamitische Turkije niet bij de Europese christelijke ‘waardengemeenschap’ vinden passen. Ook de Nederlandse bevolking maakt zich, zoals in paragraaf 3.6 naar voren is gekomen, vooral zorgen om de islam in Turkije.

Aangezien de inhoud van kranten beïnvloed wordt door het heersende politieke klimaat, was de verwachting dat in de kranten vooral othering zou plaatsvinden ten aanzien van het islamitische karakter van Turkije. De onderzochte kranten zouden naar verwachting stereotyperingen gebruiken om de islam in Turkije gelijk te stellen aan fundamentalisme, geweld en onderdrukking en om de Turkse cultuur in zijn geheel als minderwaardig te schetsen.

Uit hoofdstuk 6 is echter gebleken dat othering nauwelijks voorkomt in de artikelen en al helemaal niet ten aanzien van de islam. De aanwezigheid van de islam in Turkije wordt vrijwel niet als een probleem beschouwd en als dit al het geval is gebeurt het alleen door aan te geven waar de Nederlandse of Europese bevolking zich zorgen om maakt. De passages waarin de EU als superieur aan Turkije wordt beschouwd, hebben vooral betrekking op (directe en indirecte) toetredingscriteria waar Turkije nog niet aan voldoet. Dat dergelijke passages voorkomen is logisch in het licht van de al bestaande ongelijke machtsverhouding tussen Turkije en de EU.

Wel wordt af en toe wat minachtend over de Turkse manier van onderhandelen gesproken. Daarnaast wordt in 2005 soms letterlijk gezegd dat Turkije anders is, zonder dit duidelijk toe te lichten. Expliciete waardeoordelen blijven ook hier echter achterwege. Over het algemeen schrijven de kranten dus ‘politiek correct’ over Turkije en de toetreding en is het duidelijk dat de journalisten in ieder geval streven naar zoveel mogelijk objectiviteit.

Het antwoord op de hoofdvraag van het onderzoek is dan ook genuanceerd. De Nederlandse dagbladen *Trouw*, *De Volkskrant* en *NRC Handelsblad* geven in hun langere berichten wel degelijk een selectief beeld over de toetreding van Turkije tot de Europese Unie: Europese geluiden hebben de overhand, de aandacht voor de onderhandelingen zelf is onevenredig verdeeld, de artikelen leggen een sterke nadruk op negatieve aspecten en tegenargumenten en de aandachtsverdeling tussen kwesties zoals het Cyprus probleem en politieke en economische achtergronden is erg onevenredig, evenals die tussen verschillende categorieën argumenten.

De kranten blijven in hun selectiviteit echter wel binnen het ‘kader’ van wat van hen verwacht kan worden wanneer gekeken wordt naar de nieuwsroutines. De nieuwsroutines zitten zo sterk in de nieuwsproductie verweven, dat het wat naïef zou zijn te verwachten dat deze erg kunnen veranderen. Het is nu eenmaal onmogelijk om alles wat er in de wereld gebeurt in het nieuws te verwerken en het streven naar pure objectiviteit is utopisch. Duidelijk is dat de onderzochte kwaliteitskranten in ieder geval een eerlijk beeld van de toetreding van Turkije *willen* neerzetten. Turkije wordt niet expliciet en zonder onderbouwing als minderwaardig aan de EU beschouwd en negatieve stereotyperingen blijven vrijwel volledig achterwege. De kranten laten zich dan ook niet meeslepen door collectieve angstgevoelens onder de Nederlandse en de Europese bevolking, die in het publieke debat vaak wel de overhand krijgen.

In die zin is de opgestelde hypothese over othering en de literatuur waarop deze gebaseerd is overdreven. De ‘Clash of Civilizations’ gaat niet bepaald op voor Turkije en de EU in de

onderzochte kranten. In de enkele passages waar de ‘Clash of Civilizations’ aangehaald wordt, wordt zelfs het streven uitgesproken Turkije vooral aan ‘onze’ kant te houden.

Wel moet rekening gehouden worden met het ‘otheringeffect’ dat in de nieuwsroutines verborgen zit. Met name door de nieuwsroutine ‘slecht nieuws is goed nieuws’ en de daaruit voortvloeiende focus op de negatieve toetredingssfeer, de obstakels en de tegenargumenten ontstaat al snel een negatieve beeldvorming. Dit wordt versterkt door het feit dat nieuws over het uitzonderlijke en niet over het alledaagse gaat. Hierdoor halen ‘abnormale’ ontwikkelingen in Turkije die volgens ‘onze’ normen en waarden niet kloppen het nieuws eerder, waarmee de nadruk impliciet wel ligt op wat er anders en vaak ook ‘minder’ aan Turkije is.

Daarnaast wordt er weinig algemene achtergrondinformatie over Turkije zelf gegeven en kom je als lezer van de kranten zeer weinig te weten over de karakteristieken van de Turkse bevolking. De onderzochte kranten dragen dus niet echt bij aan een beter begrip voor Turkije en haar bewoners. In combinatie met het ‘otheringeffect’ dat in bovenstaande alinea is uitgelegd, kan dit leiden tot meer othering in het publieke debat. Zoals in de theorie namelijk behandeld is, heeft het publieke debat niet alleen invloed op de inhoud van de kranten, maar hebben de kranten ook invloed op de inhoud van het publieke debat.

Het boek ‘Het zijn net mensen’ van Joris Luyendijk, dat behandeld is in hoofdstuk 2, heeft het publieke debat over journalistiek aangewakkerd. Luyendijk sprak met zijn boek waarin hij het heeft over de filters in het nieuws een zeer breed publiek aan. Veel mensen reageerden verontwaardigd en gaven aan nooit meer op dezelfde manier tegen nieuws aan te kijken (Van Hoogstraten et al, 2008, p7,172).

Een veroordeling van ‘het nieuws’ en in het bijzonder de onderzochte kranten zou hier niet op zijn plaats zijn. Wel is het positief te noemen dat boeken zoals die van Luyendijk wat meer inzicht geven in de manier waarop nieuws tot stand komt. Op die manier wordt het besef dat kranten en andere nieuwsbronnen altijd een vertekend beeld zullen geven van een kwestie zoals de toetreding van Turkije tot de EU vergroot. Dit zal het publieke debat over de toetreding wellicht ingewikkelder, maar ook interessanter en genuanceerder kunnen maken.

Bronvermelding

Alphen, V. van (2007), Angst is een slechte raadgever. Toetredingsproces van Turkije tot de EU duurt al meer dan veertig jaar. Turkse Taal en Cultuur, Faculteit Letteren, Universiteit Utrecht.

Amnesty International (2007), Jaarboek Turkije 2007. Betreft informatie over 2006. Beschikbaar op: <http://www.amnesty.nl/landen_jaarboek/19059>.

Andringa, H. (2005), Wilders voert campagne tegen de grondwet. Wereldomroep. Beschikbaar op: <http://www.wereldomroep.nl/achtergronden/nederland/20050526_wilders>.

Argumentenfabriek, de (2007), Wat zijn de argumenten voor en tegen de toetreding van Turkije tot de Europese Unie? In opdracht van De Volkskrant.

Baarda, D., M. de Goede & J. Teunissen (1997), Basisboek Kwalitatief Onderzoek. Praktische handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek. Educatieve Partners Nederland BV, Houten.

Bache, I. & S. George (2006), Politics in the European Union. Oxford University Press. 2nd edition.

Balci, E. (2008), De Turken trekken westwaarts (voorblad). Trouw, 21 juni 2008.

Baştürk, E. & S. Yilmaztürk (2006), Turkish image in the EU media: Turkey's representation in EU media through the 3rd October process. Kocaeli University, Turkey.

Berger, M. & R. van Roijen (2004), EU koestert illusies over Turkije. Clingendael; Netherlands Institute of International relations. Beschikbaar op: <<http://www.clingendael.nl/publications/?id=5558>>

Blom, L. (2006), Toetreding Turkije (standpunt). Dossier Europa. Beschikbaar op: <<http://www.pvda.nl/renderer.do/menuId/107719/clearState/true/sf/107719/returnPage/107719/itemId/220100605/realItemId/220100605/pageId/107750/instanceId/107734/>>.

Bolkestein, F. (2005), De Europese Unie en haar toekomst. Rede uitgesproken bij aanvaarding van het ambt van hoogleraar Intellectuele Grondslagen van Politieke Ontwikkelingen aan de Universiteit Leiden en de Technische Universiteit Delft. Woensdag 9 november 2005, Den Haag.

Boogaard, R. van den (2005), 'Erkennen van Cyprus is harde voorwaarde'; Nicolai over dispuur EU en Turkije (voorblad). NRC Handelslad, 23 september 2005.

Breu, M. & R. Marchese (2000), Social Commentary and Political Action: The Headscarf as Popular Culture and Symbol of Political Confrontation in Modern Turkey. Journal of Popular Culture, pp 25-37.

Brobbel, K. (2007), De Koerden in Turkije. De houding van de VS en de EU ten opzichte van de Koerdische kwestie. Letteren - Internationale betrekkingen in historisch perspectief.

Beschikbaar op: <<http://igitur-archive.library.uu.nl/student-theses/2007-1211-200420/UUindex.html>>.

CDA (2006), Turkije en de EU (standpunten). Beschikbaar op: <<http://cda.nl/standpunten.aspx?I=168>>.

ChristenUnie (2006), Europese Uitbreiding. Standpunten internationaal. Beschikbaar op: <http://www.christenunie.nl/nl/standpuntentotaal?faqShow_48318=942#faqItem942>.

D66 (2006), Nieuwe toetreders. Beschikbaar op: <<http://www.d66.nl/9359000/1/j9vvhc6cwgbojx9/vhdseikythy0>>.

Dodd, C. (2007), Islam, Secularism, and Nationalism in Modern Turkey. Who is a Turk? By Soner Cagaptay. *Journal of Islamic Studies* 2007 18(2): 268-270.

Economist (2005), Which Turkey? Volume: 374 Issue: 8418, p4-5.

Eijsvoogel, J. (2006) Europa met en zonder Turkije; in de wereld (voorblad). *NRC Handelsblad*, 27 oktober 2006.

Erensu, S. & Y.A. Adanali (2004), Turkey in the eye of the beholder: Tracking perceptions on Turkey through political cartoons. In: *Kontur*, nr. 10 – 2004.

Eurobarometer (2006), Eurobarometer 66; De publieke opinie in de Europese Unie. Europese Commissie, herfst 2006. Beschikbaar op: <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb66/eb66_nl_nat.pdf>.

Europa Nu (2004), Nederlands kabinet verdeeld over toetreding Turkije. Overgenomen van EU observer, 2 februari 2004. Beschikbaar op: <<http://www.europa-nu.nl/9353000/1/j9vvh6nf08temv0/vgnhdllimr9d?ctx=vgmie9p27kw8>>.

Europa Nu (2008), Toetreding Turkije tot de Europese Unie. Beschikbaar op: <<http://www.europa-nu.nl/9353000/1/j9vvh6nf08temv0/vh9hce2h6wda>>.

European Commission (2006), Turkey – country profile. Beschikbaar op: <http://ec.europa.eu/enlargement/candidate-countries/turkey/index_en.htm>.

European Stability Initiative (2007), Sex and power in Turkey; Feminism, Islam and the Maturing of Turkish Democracy. Berlin – Istanbul, juni 2007. Beschikbaar op: <http://www.esiweb.org/pdf/esi_document_id_90.pdf>.

Europese Unie (2008), Toetredingscriteria (criteria van Kopenhagen). De portaalsite van de Europese Unie, Glossarium. Beschikbaar op: <http://europa.eu/scadplus/glossary/accession_criteria_copenhagen_nl.htm>.

Flint, C. & P. Taylor (2007), *Political Geography; world-economy, nation-state and locality*. Pearson Prentice Hall. 5th edition.

Floor, H. & A. de Vocht (2005), *Onderzoeksmethoden 2. Studiewijzer, opgavenbundel*. Opleiding Sociale Geografie, Universiteit Utrecht.

Ginneken, J. van (1998), De schepping van de wereld in het nieuws. De 101 vertekeningen die elk 1 procent verschil maken. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum, pp27-42.

Gorp, B. van (2003), Bezienswaardig? Historisch-geografisch erfgoed in toeristische beeldvorming. Delft, Uitgeverij Eburon.

GroenLinks (2006), Standpunt: Uitbreiding Europese Unie. Beschikbaar op: <<http://start.groenlinks.nl/europa-uitbreiding>>.

Hond, M. de (2004), Start onderhandelingen EU met Turkije. Opiniepeiling, november 2004. Beschikbaar op: <<https://n10.noties.nl/peil.nl/>>.

Hoogstraten, M. van, E. Jinek et al (2008), Het maakbare nieuws; Antwoord op Joris Luyendijk – buitenlandcorrespondenten over hun werk. Uitgeverij Balans.

Ilter, T. (2003), The framing of 11 September in the Turkish media: moder(n)ating Turkey's Oriental identity. Uit: Arab Studies Quarterly (ASQ), 1 januari 2003.

Inthorn, S. (2006), What does it mean to be an EU citizen? How news media construct civic and cultural concepts of Europe. Westminster Papers in Communication and Culture, University of Westminster, London 2006. Vol. 3(3), pp71-90.

Jansen, L. (2008), China in beeld. Masterscriptie Geografie & Communicatie, Faculteit Geowetenschappen, Universiteit Utrecht.

Jarosz, L. (1992), Constructing the Dark Continent: Metaphor as Geographic Representation of Africa. In: Geografiska Annaler 74-2, pp. 105-115.

Johnston, R., D. Smith et al (2000), The Dictionary of Human Geography. Oxford: Blackwell. 4th edition.

Karaosmanoğlu, A. (2000), The Evolution of the National Security Culture and the military in Turkey. Journal of international affairs, Volume: 54, Issue: 1 (September 1, 2000), pp: p199, 18p.

Koelé & Peeperkorn (2004), Kabinet diep verdeeld over Turkije. De Volkskrant, 30 januari 2004. Beschikbaar op: <http://www.volkskrant.nl/den_haag/article175702.ece?service=Print>.

Kroon, R. van der (2005), Moslims in de media; verandering in beeldvorming. Master Thesis Media & Journalistiek, Erasmus Universiteit Rotterdam. Beschikbaar op: <<http://www.miramedia.nl/media/files/Masterthesis%20Moslims%20in%20de%20media.pdf>>.

Lejour, A.M., R.A. de Mooij & C.H. Capel (2004), Assessing the economic implications of Turkish accession to the EU. Centraal Plan Bureau (CPB), Den Haag. Beschikbaar op: <<http://www.cpb.nl/eng/pub/cpbreeksen/document/56/>>.

Lexis Nexis (2009), Academic NL - Online krantenbak.

Luyendijk, J. (2006), *Het zijn net mensen. Beelden uit het Midden-Oosten*. Uitgeverij Podium Amsterdam.

Meijers, J. (2006), *Ontwikkeling in de journalistiek. Een exploratief onderzoek naar opvattingen over ontwikkelingssamenwerking op Nederlandse nieuwsredacties*. Doctoraalscriptie, Communicatiewetenschap, Radboud Universiteit Nijmegen. Beschikbaar op:
<http://www.ontwikkelingindejournalistiek.nl/downloads/scriptie_ontwikkelingindejournalistiek2006.pdf>.

Meulenbelt, A. (2008), *Homorechten in Turkije*. Zondag 8 juni 2008. Beschikbaar op:
<<http://anjameulenbelt.sp.nl/weblog/2008/06/08/homorechten-in-turkije-ankara-4/>>.

Negrine, R., B. Kejanlioglu, R. Aissaoui et al (2008), *Turkey and the European Union: An Analysis of How the Press in Four Countries Covered Turkey's Bid for Accession in 2004*. *European Journal of Communication* 2008; 23; pp 47-68. Beschikbaar op:
<<http://ejc.sagepub.com/cgi/content/abstract/23/1/47>>.

Norton, W. (2002), *Human Geography*. Oxford: University Press. 4th edition.

NOS (2004), *Wat is Turkije voor land? Achtergronden – Turkije en de EU*. Beschikbaar op:
<http://www.nos.nl/archief/2005/nieuws/achtergronden/europeseunie/faq_turkije.html>.

NOS (2006), *Voortgang Turkije onder de loep*. Journaal – voorpagina. Beschikbaar op:
<http://www.nos.nl/nosjournaal/artikelen/2006/11/8/081106_turkije_eu.html>.

Pak, S. (2004), *Cultural politics and vocational religious education: the case of Turkey*. *Comparative Education*, Vol. 40, No. 3, Augustus 2004. pp321-341

Pater, B. de, P. Groote, K. Terlouw et al (2002), *Denken over regio's; geografische perspectieven*. Uitgeverij Coutinho b.v.

Pater, B. de, T. Béneker & W. Buunk (2004), *Europa*. Koninklijke van Gorcum.

Politiek Digitaal (2005), *Referendum Europese Grondwet 2005*. Beschikbaar op:
<<http://www.politiek-digitaal.nl/verkiezingen/europesegrondwet>>.

Rijksuniversiteit Groningen (RuG) (2007), *Filters in de journalistiek*. Beschikbaar op:
<<http://www.rug.nl/let/informatieVoor/studiekiezers/alfasteunpunt/onderwerpen/maatschappijleer/object5431210?lang=nl>>.

Rijswijk, E. van & K. Kraaijeveld (2007), *Turkije: een halve eeuw debat in kaart*. De Volkskrant, Het Betoog. 17 maart 2007.

Said, E. (1978), *Orientalism; western conceptions of the Orient*. Routledge & Kegan Paul, London and Henley.

SGP (2006), *Standpunten*. Beschikbaar op:
<<http://www.sgp.nl/Page/nctrue/sp685/letter=T/standid=3768/index.html>>.

Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) (2007a), Divers Europa; De Europese Unie in de publieke opinie & verscheidenheid in cultuur, economie en beleid. Beschikbaar op: <http://www.scp.nl/publicaties/boeken/2006091901/Divers_Europa.pdf>.

Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) (2007b), Divers Europa. Europese Verkenning 4. Persbericht. Beschikbaar op: <<http://www.scp.nl/publicaties/persberichten/2006091901.shtml>>.

SP (2006), Standpunt: Europese Unie en Turkije. Beschikbaar op: <http://www.sp.nl/standpunten/cd_67/standpunt_over_europese_unie_en_turkije.html>.

Sunier, T. (1998), Turkije; mensen, politiek, economie, cultuur. Landenreeks, Koninklijk Instituut voor de Tropen. Amsterdam / Novib – 's Gravenhage.

Trouw (2008), De naakte strijd om de macht in Turkije; AKP kan ook onder andere naam op veel kiezers rekenen; Proces tegen AK-partij. Trouw Vandaag, 1 juli 2008.

Turkije Instituut (2008a), Artikel 301. Over Turkije: Achter het nieuws – Rechtsstaat. Beschikbaar op: <<http://www.turkije-instituut.nl/Artikel%20301--232/>>.

Turkije Instituut (2008b), Eerwraak in Turkije. Over Turkije: Achter het nieuws – Eerwraak. Beschikbaar op: <<http://www.turkije-instituut.nl/Eerwraak%20in%20Turkije--104/>>.

Vaart, R. van der (1998), Toeristische beelden van Parijs: de veranderende blik van reisgidsen. In: Hauer e.a., Steden en Streken, Geografische opstellen voor Gerard Hoekveld. Assen: Van Gorcum, pp 193-210.

Van Baalen, H. (2004), Groen licht EU-onderhandelingen bij granieten afspraken met Turkije. Het Parool, 16 december 2004. Beschikbaar op: <<http://www.vvd.nl/index.aspx?FilterId=974&ChapterId=1147&ContentId=1414>>.

Van Zijl, E. & N. Wester (2006), De Cyprus-kwestie; veranderingen in horizontale en verticale relaties. Regionale geografie III, Sociale Geografie en Planologie, Faculteit Geowetenschappen, Universiteit Utrecht.

Velden, P. van der (2008), Armeense genocide / info. Beschikbaar op: <<http://www.armeensegenocide.info/>>.

Wester, F.P.J. (2003), Lessen uit lezen. Inaugurale rede bij aanvaarding van het ambt van hoogleraar in de Algemene en empirische communicatiewetenschap. Katholieke Universiteit Nijmegen.

Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) (2004), De Europese Unie, Turkije en de Islam. Amsterdam University Press. Beschikbaar op: <<http://www.wrr.nl/content.jsp?objectid=2983>>.

Wikipedia (2008), Lijst van dagbladen. Nederland. Beschikbaar op: <http://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_dagbladen#Nederland>.

Wikipedia (2009), Turkije en de Europese Unie (afbeelding). Beschikbaar op:

<http://nl.wikipedia.org/wiki/Turkije_en_de_Europese_Unie>.

Wonderen, M. van (2003), Van 'Troetelturk' tot 'Kut-Marokkaan'. Een studie naar het politiek correcte gehalte van de Nederlandse dagbladen van 1990 tot 2002. Afstudeerscriptie Communicatiewetenschap. Universiteit van Amsterdam. Beschikbaar op: <<http://www.miramedia.nl/media/files/van%20troetelturk%20tot%20kutmarokkaan.pdf>>.

Wood, S. & W. Quaisser (2005), Turkey's Road to the EU: Political Dynamics, Strategic Context and Implications for Europe. *European Foreign Affairs Review* 10: p147-173.

Zürcher, E.J. (1994), 'Gelukkig is hij die zich "Turk" noemt'; Nationale identiteit en persoonlijkheidscultus in Turkije. Rede uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van bijzonder hoogleraar in de moderne geschiedenis van het Osmaanse Rijk en de Republiek Turkije aan de Universiteit van Amsterdam. 2 mei 1994, Amsterdam.

Het toetredingsdebat volgens de Argumentenfabriek

Politiek

Voor

Toetreding is een positief keerpunt in de internationale verhoudingen.

Toetreding van Turkije slaat een brug tussen Islam en Christendom, Azië en Europa.

Toetreding bewijst dat met diplomatie en samenwerking ('Soft Power') succes te boeken valt.

Toetreding zal Europa dwingen om z'n eigen zaken op orde te brengen

Toetreding dwingt Europa tot bestuurlijke vernieuwing, bijvoorbeeld tot een inperking van het vetorecht.

Nederland heeft, als nettobetaler, baat bij minder Europese subsidies.

Toetreding dwingt Europa tot ander subsidiebeleid want anders zouden de subsidies voor landbouw en arme regio's niet meer te betalen zijn.

Europa heeft Turkije het lidmaatschap beloofd

Turkije kreeg in 1963 in een associatieakkoord perspectief op lidmaatschap. Door in 1987 de turkse lidmaatschapsaanvraag te accepteren, heeft de Europese Unie Turkije erkend als Europees land.

In 1996 trad Turkije toe tot de Europese douane-unie.

In 1999 kreeg Turkije de kandidaat-status en oktober 2005 gingen de toetredingsonderhandelingen van start.

Toetreding leidt tot versterking van de rechtstaat in Turkije

Toetreding versterkt de Turkse democratie en zal de macht van het leger terugdringen.

Met de toetreding krijgt Europa grip op aan Turkije gerelateerde problemen zoals milieuproblemen en illegale migratie.

Toetreding dwingt erkenning van internationaal recht af, bijvoorbeeld ILO-verdragen over arbeidsvoorwaarden.

Toetreding maakt de Turkse rechtspraak onafhankelijker, en verbetert de rechtspositie van Europese instellingen in Turkije.

De Europese Unie staat met Turkije politiek sterker

Met Turkije heeft Europa een grotere stem in internationale instituties zoals de wereldhandelsorganisatie.

Met Turkije krijgt Europa meer invloed op het Midden-Oosten.

Tegen

Toetreding van Turkije is een bedreiging voor de Nederlandse positie in Europa

De invloed van Nederland in Europa zal verder marginaliseren.

Turkije is vanaf 2014 met meer dan 80 miljoen inwoners het grootste land van Europa en zal bij toetreding grote invloed krijgen op het Europese beleid.

Toetreding van Turkije is een bedreiging voor de Europese Unie

Turkije voldoet nog lang niet aan de toetredingscriteria.

Zelfs als Brussel besluit dat Turkije er wel aan voldoet, zal het nooit een echt Europees land zijn.

Omdat de Europese bevolking tegen de toetreding is, ondermijnt het toetredingsproces het vertrouwen in de Unie.

Door toetreding worden Turkse problemen Europese problemen, zoals de conflicten met Cyprus en de Koerden.

De toetreding van Turkije zet de deur open voor andere landen die niet of nauwelijks op het Europese continent liggen.

De bevolking is tegen toetreding

Van de Europese bevolking steunt een minderheid van 28 procent de toetreding van Turkije (EC).

In 2004 steunde driekwart van de Turkse bevolking de toetreding, nu is dit eenderde.

Toetreding is een bedreiging voor de stabiliteit van Turkije

Turkse instituties zijn nog niet klaar voor toetreding. De hervormingen die nodig zijn roepen weerstand op.

Het leger zal z'n machtspositie moeten inleveren. Daardoor ontstaat ruimte voor andere partijen, zoals de politieke Islam.

Dat het leger macht moet inleveren is een risico: wellicht grijpen de militairen straks naar de wapens.

Cultuur

Voor

Turkije hoort cultureel-historisch gezien bij Europa

Als Turkije voldoet aan alle criteria – wat nog jaren zal duren – kan het probleemloos toetreden tot de Europese Unie.

De Turkse Islam is niet onverenigbaar met de Europese normen en waarden (WRR).

Turkije en Europa hebben al eeuwenlang een hechte maar gespannen relatie.

Doel van het Europese project is spanningen zoals die tussen Turkije en Europa te pacificeren.

Toetreding is goed voor de integratie van Turken in Europa

Door de open grenzen komt er meer uitwisseling – en daarmee begrip – en kunnen vooroordelen over Turken afnemen.

Door toetreding horen Turkse Europeanen er ‘echt bij’, wat de integratie makkelijker kan maken.

Met Turkije erbij demonstreert Europa dat het geen exclusief christelijke club is

Met een Moslimland binnen de grenzen laat Europa zien dat het de godsdienstvrijheid serieus neemt.

Tegen

Een moslimland past niet in het joods-christelijke Europa

Toetreding van een moslimland is een bedreiging voor de Europese christelijke normen en waarden.

De Turkse politieke filosofie (het Kemalisme) past niet bij Europa

Onder het Kemalisme is het individu onderworpen aan de Turkse republiek.

Het Turkse leger heeft, als hoeder van het Kemalisme, veel invloed op de Turkse samenleving.

Het Kemalisme is zeer nationalistisch, wat blijkt uit het verbod op het beledigen van de Turkse identiteit (artikel 301).

Turkije heeft moeite met zijn eigen geschiedenis. Zo weigert de regering de Armeense genocide te erkennen.

Turkije gaat on-Europees om met religie, vrouwen en minderheden

De scheiding tussen kerk en staat is formeel sterk, maar in de praktijk erg geforceerd.

De Turkse regering gebruikt de Islam als machtsmiddel en geeft bijvoorbeeld meer geld uit aan moskeeën dan aan scholen.

Vrouwen, homo's en religieuze minderheden worden onderdrukt.

Toetreding kan een Turkse identiteitscrisis veroorzaken

Toetreding versnelt de Europeanisering in Turkije, wat leidt tot verwarring over de Turkse identiteit (jeans en hoofddoek).

Dat Turkije de eigen normen en waarden moet verruilen voor Europese regels roept verzet op en werkt destabiliserend.

Veiligheid

Voor

Turkije vormt een diplomatieke brug tussen Europa en de Islamitische wereld

Turkije heeft als een van de weinige moslimlanden goede diplomatieke betrekkingen met Israël.

Turkije zit als enig NAVO-land in de Organisatie van de Islamitische Conferentie (OIC).

Toetreding versterkt het Europese veiligheids- en defensiebeleid

Europa krijgt meer grip op smokkelroutes (mensen, drugs) die via Turkije lopen.

Toetreding vergemakkelijkt de samenwerking met Turkije in internationale crisissituaties.

Turkije niet laten toetreden is riskant

Afwijzing van Turkije door Europa kan een voedingsbodem vormen voor fundamentalisme.

Als Europa besluit dat Turkije niet mag toetreden, zet het de relatie met een belangrijke

NAVO-bondgenoot op het spel.

Tegen

Het opschuiven van de Europese buitengrenzen naar het oosten is gevaarlijk

Door wegvallende grenscontroles kan Turkije de poort naar Europa worden voor terroristen en smokkelaars.

De georganiseerde criminaliteit wordt moeilijker beheersbaar

Dankzij het vrije verkeer van personen wordt het voor Europese en Turkse criminelen makkelijker om samen te werken.

Migratie

Voor

Toetreding maakt migratie van en naar Turkije makkelijker

Toetreding maakt heen en weer reizen makkelijk, waardoor Turken zich niet definitief in Nederland hoeven te vestigen.

Door toetreding groeit de Turkse economie fors, waardoor het voor Turken aantrekkelijker wordt om terug te keren.

Tegen

Toetreding leidt tot een toestroom van Turken naar Europa

Na toetreding zullen 2,7 miljoen Turken naar Europa komen, waarvan ruim 100 duizend naar Nederland (CPB).

Immigrerende Turken zullen banen bezetten, vooral van andere 'nieuwe Europeanen' maar ook van Nederlanders.

Als Turken Europeanen zijn, kan Nederland geen eisen meer stellen aan gezinshereniging en gezinsvorming.

Economie

Voor

Toetreding is goed voor de Nederlandse economie

De effecten voor de economische groei in Nederland zijn zeer beperkt maar positief.

Toetreding is een stimulans voor Nederlandse investeringen in Turkije en voor de handel.

Dankzij het toetredingsproces verdrievoudigde de handel tussen Nederland en Turkije sinds 2001 tot 3,6 miljard euro per jaar.

Toetreding is goed voor de Europese economie

Een groter aanbod van arbeid drukt de loonkosten en verbetert de concurrentiepositie van Europa.

Turkse arbeidskrachten kunnen de krapte op de arbeidsmarkt ten gevolge van de vergrijzing verminderen.

Toetreding stimuleert de Turkse economie

Europa biedt Turkije de institutionele voorwaarden voor een stabiele economie.

De Turkse economie zal in de twintig jaar na toetreding met 0,8 tot 6,4 procent groeien (CPB).

Toetreding verbetert de leveringszekerheid van energie aan Europa

Er lopen belangrijke pijpleidingen door Turkije zoals de Baku-Ceyhanpijplijn.

Tegen

Toetreding heeft nadelige effecten voor de Nederlandse economie

Als Turkije toetreedt zonder aanpassing van het landbouwbeleid kost dit Europa 10 à 20 miljard euro.

Nederland betaalt als nettobetaler in Europa hier relatief veel aan mee.

De toetreding van een land met weinig sociale wetgeving ondermijnt de Nederlandse verzorgingsstaat.

Toetreding van Turkije is potentieel destabiliserend voor de Europese economie.

Goedkopere productie in Turkije, bijvoorbeeld door de lage loonkosten in Turkije, kan Europese banen kosten.

De slechte handhaving van de wetgeving, bijvoorbeeld merkenrecht, kan leiden tot oneerlijke concurrentie.

Turkije heeft een grote zwarte sector (de helft van de economie), wat onder meer leidt tot oneerlijke concurrentie.

Turkije zal op termijn toetreden tot de eurozone, wat riskant is voor de waarde van de euro.

Toetreding heeft negatieve gevolgen voor de Turkse economie

Turkije zal moeite hebben om te concurreren met Europa en dat kan tot werkloosheid leiden, met name in de landbouw.

Implementatie van de Europese regelgeving gaat Turkije veel geld kosten, vooral qua milieubescherming.

Bron: Argumentenfabriek, 2007.

Bijlage 2

Aantal artikelen en dominante gebeurtenissen per maand

2005

Maand	Dominante gebeurtenissen in het nieuws	Totaal aantal artikelen	Totaal 500 woorden of meer
Januari		6	5
Februari	Turkse schrijver Orhan Pamuk wordt aangeklaagd wegens uitspraken in een Zwitserse krant over de Armeense genocide.	1	0
Maart	Turkije en de EU zijn het eens geworden over de tekst van een nieuw douaneverdrag. Ondertekening betekent een indirecte Turkse erkenning van Cyprus.	5	2
April	Rapport: vrouwenrechten in Turkije moeten nog flink verbeteren. Bevolking Grieks Cyprus verwerpt plan-Annan voor hereniging van Cyprus. Cyprus blijft verdeeld.	13	6
Mei	Turkije past haar strafwet aan op die van de EU.	15	4
Juni	De Europese Grondwet is afgewezen in Nederland en Frankrijk. In Europa groeien reserves over de Turkse toetreding. De ministers van Buitenlandse zaken van de EU keuren het douaneverdrag met Turkije goed.	15	7
Juli	Eurobarometer: slechts 35 procent van de EU-bevolking is voor de Turkse toetreding. Turkije ondertekent het douaneverdrag, maar benadrukt dat ondertekening geen erkenning van Cyprus inhoudt.	11	2
Augustus	Vanuit de EU wordt druk op Turkije opgevoerd om Cyprus te erkennen. Veel Europese kritiek op Turkije. Ontmoeting tussen Europese ministers van Buitenlandse Zaken. Hoofdonderwerp: kunnen toetredingsonderhandelingen met Turkije beginnen? Europese Commissie: Turkije voldoet aan de voorwaarden en kan op 3 oktober beginnen met toetredingsonderhandelingen. Gunstige economische ontwikkeling in Turkije → Nederlandse banken willen Turkse banken overnemen.	21	7
September	EU-landen willen dat Turkije Cyprus en de Armeense genocide erkent voordat zij toetreedt. Oostenrijk verzet zich tegen Turkse toetreding. Conferentie over Armeense kwestie wordt verboden in Turkije → ophef EU. Spoedberaad ministers van Buitenlandse Zaken over toetreding Turkije.	38	9

Oktober	Onenigheid over voorwaarden waaronder de toetredingsonderhandelingen kunnen beginnen. Toetredingsonderhandelingen met Turkije worden uiteindelijk geopend.	34	14
November	Voortgangsrapport Europese Commissie: hervormingen in Turkije nemen af. Obstakel: mensenrechten. Pamuk moet volgende maand voorkomen wegens beledigen van de Turkse identiteit → kritiek EU.	11	5
December	Proces tegen Pamuk wordt uitgesteld.	5	4

2006

Maand	Dominante gebeurtenissen in het nieuws	Totaal aantal artikelen	Totaal 500 woorden of meer
Januari	EU-kritiek op het gebrek aan vrijheid van meningsuiting in Turkije	3	0
Februari	Veel buitenlandse investeringen in Turkije vanwege toetredingsonderhandelingen.	3	0
Maart		2	0
April	EU-kritiek op positie Koerden in Turkije.	2	0
Mei	Turkse premier ligt onder vuur van seculieren.	5	3
Juni	Voltooiing van een hoofdstuk van de toetredingsonderhandelingen. Cyprus-kwestie blijft een obstakel vormen. EU ontevreden over voortgang hervormingen in Turkije.	9	3
Juli	Wantrouwen in Turkije tegen EU. Turkije wordt mogelijke leider van vredesmissie in Libanon.	4	3
Augustus		2	2
September	Kritisch rapport van de EU over hervormingen in Turkije. Hoofdpunten: Cyprus en mensenrechten. Europees Parlement: Turkije moet Armeense genocide erkennen voor de toetreding.	16	8
Oktober	Turkije blijft Cypriotische schepen en vliegtuigen weigeren → kritiek EU. Steun voor lidmaatschap neemt af onder Turken.	17	7
November	Rapport Europese Commissie: kritiek Turkse hervormingen, o.a. op Cyprus, vrijheid van meningsuiting en positie van het leger. Overleg over 'strafmaatregel'. Toetredingsonderhandelingen worden mogelijk stopgezet, mogelijke deadline voor erkennen Cyprus. Spanningen in Turkije rond secularisme.	29	8
December	Turkije zoekt toenadering rond Cyprus-kwestie. Onderhandelingen tussen Turkije en EU worden deels opgeschort. Vertrouwenskloof tussen Turkije en de EU.	22	12

2007

Maand	Dominante gebeurtenissen in het nieuws	Totaal aantal artikelen	Totaal 500 woorden of meer
Januari	Armeens-Turkse journalist vermoord door Turkse nationalist.	6	2
Februari	Staatsbezoek Beatrix aan Turkije.	5	3
Maart	Toetredingsonderhandelingen met Turkije gedeeltelijk hervat. 50-jarig bestaan EU.	10	4
April	Nationalistische moord op Turkse christenen.	3	2
Mei	Spanningen in Turkije tussen seculiere en Islamitische politici. Seculieren willen de verkiezing van een Islamitische president blokkeren. Het Turkse leger bemoeit zich ermee. Sarkozy is nieuwe Franse president → sterke tegenstander Turkse toetreding erbij.	13	8
Juni	Sarkozy blokkeert toetredingsonderhandelingen → kritiek van Turkije.	5	0
Juli	AKP overwint Turkse parlementsverkiezingen.	2	2
Augustus	Gül wordt eerste uitgesproken gelovige president van Turkije.	6	4
September	Nieuwe Turkse regering presenteert beleid.	4	0
Oktober	Conferentie Istanbul over toetreding: Turkije vol zelfvertrouwen, hoewel toetredingsonderhandelingen bijna stil liggen. Nieuw Hervormingsverdrag EU. Nieuwe terreinen geopend voor toetredingsonderhandelingen.	7	6
November	EU: oproep aan Turkije vaart te maken met hervormingen.	3	1
December		1	0

2008

Maand	Dominante gebeurtenissen in het nieuws	Totaal aantal artikelen	Totaal 500 woorden of meer
Januari	Turkije is bezig artikel 301 aan te passen. Toenadering tussen Turkije en Griekenland.	5	2
Februari	Eind aan hoofddoekjesverbod in Turkije, voor- en tegenstanders gaan de straat op. Nieuwe president Cyprus; mogelijke stap naar oplossing kwestie.	9	5
Maart	Toenadering tussen Turks-Cyprioten en Grieks-Cyprioten.	2	1
April	Mogelijk verbod op Turkse AKP wegens 'antiseculiere activiteiten' → politieke onrust in Turkije.	4	4
Mei	Turks parlement wil omstreden wetsartikel wijzigen. Voortgangsrapport over Turkije: kritiek over mogelijk verbod op AKP.	5	1
Juni	Hoofddoek wordt weer verboden op Turkse universiteiten.	4	1
Juli	AKP wordt niet verboden, maar krijgt zware waarschuwing & financiële sancties.	4	3
Augustus		1	1
September	Bekendmaking Nederlandse partijprogramma's voor Europese verkiezingen.	3	2
Oktober		0	0
November	Jaarrapporten over kandidaatlidstaten van Europese Commissaris Rehn voor uitbreiding. Over Turkije is hij kritisch, maar ook positief.	3	1
December	Weinig politieke hervormingen in Turkije.	1	1

Bron: Eigen onderzoek, 2009.

Bijlage 3

Lijst van onderzochte artikelen

2005

- 1) *Turkse kwestie gaat Europa nog opbreken; Miserabeler onderhandelaars zag je zelden. Een open samenwerking vergt gesloten grenzen* – Thomas von der Dunk – De Volkskrant, 4 januari
- 2) *Turkse bisschop wil snel Europa in* – Joost Middelhoff – Trouw – 26 januari
- 3) *Kafka's proces in Turkije; Ayse werd voor de rechter gedaagd terwijl ze was overleden aan kanker* - Jana Beranova - De Volkskrant – 2 april
- 4) *Fortis slaat slag, maar export Turkije nog niet op stoom* - Wim Schoutendorp – Trouw – 16 april
- 5) *Geïrriteerd Turkije zal Ocalan herberechten* – Bernard Bouwman - NRC Handelsblad – 12 mei
- 6) *Brussel ligt opeens ver van Ankara; Sceptici in Turkije krijgen nu de wind in de zeilen* - Bernard Bouwman – NRC Handelsblad – 3 juni
- 7) *Turkije en VS zien elkaar weer staan* - Bernard Bouwman – NRC Handelsblad – 9 juni
- 8) *In Europa groeien reserves over Turkije* - Mark Kranenburg – NRC Handelsblad – 28 juni
- 9) *Zo komt de EU niet uit haar crisis; Toetreding Turkije* - Gerhard van der Berge – Trouw – 3 augustus
- 10) *Europa maakt Ankara nerveus; EU-Turkije* – Erdal Balci – Trouw – 11 augustus
- 11) *Cyprus zou een prachtig wapen worden om Turkije voorgoed buiten de deur te houden* – Koen Koch – Trouw – 9 september
- 12) *'Erkennen van Cyprus is harde voorwaarde'; Nicolai over dispuut EU en Turkije* – Raymond van den Boogaard – NRC Handelsblad – 23 september
- 13) *'Doormodderen is catastrofaal'; Turkije-rapporteur Eurlings bepleit 'duidelijke deadlines'* – Bernard Bouwman – NRC Handelsblad – 29 september
- 14) *De eeuwige wandeling naar het westen; Turkije* – Erdal Balci – Trouw – 1 oktober
- 15) *Turkije is wel gewend aan aarzelings EU* – Bernard Bouwman – NRC Handelsblad – 3 oktober
- 16) *Turkije-voorstel van Merkel ook goed voor CDA; toetreding* – Wim de Kok en Marieke Mol – Trouw – 3 oktober
- 17) *Webcongres: onderhandelen met Turkije is goed* – NRC Handelsblad – 8 oktober
- 18) *Klacht tegen Pamuk om Turkije uit EU te houden; Turkse nationalist wil in de rechtszaal Europese hypocrisie aantonen* – Bernard Bouwman – NRC Handelsblad – 2 november
- 19) *Erdogan kan voorlopig beter thuisblijven; Turkse taboes* – Eric Outshoorn – De Volkskrant – 6 december
- 20) *Turkse schrijver ontstaat na aanklacht* – Orhan Pamuk – De Volkskrant – 15 december

2006

- 21) *Seculieren en gelovigen staan steeds harder tegenover elkaar; Turkije* – Iris Ludeker – Trouw – 9 mei
- 22) *Na broerlief staan er twee neven op de stoep; Turkije* – Erdal Balci – Trouw – 7 juni
- 23) *'EU is naïef geweest over Turkije'; Gesprek met Cyprische minister Giorgos Lillikas* – Bernard Bouwman – NRC Handelsblad – 12 juli
- 24) *Turkse vredesmissie is gevaarlijk en verleidelijk* – Bernard Bouwman – NRC Handelsblad – 26 juli
- 25) *'Turkse erkenning van genocide niet uitgesloten'; Vraaggesprek met EU-onderhandelaar Ali Babacan* – Wilmer Heck – NRC Handelsblad – 9 september
- 26) *Nee tegen Turkije is geen optie* – Yoeri Albrecht – De Volkskrant – 14 september
- 27) *Op weg naar de grote Turkse treinbotsing; Ankara-Brussel* – Eric Outshoorn – De Volkskrant – 15 september
- 28) *Turkse schrijfster Elif Shafak vrijgesproken* – Eric Outshoorn – De Volkskrant – 22 september
- 29) *Het ideaal van de zuivere natie; Turks nationalisme* – Redactie Religie & Erdal Balci – Trouw – 28 september
- 30) *Nederland en Europa gaan steeds meer op Turkije lijken; Ook in Europa worden nationalistische gevoelens belangrijker* – Erik Jan Zürcher – NRC Handelsblad – 13 oktober
- 31) *'Wat is er niet Europees aan Istanbul'; Europarlementariër Joost Lagendijk, de ideale schoonzoon in Turkije* – Mark Kranenburg – NRC Handelsblad – 21 oktober
- 32) *Europa met en zonder Turkije; In de wereld* – Juurd Eijssvoogel – NRC Handelsblad – 27 oktober
- 33) *Allah tegen Atatürk; Seculieren en religieuzen in Turkije zoeken de confrontatie. Seculier parlementariër Ali Rıza Gülçiçek, Religieus parlementariër Resul Tosun.* – Bernard Bouwman – NRC Handelsblad – 4 november
- 34) *Onderhandelen om iedere millimeter; Toetreding Turkije* – Frans Dijkstra – Trouw – 8 november
- 35) *Turkse generaals hebben geen coup nodig; Democratisering* – Eric Outshoorn – De Volkskrant – 9 november
- 36) *Turkije staat mopperend langs de zijlijn; Europese Unie* – Wouter Bax – Trouw – 6 december
- 37) *Kwestie Cyprus mag relatie niet bepalen; Column Turkije en de EU* – Bert Lanting – De Volkskrant – 6 december
- 38) *'Europa is heel onrechtvaardig'; Ongeveer de helft van de Turken heeft het wel gehad met Brussel* – Bernard Bouwman – NRC Handelsblad – 11 december
- 39) *Turken verbazen zich over 'primitief' gerechtshof; Turkse rechters en officieren krijgen cursus hoger beroep* – Ahmet Olgun – NRC Handelsblad – 13 december
- 40) *Achter de schermen hoopt men dat dit het begin van het eind van het Turkse toetredingsavontuur is* – Rob de Wijk – Trouw – 15 december

2007-2008

- 41) *Het water vindt zijn spleet in de aarde: een Armeniër in Turkije* – Hrant Dink & redactie – De Volkskrant – 27 januari 2007
- 42) *‘Soms bereik je meer met honing’; Oud-minister Bot van Buitenlandse Zaken noemt staatsbezoek Beatrix belangrijk signaal aan Turkije* – Jan Hoedeman – De Volkskrant – 26 februari 2007
- 43) *Turkije laat zien hoe modern het is; staatsbezoek Turkije analyse* – Wilfried van de Bles – Trouw – 3 maart 2007
- 44) *Nationalisme Turkije’s grootste kwaal; Turken groeien op met idee dat zij verheven zijn boven andere volken* – Erdal Balci – Trouw – 20 april 2007
- 45) *Turks leger zet toetreding EU op het spel* – Iris Ludeker – Trouw – 1 mei 2007
- 46) *Niemand weet waar Turkije naartoe gaat* – Michaël Zeeman – De Volkskrant – 3 mei 2007
- 47) *Durft Sarkozy Turkije nu al aan?; Europese Unie* – Frans Dijkstra – Trouw – 9 mei 2007
- 48) *Europa, laat Turkse vrouw niet in de steek; Met onverdeelde steun aan de democratisering in Turkije kan West-Europa sluipende Islamisering afwenden* – Senay Özdemir – NRC Handelsblad – 21 juli 2007
- 49) *Balanceren in Turkije* – NRC Handelsblad – 29 augustus 2007
- 50) *Turkije wordt nieuwe Ierland van EU’; Op een bijeenkomst over de mogelijke toetreding tot de EU blaakt de nieuwe Turkse regering van zelfvertrouwen* – Bert Lanting – De Volkskrant – 9 oktober 2007
- 51) *‘Servië moet kiezen tussen nationalisme en Europa’; Eurocommissaris voor uitbreiding Olli Rehn over Servië, Kosovo en Turkije* – Wilmer Heck & Joop Meijnen – NRC Handelsblad – 12 oktober 2007
- 52) *Laat Turkije afrekenen met zijn taboes; Hoe groen is Naam* – Frédérique Geerdink – De Volkskrant – 18 januari 2008
- 53) *Na 50 jaar weer Griekse premier in Ankara; Grieks-Turkse betrekkingen. Toenadering door ‘aardbevingsdiplomatie’* – F.G. van Hasselt – NRC Handelsblad – 23 januari 2008
- 54) *Jammer dat Turkije de hoofddoek gaat toestaan* – Ugur Pekdemir – Trouw – 13 februari 2008
- 55) *‘Atatürk zou Turkije in de EU willen’; Turkse minister van Buitenlandse Zaken over Europese integratie, nationalisme en Afghanistan* – Paul Brill & Eric Outshoorn – De Volkskrant – 27 maart 2008
- 56) *Barosso tracht Turken op EU-spoor te krijgen; Eigen zorgen brengen Europa even buiten beeld* – Frans Dijkstra – Trouw – 12 april 2008
- 57) *De Turken trekken westwaarts* – Erdal Balci – Trouw – 21 juni 2008
- 58) *Na gouden jaren dreigt fatale crisis; Turkije. Mogelijk verbod op de AK-partij is tekenend voor de huidige krachtmeting* – Erik-Jan Zürcher – NRC Handelsblad – 30 juli 2008
- 59) *Turkije heeft EU niet meer nodig, in Azië gebeurt het* – Senay Özdemir – De Volkskrant – 20 september 2008
- 60) *‘Wil Turkije eigenlijk nog wel verder met de EU’? Gesprek met Turkije-rapporteur Ria Oomen* – Bernard Bouwman – NRC Handelsblad – 4 december 2008

Voorbeelden van analyseuitwerkingen

Analysestap 5

5) *Geïrriteerd Turkije zal Ocalan herberechten*

NRC, Buitenland

Bernard Bouwman

12 mei

658 woorden

Soort artikel: Nieuws

Hulpmiddelen/stijl: Feitelijke beschrijving met behulp van de meningen van twee Turkse politici en een Turkse vrouw. Aangevuld met gebeurtenissen in het verleden.

Aanleiding: Het Europese Hof heeft uitgesproken dat het proces tegen PKK-leider Ocalan oneerlijk was. Turkije is geïrriteerd, maar zal hem opnieuw berechten.

Relatie met toetredingen: Turkije zal Ocalan herberechten, omdat zij graag EU-lid wil worden. Veel landen bieden weerstand hier tegen, dus Ankara kan zich geen rel met Brussel veroorloven. **Toetreding = geen aanleiding.**

Auteur: correspondent in Istanbul

Verder aan het woord: de vice-voorzitter van de fractie van de AKP en een Turkse vrouw die haar zoon verloor in de strijd tegen Öcalan en aanhang.

Perspectief: Turks

Analysestap 6 en 7

1) *Turkse kwestie gaar Europa nog opbreken; Miserabeler onderhandelaars zag je zelden.*

Een open samenwerking vergt gesloten grenzen

De Volkskrant, Forum

Thomas von der Dunk

4 januari

1530 woorden

Dominant: **Politiek** (expansie EU) en **cultuur(-historisch)** **tegen:** De EU kan de uitbreiding niet aan, het gaat mislukken, er moet teruggegaan worden naar oude culturele roots (Turkije en andere Oost-Europese landen horen er niet bij).

Teneur: **Negatief**

Argumenten per alinea

1)

2) **Sfeer negatief**, Het kabinet heeft helemaal geen succes geboekt. Niet heel duidelijk (uitgelegd) argument.

3) **Politiek tegen**, Pyrrhus-overwinning, kloof bevolking-elite.

4) **Sociaal-cultureel tegen** multiculturele spanningen

Sociaal-economisch tegen uitkleding verzorgingsstaat (globalisering)

Politiek tegen interne instabiliteit, externe verlamming (uitbreiding onbeheersbaar)

5) **Politiek tegen** Cyprus (uitstel van executie)

6) **Sfeer negatief** Kortetermijndenken in Europa, voortbordurend op Cyprus.

7) **Sfeer negatief** Gretigheid, slechte onderhandelaars, voortbordurend op 6).

8) **Sfeer negatief** Tunneldenken onderhandelaars, geen moed, voortbordurend op 7).

9) **Politiek negatief** Door slechte onderhandelingen kans dat het voortijdig mislukt.

Veiligheid tegen Als het mislukt verslechterd de relatie meer dan wanneer er nooit aan toetredingsonderhandelingen was begonnen.

10) **Afwijzing Veiligheid** voor Chantageargument, voortbordurend op 9).

11) **Sfeer negatief** Gebrek aan intellectueel vermogen Europese politici

- 12) **Politiek tegen** Beperkte capaciteit EU
Economie tegen Te grote economische verschillen, geen uitleg
Cultuur tegen Te grote mentale verschillen, geen uitleg
- 13) **Cultuur tegen** cultuur-historisch geen overeenkomsten, niet alleen over Turkije, meer Oost-Europa algemeen.
- 14) **Cultuur tegen** cultuur-historisch geen overeenkomsten, andere oplossingen dan lidmaatschap voor landen buiten de cultuurgrens, niet alleen over Turkije. Voortbordurend op 13).
- 15) **Politiek tegen** vraagstukken voor EU; Romeins rijk West-Europa, andere staten tweede ring. Gebaseerd op 14).
- Politiek tegen** Als je de één toelaat kan je de ander niet afwijzen (grenzen EU).
- 16)
- 17) **Veiligheid/Politiek tegen** Te verschillende geostrategische belangen.
Cultuur tegen Rechtsopvattingen zijn te cultuurgebonden voor samenwerking.
- 18) **Politiek tegen** Expansiezucht Europa
- Cultuur tegen** Geen normen en waarden van elders
- 19) **Cultuur tegen** Bevolking vervreemdt van Europa.

Voorbeeld groepering van de argumenten; politiek in 2005

Nb: cijfers slaan nu op de artikelnummers, niet op de alinea's zoals bij bovenstaande stap. Dominante argumenten (meer dan 5 keer voorkomend) zijn geel, argumenten die bij meerdere categorieën in te delen zijn, zijn cursief.

Voor	Tegen
18) Een meerderheid van de Turken wil toetreding tot de EU.	1) 6) 8) 9) 16) 17) Publieke opinie EU tegen Turkije, eurosceptis (vaak grondwetsafwijzing als signaal) VI
2) <i>Europa kan positie christenen in Turkije helpen (politiek en cultuur)</i>	1) 9) <i>Bevolking vervreemdt van de EU (politiek en cultuur)</i> II
11) Turkije voldoet aan de voorwaarden om met toetredingsonderhandeling-en te beginnen	10) Publieke opinie in Turkije wordt negatiever
13) 15) 17) Alleen volledig lidmaatschap is acceptabel voor de Turken, beloofd (proces is begonnen, Europa moet eerlijk en geloofwaardig blijven, niet criteria steeds verscherpen) III	1) 7) 10) 12) 13) 15) 16) Cyprus VII
17) Brug naar de moslimwereld	6) 10) 13) 16) 19) Fragiel hervormingsproces, onvoldoende motivatie, Turkije neemt het niet serieus (de EU als voorwaarde voor hervormen) V
2) Turkije en de NAVO	3) 6) 15) 18) 19) 20) <i>Aanklachten en rechtzaken tegen schrijvers, artikel 301, taboes, genocide, vrijheid van meningsuiting (politiek en cultuur)</i> VI

5) 6) 10) 15) 18) Hervormingen (en wil om door te zetten): afschaffing militaire rechters, aanpak martelen, doodstraf, Koerdenrechten, bestel op de schop, democratie, mensenrechten, revolutie V	3) 9) 17) Mensenrechten (marteling in gevangenis) III
17) 19) Onderhandelingen als positieve stimulans voor hervormingen (mensenrechten e.a.) II	5) 16) 19) Beperkte rechten voor Koerden III
	5) 7) Turkse problemen met PKK. II
	6) Leger
	17) "militair en politieel onbetrouwbaar."
<u>Vraagstukken EU</u> 19) 20) Win-win situatie (EU heeft op den duur baat bij toetreding) II	<u>Vraagstukken EU</u> 1) 17) Onbeheersbare grootte EU, grenzen. II
	1) Politieke instabiliteit in heel Europa door toetreding Turkije (rechts-populisme)
	8) Geen structuur voor een nieuwe lidstaat (Sarkozy)
	16) toetreding vergt <i>politiek, sociaal en economisch</i> teveel van de EU → gevaar Europese integratie

Analysestep 9

34) *Onderhandelen om iedere millimeter; Toetreding Turkije*

Trouw, De verdieping

Frans Dijkstra

8 november

1280 woorden

Beeld van Turkije: Een bijdehand en bluffend land, dat niet inziet dat er nog vanalles mis is (toetredingscriteria, niet traditioneel of modern).

Beeld van Turkse bevolking: Afwezig

Othering: Een beetje, Turkije als bluffende tapijtverkoper (zie bovenstaand). Het gaat wel vooral over toetredingscriteria waar Turkije als 'minder' wordt gezien, maar wel spottend alsof Turkije er niks van begrijpt.

Opvallende formuleringen/stereotypingen:

Turkije = bluffende tapijtverkoper, lawaai, gespeelde boosheid. De westerlingen van de Europese Unie zijn wat minder gecharmeerd van dat gemarchandeer. Bluf van de tapijtverkoper = ergernis en verwarring in de EU.

Briesende Erdogan, wederom tapijtverkoper. Gepoeh.

Voor de EU-leiders was dat een nieuwe ervaring: een kandidaat-lid dat met de deuren slaat in plaats van braaf met de hoed in de hand te wachten op toelating.

Bron: Eigen onderzoek, 2009.